YEREL HALKIN TURİZM GELİŞİM ALGISININ YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMA DÜZEYİNE ETKİSİ: AFYONKARAHİSAR AYAZİNİ KÖYÜ ÖRNEĞİ

Soner DURĞUT
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Ali AVAN
Temmuz, 2025
Afyonkarahisar

T.C
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL HALKIN TURİZM GELİŞİM ALGISININ YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMA DÜZEYİNE ETKİSİ: AFYONKARAHİSAR AYAZİNİ KÖYÜ ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Soner DURĞUT

Danışman

Doç. Dr. Ali AVAN

AFYONKARAHİSAR 2025

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "**Yerel Halkın Turizm Gelişim Algısının Yaşam Kalitesi ve Duygusal Dayanışma Düzeyine Etkisi: Afyonkarahisar Ayazini Köyü Örneği**" adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

03.07.2025

İmza

Soner DURĞUT

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	**Adı- Soyadı**	Soner DURĞUT
	Numarası	2200659006
	Anabilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
	Programı	Turizm İşletmeciliği
	Program Düzeyi	☒Yüksek Lisans ☐Doktora ☐Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Yerel Halkın Turizm Gelişim Algısının Yaşam Kalitesi ve Duygusal Dayanışma Düzeyine Etkisi: Afyonkarahisar Ayazini Köyü Örneği
Tez Savunma Sınav Tarihi		03.07.2025
Tez Savunma Sınav Saati		14:30

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

YEREL HALKIN TURİZM GELİŞİM ALGISININ YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMA DÜZEYİNE ETKİSİ: AFYONKARAHİSAR AYAZİNİ KÖYÜ ÖRNEĞİ

Soner DURĞUT

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

Temmuz, 2025

Danışman: Doç. Dr. Ali AVAN

Bu araştırmanın amacı, Afyonkarahisar ili Ayazini Köyü'nde yaşayan yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının, yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyleri üzerindeki etkilerini belirlemektir. Çalışmada öncelikle turizm gelişim algısı, yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma kavramlarına ilişkin kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Uygulama aşamasında veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini Ayazini Köyü'nde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemiyle 240 kişiden veri toplanmıştır. Elde edilen veriler yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra; faktör analizi, güvenirlik analizi, çoklu grup analizi, çok değişkenli normallik testi ve Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi (PLS-SEM) analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, yerel halkın turizm gelişimine yönelik algıları yaşam kalitesini anlamlı şekilde etkilemekte; bu etki ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda farklı düzeylerde ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın diğer bir önemli bulgusu turizm gelişimi algısının duygusal dayanışma üzerindeki etkisinin yalnızca sosyal boyutta anlamlı olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda, araştırmacılara, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik çeşitli politika ve uygulama önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm Gelişim Algısı, Yaşam Kalitesi, Duygusal Dayanışma, Ayazini, PLS-SEM yapısal eşitlik modellemesi.

ABSTRACT

THE EFFECT OF LOCAL RESİDENT'S PERCEPTİON OF TOURİSM DEVELOPMENT ON QUALİTY OF LİFE AND EMOTİONAL SOLİDARİTY: THE CASE OF AFYONKARAHİSAR AYAZİNİ VİLLAGE

Soner DURĞUT

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT

July, 2025

Advisor: Assoc. Prof. Ali AVAN

The aim of this study is to determine the effects of the local residents' perceptions of tourism development on quality of life and emotional solidarity in Ayazini Village, located in the province of Afyonkarahisar. Initially, a conceptual framework was established regarding tourism development perception, quality of life, and emotional solidarity. In the implementation phase, data were collected using a questionnaire technique. The study population consisted of residents of Ayazini Village, and data were obtained from 240 individuals using the convenience sampling method. The collected data were analyzed using descriptive statistics such as percentage, frequency, arithmetic mean, and standard deviation, as well as analytical techniques including factor analysis, reliability analysis, multigroup analysis, multivariate normality test, and Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM). The findings revealed that the local community's perception of tourism development significantly affects their quality of life, with varying impacts across economic, social, and environmental dimensions. Another key finding is that the perception of tourism development influences emotional solidarity only in the social dimension. Based on the results, the study offers various policy and practice recommendations for researchers, local administrations, and non-governmental organizations.

Keywords: Tourism Development Perception, Quality of Life, Emotional Solidarity, Ayazini, PLS-SEM Structural Equation Modeling.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Ayazini Köyü'nde yaşayan yerel halkın turizm gelişim algısının yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulguların, ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tez sürecimin başından sonuna kadar anlayışı, hoşgörüsü ve değerli katkılarıyla her zaman yanımda olan tez danışmanım Doç. Dr. Ali AVAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez jürimde yer alarak kıymetli görüş ve önerileriyle çalışmama katkı sağlayan Prof. Dr. Ahmet BAYTOK ve Doç. Dr. Şerif Ahmet DEMİRDAĞ'a da teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitim sürecim boyunca bilgi, deneyim ve desteklerini esirgemeyen; isimlerini burada tek tek anamasam da üzerimde emeği olan tüm hocalarıma saygı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca, iş yerinde her zaman desteğini hissettiren ve kimi zaman da bana katlanmak zorunda kalan kıymetli mesai arkadaşlarıma da içten teşekkür ederim. Veri toplama sürecinde gönüllü olarak katkı sağlayan fakültemiz öğrencileri Meryem ÖZDEMİR, Melih BOZKURT, Elif PEHLİVAN, Doğukan HAZIR, İlkay Nur ÖZEK, Asya ÖÇAL, Behiye TURGUT, Elif KARADUMAN, Görkem ÇAKIR, Gönül KARADERE'ye ve kıymetli yeğenim İbrahim DURGUT'a emeklerinden dolayı içtenlikle teşekkür ederim. Son olarak, bu zorlu süreçte sabırları, sevgileri ve sonsuz destekleriyle her zaman yanımda olan sevgili aileme gönülden teşekkür ederim.

Soner DURĞUT

2025, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ENSTİTÜ ONAYI ..... **v**
ÖZET ..... **vi**
ABSTRACT ..... **vii**
ÖNSÖZ ..... **viii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **ii**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **ii**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **ii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
TURİZM GELİŞİM ALGISI, YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMA KAVRAMLARI

1. TURİZM GELİŞİMİ VE TURİZMİN ETKİLERİ **4**
1.1. TURİZM GELİŞİMİ KAVRAMI 5
1.2. TURİZMİN ETKİLERİ 12
2. YAŞAM KALİTESİ **18**
2.1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ 18
2.2. YAŞAM KALİTESİ BİLEŞENLERİ 20
2.3. YAŞAM KALİTESİNİ AÇIKLAYAN KURAMLAR 25
2.4. YAŞAM KALİTESİ VE TURİZM İLİŞKİSİ 27
3. DUYGUSAL DAYANIŞMA **28**
3.1. DUYGUSAL DAYANIŞMA KAVRAMI 28
3.2. DUYGUSAL DAYANIŞMANIN BİLEŞENLERİ 29
3.3. DUYGUSAL DAYANIŞMA VE TURİZM GELİŞİMİ İLİŞKİSİ 32

İKİNCİ BÖLÜM
TURİZMİN GELİŞİMİ, YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMA İLE İLGİLİ TURİZM SEKTÖRÜNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. TURİZM GELİŞİMİ VE YAŞAM KALİTESİYLE İLGİLİ BAŞLICA ÇALIŞMALAR **34**
2. TURİZM GELİŞİMİ İLE DUYGUSAL DAYANIŞMAYA İLİŞKİN BAŞLICA ÇALIŞMALAR **40**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TURİZM GELİŞİM ALGISININ YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMAYA ETKİSİNİ BELİRLEMEYE YÖNELİK ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ **44**
2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ **45**
3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI **49**
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ **50**
4.1. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ 50
4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ 50
4.3. VERİ ANALİZİ YÖNTEMİ 51
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI **53**
5.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ 53
5.2. TURİZM GELİŞİM ALGISINA İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER 56

5.3. YAŞAM KALİTESİNE İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER 58
5.4. DUYGUSAL DAYANIŞMAYA İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER.....61
5.5. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE YOL ANALİZİ SONUÇLARI 62
5.5. ARAŞTIRMANIN ÖLÇÜM MODELİ 66
5.6. ARAŞTIRMANIN YAPISAL MODELİ 70

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....73
KAYNAKÇA.....78
EKLER 88

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Mardia Çok Değişkenli Normallik Testi Sonuçları 52
Tablo 2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı 54
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı 54
Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı 54
Tablo 5. Katılımcıların Turistlerle Etkileşim Sıklığı 55
Tablo 6. Katılımcıların Meslek Bilgileri 55
Tablo 7. Katılımcıların Turizmden Gelir Elde Etme Durumu 55
Tablo 8. Katılımcıların Ayazini'de Yaşama Süresine Göre Dağılımı 56
Tablo 9. Katılımcıların Turizm Gelişim Algısına İlişkin Betimsel İstatistikler 57
Tablo 10. Katılımcıların Yaşam Kalitelerine İlişkin Betimsel İstatistikler 59
Tablo 11. Katılımcıların Duygusal Dayanışma Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler 61
Tablo 12. Cinsiyet Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları 63
Tablo 13. Yaş Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları 63
Tablo 14. Meslek Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları 63
Tablo 15. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları 64
Tablo 16. Turistlerle Etkileşim Sıklığı Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları 64
Tablo 17. Turizmden Gelir Elde Etme Durumu Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları 65
Tablo 18. Ayazini'de Yaşama Süresi Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları 65
Tablo 19. Araştırmanın Ölçüm Modeli 66
Tablo 20. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları 69
Tablo 21. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Htmt Korelasyonları 70
Tablo 22. Model Uyumu 70
Tablo 23. Hipotez Testi Sonuçları 72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Turizm Yaşam Döngüsü Modeli 8
Şekil 2. Doxey'in Irridex Modeli 10
Şekil 3. Dünya Sağlık Örgütü'nün Yaşam Kalitesi Modeli 21
Şekil 4. Turizmin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi 22
Şekil 6. Duygusal Dayanışma Ölçeği Bileşenleri 30
Şekil 7. Araştırmanın Modeli 49
Şekil 8. Yapısal Model Sonuçları 71

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%:Yüzde
&: ve
ANOVA: Analysis of Variance (Varyans Analizi)
TGA: Turizm Gelişim Algısı
TGAEE: Turizm Gelişim Algısı Ekonomik Etkiler
TGASE: Turizm Gelişim Algısı Sosyal Etkiler
TGAÇE: Turizm Gelişim Algısı Çevresel Etkiler
TGAGE: Turizm Gelişim Algısı Genel Etkiler
YKEE: Yaşam Kalitesi Ekonomik Etkiler
YKSK: Yaşam Kalitesi Sosyo - Kültürel Etkiler
YKÇE: Yaşam Kalitesi Çevresel Etkiler
DD: Duygusal Dayanışma
DDZK: Duygusal Dayanışma Ziyaretçilerin Karşılanması
DDDY: Duygusal Dayanışma Duygusal Yakınlık
DDSA: Duygusal Dayanışma Sempatik Anlayış
N: Evren büyüklüğü
UNWTO: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
vd.: Ve diğerleri
YSK: Yüksek Seçim Kurulu
$\bar{x}$: Aritmetik ortalama
WHO: Dünya Sağlık Örgütü
GSYH: Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla
ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

GİRİŞ

Turizm endüstrisi, son yıllarda küresel ölçekte hızla büyüyen ve birçok ülke ekonomisi için stratejik bir gelir kaynağı ve kalkınma aracı olarak öne çıkmaktadır (Pırnar ve Günlü, 2012). Yirmi birinci yüzyılda sermayenin küreselleşmesi, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, seyahat özgürlüğünün artması ve değişen insan ihtiyaçları, turizmin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarıyla da toplumların yaşam biçimini ve yaşam kalitesini etkileyen çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (Kim, 2002; Harrill & Potts, 2003). Bu bağlamda, turistik destinasyon haline gelen yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin yaşam koşullarında, toplumsal ilişkilerinde ve çevresel farkındalık düzeylerinde çeşitli değişimlerin yaşandığı görülmektedir (Kim vd., 2013).

Yaşam kalitesi kavramı turizm araştırmalarında giderek daha fazla ilgi gören bir alan haline gelmiş ve turizmin sürdürülebilirliği açısından önemli bir faktör olarak kabul edilmiştir (Andereck & Jurowski, 2006; Uysal vd., 2016). Yerel halkın yaşam kalitesine ilişkin algısı, turizm faaliyetlerine yönelik tutumlarını ve destek düzeylerini doğrudan etkilemektedir. Bu noktada, turizmde sosyal etkileşimler ve toplumsal bağların önemi ön plana çıkmaktadır. Sosyal Değişim Teorisi'ne göre bireyler, bir etkileşimden fayda sağlayacaklarına inandıklarında bu etkileşimi sürdürmeye daha isteklidirler; benzer şekilde yerel halk da turistlerle olan etkileşimlerinden maddi veya manevi kazanç elde edeceğini düşündüğünde turizme karşı daha olumlu bir yaklaşım geliştirmektedir (Gursoy vd., 2010; Woosnam, 2012).

Turizm literatüründe bu bağlamda öne çıkan kavramlardan biri duygusal dayanışmadır. Duygusal dayanışma, yerel halk ile turistler arasında kurulan sosyal temas, kültürel yakınlık ve toplumsal paylaşım yoluyla gelişen bir bağ olarak tanımlanmakta ve turizm faaliyetlerine yönelik olumlu tutumların en güçlü belirleyicilerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Woosnam, 2012). Yapılan çalışmalar, duygusal dayanışmanın yalnızca turizme yönelik desteği artırmakla kalmadığını, aynı zamanda güven, memnuniyet ve toplumsal uyum gibi unsurlar üzerinde de belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, turizmin sürdürülebilir gelişimi için yerel halk ile turistler arasında güçlü duygusal bağların kurulması büyük önem taşımaktadır.

Kırsal turizm ise, bu ilişkilerin en görünür biçimde ortaya çıktığı alanlardan biridir. Kırsal turizm, yalnızca ekonomik gelir sağlamanın ötesinde, yerel halkın kültürel değerlerini, geleneksel yaşam biçimlerini ve doğal çevreyi koruyarak ziyaretçilere özgün deneyimler sunmayı hedeflemektedir (Lane & Kastenholz, 2015). Bu yönüyle, kırsal turizm hem yerel toplulukların sosyo-kültürel yapısını güçlendiren hem de toplumsal dayanışmayı artırarak yaşam kalitesine doğrudan katkı sağlayan bir gelişim modeli olarak öne çıkmaktadır. Özellikle duygusal dayanışma bağlamında, kırsal destinasyonlarda yerel halk ile turistler arasındaki etkileşim, sosyal uyumu ve turizme yönelik desteği güçlendirmektedir. Bu çerçevede, zengin kültürel mirası, özgün doğal yapısı ve geleneksel yaşam biçimleri ile Ayazini Köyü, kırsal turizm açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Ayazini'nin tarihi dokusu, kültürel kimliği ve yerel halkın turizm sürecine katılım potansiyeli, çalışmanın bu destinasyon özelinde ele alınmasının en temel gerekçelerinden birini oluşturmaktadır.

Ayazini Köyü'nde turizmin gelişmesiyle beraber ziyaretçiler ile yerel halk arasında artan bir etkileşim yaşanmaktadır. Turizmin gelişmesiyle birlikte, yerli halk ile ziyaretçiler arasındaki sosyal temas yoğunlaşmakta ve bu durum, köyün sosyo-kültürel yapısı üzerinde etkiler yaratmaktadır. Sınırlı nüfus yapısına sahip olan Ayazini gibi kırsal bölgelerde, bu tür etkileşimler çok daha görünür hale gelmekte ve toplumsal ilişkiler doğrudan etkilenmektedir. Bu süreçte, ziyaretçiler ve köy halkı arasındaki karşılıklı etkileşim; davranışların, düşünce biçimlerinin ve kültürel değerlerin paylaşılmasını mümkün kılmaktadır. Böylece, yerel halkla ziyaretçiler arasında mevcut olabilecek önyargılar zamanla azalmakta ve daha samimi bir toplumsal bağ oluşabilmektedir. Bu bağlamda, ziyaretçiler ile yerel halk arasında gelişen anlayış ve yakınlık, duygusal dayanışma ortamının oluşmasına zemin hazırlamakta ve bu durum, turizme yönelik olumlu tutumların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Reisinger, 1994; Woosnam & Norman, 2010).

Ayazini Köyü'nde artan turizm faaliyetleri, yerel halkın bu süreci nasıl algıladığına bağlı olarak toplumsal yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyleri üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Yerel halkın turizme ilişkin olumlu algıları, ekonomik refahın yükselmesi, sosyal imkânların gelişmesi ve kültürel canlılığın artması gibi yaşam kalitesine doğrudan katkı sağlayan unsurları desteklemektedir. Bu gelişmeler, yerel halk ile ziyaretçiler arasında karşılıklı anlayışa dayalı daha güçlü sosyal ilişkilerin kurulmasını kolaylaştırmakta; güven, empati ve aidiyet duygularına

dayanan duygusal dayanışma biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Reisinger, 1994; Woosnam & Norman, 2010).

Çalışmanın temel amacı, Ayazini Köyü'nde yaşayan yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının, algılanan yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyleri üzerindeki etkilerini incelemektir. Tez çalışmasının birinci bölümünde, araştırmanın değişkenlerini oluşturan kavramsal çerçeve detaylı biçimde ele alınmıştır. Bu kapsamda, öncelikle turizm gelişim algısı kavramı açıklanmış, yerel halkın bir destinasyonda turizmin gelişimini nasıl algıladığı ve bu algıların bireysel ve toplumsal tutum ve davranışlara nasıl yansıdığı teorik temellere dayandırılarak tartışılmıştır. Ardından yaşam kalitesi kavramı üzerinde durulmuş; bireylerin fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik iyilik hâllerini kapsayan çok boyutlu bir yapı olarak yaşam kalitesinin, turizm ile nasıl ilişkilendirilebileceği ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak duygusal dayanışma kavramı açıklanmış, bireylerin ziyaretçilere karşı geliştirdikleri empati, anlayış ve yakınlık hislerinin turizm bağlamındaki yeri değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, literatür taramasına yer verilmiş ve turizmin gelişimi ile yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma arasındaki ilişkilere dair daha önce yapılan bilimsel çalışmalar sistematik şekilde sunulmuştur. Bu bölümde hem ulusal hem de uluslararası alanda yürütülen araştırmalar incelenmiş; turizmin yerel halk üzerindeki ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileriyle birlikte bu etkilerin bireylerin yaşam kalitesine ve toplumsal dayanışma algılarına olan yansımaları değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde, Ayazini Köyü örnekleminde yürütülen alan araştırmasına yer verilmiştir. Bu bölümde, Ayazini'de ikamet eden yerel halkın turizm gelişimine yönelik algıları ile algıladıkları yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma kapsamında anket yöntemiyle elde edilen veriler istatistiksel analizlere tabi tutulmuş ve hipotezler test edilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, araştırma bulguları özetlenerek genel bir değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda hem akademik literatüre katkı sağlayacak çıkarımlar yapılmış hem de yerel yönetim, turizm planlamacıları ve politika yapıcılar için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca gelecekte yapılabilecek benzer çalışmalar için araştırmacılara yönelik önerilere de yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM GELİŞİM ALGISI, YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMA KAVRAMLARI

1. TURİZM GELİŞİMİ VE TURİZMİN ETKİLERİ

Turizm, günümüzde yalnızca ekonomik etkileriyle değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarıyla da toplumların yaşam biçimini ve yaşam kalitesini şekillendiren çok yönlü bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Kim, 2002; Harrill & Potts, 2003). Bir destinasyonda turizmin gelişimi, turist sayısındaki artışın yanı sıra altyapının iyileştirilmesi, hizmet kalitesinin artırılması, ürün çeşitliliğinin sağlanması ve yerel ekonomiye katkının artması gibi unsurları içermektedir (Pırnar & Günlü, 2012). Ancak bu gelişim yalnızca nicel büyüme ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve çevresel alanlarda da belirgin değişimlere yol açabilen dinamik bir süreci ifade etmektedir (Andereck & Jurowski, 2006).

Butler'ın (1980) Turizm Alan Yaşam Döngüsü Modeli, turizm gelişiminin farklı aşamalarını ortaya koyarak sürecin doğasını anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Modele göre destinasyonlar, keşif ve gelişme aşamalarında ekonomik canlanma, sosyal etkileşim ve kültürel paylaşım gibi olumlu çıktılar üretirken, olgunluk ve doyum aşamalarında aşırı turist yoğunluğu, çevresel bozulma ve kültürel değerlerin ticarileşmesi gibi olumsuz etkilerle karşılaşabilmektedir (Agarwal, 2002). Bu durum, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin yalnızca ekonomik faydalarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda sürdürülebilirlik, toplumsal uyum ve çevresel farkındalık boyutlarıyla da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir (Uysal vd., 2012).

Turizm gelişiminin yönetilmediği koşullarda ortaya çıkabilecek sorunlar, yerel halkın turizme yönelik tutumlarını da doğrudan etkilemektedir. Özellikle turizmin sosyo-kültürel dokuyu dönüştürmesi, yaşam tarzı değişimlerine yol açması ve yerel kimlik üzerinde baskı oluşturması, toplumda turizm karşıtlığını tetikleyebilmektedir (Ap, 1992; Gursoy vd., 2002). Buna karşın, turizmin sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi ve yerel halkın yaşam kalitesinin korunması, turizme yönelik olumlu algıların ve destekleyici tutumların gelişmesini kolaylaştırmaktadır (Andereck & Nyaupane, 2011).

Turizm, günümüzde yalnızca ekonomik etkisinin yanında, sosyal, kültürel ve çevresel etkileriyle çok boyutlu bir gelişim süreci olarak değerlendirilmektedir. Bir destinasyonda turizmin gelişimi turist sayısındaki artışın yanı sıra altyapının iyileştirilmesi, hizmet kalitesinin artırılması, ürün çeşitliliğinin sağlanması ve yerel ekonomiye katkının artırılması gibi unsurları da içermektedir. Bu bağlamda, turizm gelişimi sadece nicel büyümeyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda toplumlar üzerinde belirgin değişimlere yol açabilecek karmaşık ve dinamik bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Butler'ın (1980) Turizm Alanı Yaşam Döngüsü modeli de bu sürecin zamana bağlı olarak farklı aşamalar geçirdiğini ve her aşamanın kendine özgü sosyo-ekonomik etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Turizmin gelişimi beraberinde çok çeşitli etkileri getirmektedir. Ekonomik kazançlar ve istihdam artışı gibi olumlu etkilerin yanı sıra çevresel bozulma, kültürel değerlerin ticarileşmesi ve yerel yaşam tarzında meydana gelen dönüşümler, bu etkilerin yalnızca bazı örnekleridir. Bu nedenle, turizmin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi ve yönetilmesi, hem turist deneyimlerinin hem de yerel halkın yaşam kalitesinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle alternatif turizm türlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, farklı sosyo-kültürel yapıya sahip bölgelerde turizmin etkileri daha belirgin hale gelmiş ve bu durum, yerel halkın tutum ve beklentilerini analiz etmenin önemini artırabileceği anlaşılmaktadır.

1.1. TURİZM GELİŞİMİ KAVRAMI

Turizm gelişimi, literatürde farklı araştırmacılar tarafından çeşitli boyutlarıyla ele alınmaktadır. Bir perspektife göre turizm gelişimi ekonomik büyüme, artan gelir seviyeleri, kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), istihdam olanakları ve yatırım artışı gibi makroekonomik göstergelerle ilişkilendirilmektedir (Gartner & Mihalič, 2013). Bunun yanında ekonomik, çevresel veya kültürel unsurlar üzerinde olumsuz etkiler yarattığını öne süren çalışmalar da bulunmaktadır (Andereck & Vogt, 2000).

Turizmin gelişiminin farklı yorumlara rağmen, genel kabul gören bir tanıma ise, bir bölgede veya destinasyonda turizm faaliyetlerinin zaman içinde artması, çeşitlenmesi ve olgunlaşması sürecini ifade etmektedir. Bu süreç, yalnızca turist sayısındaki artışı değil, aynı zamanda turizm altyapısının iyileştirilmesini, turizm

ürünlerinin çeşitlendirilmesini, turizm işletmelerinin profesyonelleşmesini ve turizmin yerel ekonomiye ve topluma olan katkısının artmasını da kapsamaktadır (Butler, 1980).

Butler (1980) tarafından ortaya konan 'Turizm Alanı Yaşam Döngüsü' modeli turizm destinasyonlarının zaman içinde farklı aşamalardan geçtiğini ve bu aşamaların altyapı, ürün çeşitliliği ve yerel etkiler açısından farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Ayrıca, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) sürdürülebilir turizm kavramını "*mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak hesaba katan, ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan turizm*" tanımlayarak, turizm gelişiminin yanlızca ekonomik kazançlara değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal sorumluluklara da odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, turizm gelişiminin karmaşık ve dinamik bir süreç olduğunu ve dikkatli planlama ve yönetim gerektirdiğini göstermektedir. Sürdürülebilir turizm anlayışı doğrultusunda yalnızca geleneksel turizm biçimlerine değil, aynı zamanda alternatif turizm türlerine yönelim de artmakta; bu yönelim hem destinasyonların çeşitlenmesine hem de turizmin çevresel ve toplumsal etkilerinin daha dengeli yönetilmesine olanak tanımaktadır.

Alternatif turizm türlerinin gelişimi, turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışlarının bir sonucu olarak yeni turizm destinasyonlarının oluşumuna katkı sağlamaktadır. Doğal, kültürel ve tarihi açıdan yüksek potansiyele sahip bölgelerde turizm faaliyetlerinin artışı ve gelişimi, mekânsal değişimlerin yanı sıra çevresel ve kültürel yapılar üzerinde de çeşitli etkiler meydana getirmektedir (Özdemir ve Kervankıran, 2013). Bir destinasyonda turizmin sürdürülebilir şekilde gelişebilmesi, büyük ölçüde yerel halkın turizme yönelik tutumuna bağlıdır. Yerel halkın turizme olumlu yaklaşmadığı ve turizm faaliyetlerini desteklemediği bir bölgede, turizmin istenilen düzeyde gelişmesi mümkün olmamaktadır (Türker ve Türker, 2014).

Bu doğrultuda, yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik tutumlarını, memnuniyet düzeylerini ya da olası memnuniyetsizliklerini anlamaya yönelik geliştirilen kuramsal yaklaşımlar, literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Aşağıda, bu çerçevede turizmin yerel halk üzerindeki algılanan etkilerini açıklamaya çalışan başlıca kuramlara yer verilmiştir. Bu kuramlar, bireylerin turizmle kurdukları ilişkileri nasıl değerlendirdiklerini ve bu değerlendirmelerin yerel destek ya da karşıtlık üzerindeki etkilerini analiz etme açısından temel bir dayanak oluşturmaktadır.

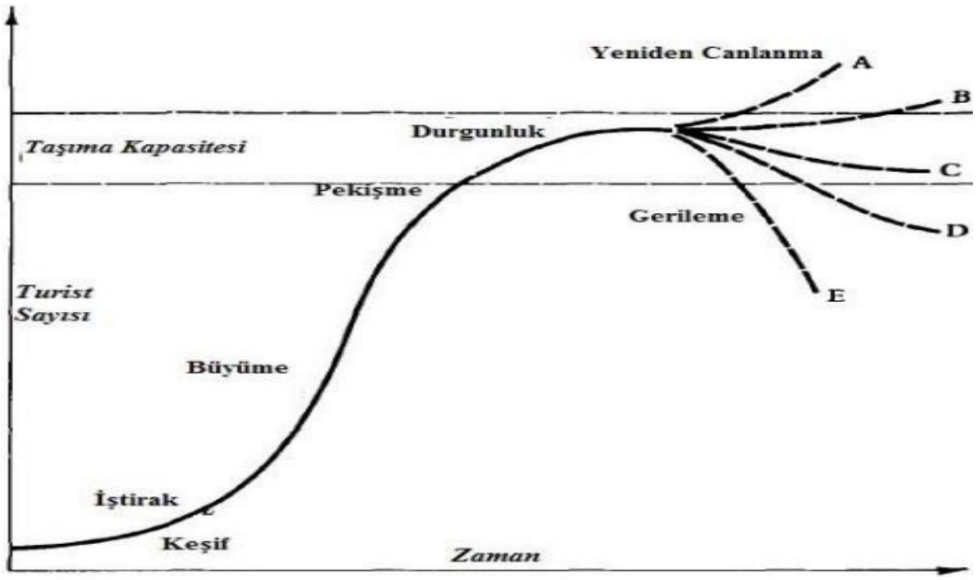
1.1.1. Turizm Gelişimini Açıklayan Kuramlar ve Modeller

Yerel halkın turizm gelişimine karşı tutumlarını açıklamak amacıyla turizm literatüründe çeşitli kuramsal modeller geliştirilmiştir. Söz konusu modeller turizmin farklı evrelerinde yerel halkın davranış, algı ve tepkilerini anlamaya yönelik teorik çerçeveler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, turizm yazınında en fazla atıf alan ve uygulamada yaygın olarak kullanılan modeller arasında Butler'ın Turizm Yaşam Döngüsü Modeli, Doxey'in Irridex (Rahatsızlık) Modeli ve Sosyal Değişim Teorisi ön plana çıkmaktadır. Bu modeller yalnızca yerel halkın zamanla değişen tutumlarını analiz etmekle kalmaz, aynı zamanda turizm politikalarının planlanmasında ve sürdürülebilir turizm stratejilerinin geliştirilmesinde önemli teorik dayanaklar oluşturmaktadır. Aşağıda bu modellerin kuramsal temelleri ayrıntılı biçimde incelenecektir.

1.1.1.1. Turizm Yaşam Döngüsü

Butler'ın (1980) turizm destinasyonlarının yaşam döngüsüne dair geliştirdiği model, yaşam döngüsü teorisine dayanarak ve destinasyonun taşıma kapasitesine bağlı kalarak destinasyon pazarlaması ve planlamasından faydalanmak, aynı zamanda düşüş döneminde gerekli önlemleri almak amacıyla ziyaretçi sayısı ve alt yapıyı dikkate alarak turizm destinasyonlarının zaman içinde geçirdiği evreleri açıklamaktadır. Bu model, destinasyonların dinamik bir yapıya sahip olduğunu ve zaman içinde değişim gösterdiğini vurgulayarak yerel halkın turizm gelişimine karşı tutumunun bu evrelerde nasıl farklılaştığını incelemektedir. Bu çerçevede, destinasyonun yaşam döngüsünün her aşamasında planlama ve yönetim süreçlerinde taşıma kapasitesi gibi sürdürülebilirlik ilkelerinin dikkate alınması turizmin çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerini dengelemek açısından kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Taşıma kapasitesinin göz ardı edilmesi durumunda, sınırlı fiziksel ve altyapı kapasitesine sahip kırsal destinasyonların kontrolsüz turizm gelişimiyle karşı karşıya kalması kaçınılmazdır (Sharma, 2016). Özellikle doğal, kültürel ve arkeolojik değerleriyle öne çıkan küçük ölçekli destinasyonlarda, kitle turizmine yönelik yoğun talep altyapı üzerindeki baskıyı artırmakta ve hem çevresel hem de sosyo-kültürel sürdürülebilirliği tehdit etmektedir (Zhuang vd., 2019). Uysal ve Baloğlu'nun (1994) belirttiği üzere, yeterli planlama yapılmadan gerçekleşen turistik büyüme, hedef bölgenin özgün yapısını bozabileceği gibi, yerel halkın yaşam kalitesini ve turizme yönelik tutumunu da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Şekil 1. Turizm Yaşam Döngüsü Modeli

Kaynak: Butler, R. W. (1980:7).

Şekil 1'de gösterildiği gibi model, turizm destinasyonlarının keşif, iştirak, büyüme, pekişme, doygunluk, gerileme ve yeniden canlanma olarak yedi olası aşamadan geçtiğini öne sürmektedir.Bu aşamalar aşağıda açıklanmıştır.

Keşif: Bu aşamada, destinasyon az sayıda maceraperest turist tarafından ziyaret edilmektedir. Turizm altyapısı ve turistlere yönelik hizmetler sınırlı olmasına rağmen yerel halk ile turistler arasında yüksek etkileşim olduğu gözlenmektedir.Bunun yanında turizmin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerinin minimal olduğu görülmektedir.

İştirak: Bu aşamada turist sayısında gözlemlenen artış, yerel işletmelerin turistlerin temel ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunmaya başlamasına neden olmaktadır. Bu süreçte, temel turizm hizmetlerinin gelişimi ve belirli bir turizm sezonunun oluşumu gözlemlenmektedir. Artan turist talebiyle birlikte, ulaşım ve konaklama gibi üstyapı gereksinimleri de ortaya çıkmakta ve bu alanlarda çeşitli yatırımlar yapılmaktadır. Bunun yanında, destinasyonun çekiciliğini artırmak ve daha geniş kitlelere ulaşmak amacıyla turistlere yönelik reklam kampanyalarının yaygınlaştığı görülmektedir

Büyüme: Bu aşamada destinasyonun bilinirliği ve marka değeri artış göstermekte, turizm sektörü için dışarıdan yatırımcılar bölgeye ilgi duymaktadır. Turistik aktivitelerin çeşitlenmesi ve iş gücüne olan talebin artması, bölgenin ekonomik yapısında önemli değişimlere neden olmaktadır. Bununla birlikte, çevresel ve fiziksel

değişimler yerel halk arasında rahatsızlık yaratabilmektedir. Turist sayısındaki artış, bazı dönemlerde bölgedeki yerel nüfusu aşacak seviyeye ulaşabilmektedir.

Pekişme: Bu aşamada turist sayısındaki artış hızı yavaşlamakla birlikte, toplam ziyaretçi sayısı yükselmeye devam etmektedir. Bölge ekonomisi büyük ölçüde turizm sektörüne bağımlı hale gelmiş olup, pazarlama ve tanıtım faaliyetleri geniş ölçekli bir şekilde sürdürülmektedir. Büyük çaplı ulusal ve uluslararası işletmelerin sektördeki varlığı artarken, yerel halk arasında turizme yönelik rahatsızlık hissi yaygınlaşmaya başlamaktadır.

Doygunluk: Bu aşamada bölge doygunluk aşamasına girdiğinde, ziyaretçi sayısı zirveye ulaşmış olacaktır. Çevresel, sosyal ve ekonomik birçok faktör açısından kapasite seviyelerine ulaşılmış veya aşılmış olacaktır. Bölgenin turizm açısından tanınırlığı yüksek olacak ancak artık "moda" olmaktan çıkacaktır. Yeniden gelen ziyaretçilere ve konferans gibi etkinliklere büyük ölçüde bağımlı olunacaktır. Fazla yatak kapasitesi bulunacak ve ziyaretçi seviyesini korumak için yoğun çaba gerekecektir. Doğal ve özgün kültürel cazibe merkezlerinin yerini büyük ölçüde ithal "yapay" tesisler alacaktır. Turistik bölgenin imajı, coğrafi çevresiyle olan bağını kaybedecektir. Yeni gelişmeler, orijinal turistik bölgenin çevresinde yoğunlaşacak ve mevcut mülkler sık sık el değiştirecektir.

Gerileme: Gerileme aşamasında**,** bölge yeni turistik destinasyonlarla rekabet edemeyecek ve pazar payı hem coğrafi hem de sayısal olarak azalacaktır. Artık tatilcileri cezbetmeyecek, yalnızca hafta sonu veya günübirlik geziler için kullanılacaktır. Mülk devir hızı yüksek olacak ve turistik tesisler giderek turizm dışı yapılarla değiştirilecektir. Turizm sektörü bölgeden çekildikçe turist tesisleri azalmaya devam edecek ve kalan tesislerin sürdürülebilirliği sorgulanacaktır.

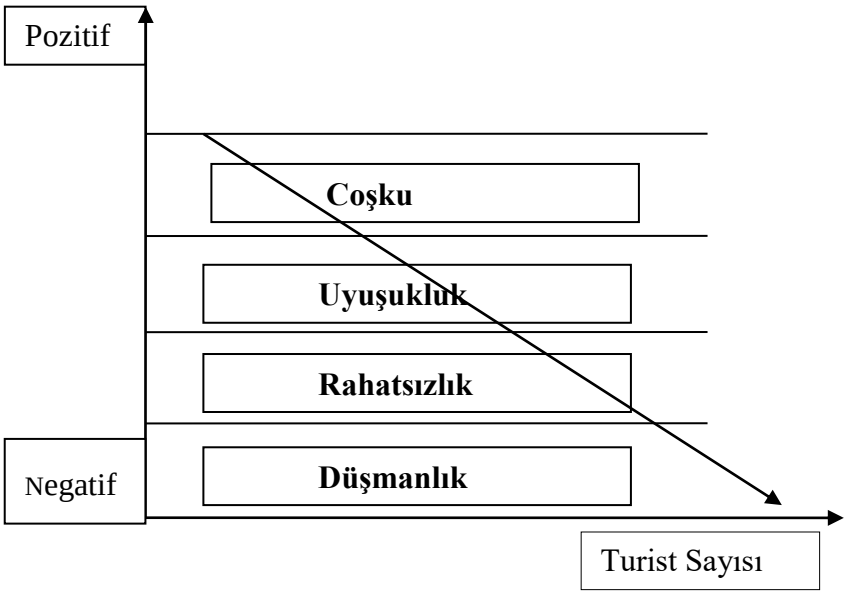
Yeniden Canlanma: Bu aşamaya ulaşılması neredeyse kesin olarak turizmin temel çekim unsurlarında büyük bir değişiklik gerektirecektir. Bu aşamada iki farklı yöntem kullanılabilir. Birinci yolu insanalar eliyle oluşturalan çekicilikler ya da daha önce keşfedilmemiş doğal kaynakları bulup ortaya çıkarılmasıyla gerçekleşebilir.

1.1.1.2. Doxey'in Irridex Modeli

Doxey'in (1975) "Irridex" olarak da bilinen Turist Rahatsızlık Endeksi, turizm gelişiminin ev sahibi topluluklar üzerindeki etkilerini dört aşamalı bir modelle açıklayan teorik bir çerçevedir. Bu model, turizm faaliyetlerinin artmasıyla birlikte yerel halkın

tutumlarının nasıl değiştiğini ve olumsuz etkilerin nasıl rahatsızlığa yol açabileceğini incelemektedir (Ryan vd., 1998). Modelin temel varsayımı, turist sayısının ve turizm destinasyonlarının gelişimiyle birlikte, ev sahibi toplulukların algılarının ve duygularının zaman içinde değiştiğidir. Bu değişim şekil 2' de gösterildiği gibi coşku, uyuşukluk, rahatsızlık ve düşmanlık olmak üzere dört aşamada gerçekleşmektedir (Mason ve Cheyne, 2000).

Şekil 2. Doxey'in Irridex Modeli

Kaynak: Doxey, 1975:195

1- **Coşku (Euphoria)**: Turizmin yeni başladığı bu ilk aşamada yerel halk, turistleri samimi bir misafirperverlikle karşılar. Turizmden ekonomik gelir elde etme beklentisi yüksektir ve sosyal etkileşimler olumlu algılanmnaktadır. Bu dönemde destinasyon henüz taşıma kapasitesine ulaşmamış olduğundan, çevresel ve sosyal sorunlar minimum düzeydedir (Andereck vd., 2005).

2- **Uyuşukluk (Apathy):** Turizm geliştikçe yerel halkın turiste bakış açısı daha ticari bir nitelik kazanmaktadır. Turistler artık yalnızca bir gelir kaynağı olarak görülür, sosyal bağlar zayıflar ve samimi etkileşimlerin yerini ekonomik çıkar odaklı ilişkiler almaktadır (Perdue, vd., 1990).

3- **Rahatsızlık (Annoyance):** Turist sayısının artmasıyla birlikte, yerel halk turizmin olumsuz etkilerini (trafik, gürültü, fiyat artışları vb.) hissetmeye başlar. Yerel halkın turizme yönelik olumlu tutumu yerini şikâyetlere ve hoşnutsuzluğa bırakır (McCool & Martin, 1994).

4- **Düşmanlık (Antagonism):** Turizmin olumsuz etkileri daha da arttıkça, yerel halk turistlere karşı düşmanca bir tutumun yanında rahatsızlıklar sözlü ve fiziksel olarak ifade edilir. Nezaket yerini düşmanlığa bırakır. Turistler sorunların nedeni olarak görülmektedir (Ap, 1992).

Turizm planlamasında bu model yerel halkın algılarının dikkate alınması gerektiğini vurgulayarak özellikle taşıma kapasitesinin aşılması durumunda sosyal çatışmaların artabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla Doxey'in Irridex modeli yalnızca bir teorik çerçeve değil, aynı zamanda sürdürülebilir turizm yönetimi açısından da önemli bir uyarı mekanizması işlevi görmektedir.

1.1.1.3. Sosyal Değişim Teorisi

Sosyal Değişim Teorisi antropoloji, sosyal psikoloji ve sosyoloji gibi birçok disipline teorik bir bakış açısı sunan temel yaklaşımlardan biridir. İlk olarak Thibault ve Kelley (1959), Homans (1961), Blau (1964) ve Emerson (1962, 1972) tarafından kavramsallaştırmıştır. Değişim teorisinin temelinde, bireyler arasında karşılıklı bağımlılık yaratan ve zorunluluk oluşturan bir dizi etkileşim yer almaktadır (Emerson, 1976). Teoriye göre bireyler, farklı ilişkilerden karşılıklı fayda elde etmeyi bir tür kaynak değişimi olarak görmektedir. Sosyal etkileşim süreçlerinde para, mal, hizmet, sevgi, statü veya bilgi gibi çeşitli sosyal, psikolojik ya da maddi değerler hedeflenir. Bu davranış biçiminin temelinde karşılıklılık ilkesi ve ödül beklentisi bulunmaktadır. Bireylerin bir değişimi tercih etme olasılığı, söz konusu değişimden elde edilecek kazançların katlanılacak maliyetleri aşması durumunda artar. Bununla birlikte, karşılıklı değişim algılarının kişiden kişiye farklılık gösterebileceği de vurgulanmaktadır. Nitekim bireyler, değişim sürecinden olumlu sonuçlar beklediklerinde ilişkiyi olumlu değerlendirme eğilimindeyken; olumsuz bir sonuç öngördüklerinde değişimi de olumsuz algılama ve değerlendirme eğilimine girmektedirler (Andereck vd., 2005).

Ap'e (1992: 668) göre bu teori, etkileşim durumlarında bireyler ve gruplar arasında gerçekleşen kaynak alışverişini anlamaya yönelik genel bir sosyolojik kuramdır. Bu yaklaşım, bireylerin maddi, sosyal ya da psikolojik değer taşıyan bir şeyi

elde etmek amacıyla etkileşime girdiklerini ve bu etkileşim sürecine katılmadan önce olası ödüller ve maliyetler üzerinden bir değerlendirme yaptıklarını öne sürer. Bireylerin bu alışverişe ilişkin algıları farklılık gösterebilir; zira olumlu sonuçlar elde ettiğini düşünen bireyler, söz konusu etkileşimi pozitif biçimde değerlendirirken olumsuz sonuçlar algılayanlar ise negatif bir tutum sergilemektedir (Gursoy, vd., 2002). Bu bağlamda sosyal değişim teorisi, bireysel beklentiler ile toplumsal etkileşim arasındaki ilişkiyi anlamada açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır.

Turizm literatüründe 1990'lı yıllardan itibaren ele alınan sosyal değişim teorisi**,** turistler ile yerel halk arasındaki karşılıklı ilişkileri anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bazı araştırmacılar bu teoriyi kullanarak turizmin yerel topluluklar üzerindeki sosyal etkilerini incelemişlerdir. Örneğin, bu çalışmalar turistlerin gelişiyle birlikte yerel halkta oluşabilecek olumlu tutumlar, ekonomik fırsatlar, kültürel alışverişler gibi kazanımların yanı sıra, sosyal gerilimler, kültürel yozlaşma ya da yaşam kalitesinde düşüş gibi olumsuz etkilerin de ortaya çıkabileceğini göstermiştir. (Jurowski vd., 1997; Mathieson & Wall, 1982; Perdue vd., 1987; Jurowski vd., 1997).

McGehee & Andereck (2004) ise bu yaklaşımı daha da derinleştirerek sosyal değişim teorisinin yerel halkın turizme yönelik tutumlarını belirlemede önemli bir araç olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle yerel halkın, turizmin getirdiği faydalarla maliyetler arasındaki dengenin algılanışının turizme karşı olumlu veya olumsuz tutum geliştirmede etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumda, sosyal değişim teorisi turizmden gelir sağlayan grupların turizme bakış açılarını, yani olumlu ya da olumsuz algıların anlaşılması için farklı bir bakış açısı sunabilir. Ancak, yerel halkın ziyaretçilerle olan etkileşimi, birçok farklı etkene göre değişebileceği ifade edilmektedir. Bu yüzden, bazı durumlarda bu teori tek başına yeterli olmadığı ifade edilmektedir (Avcıkurt, 2020: 113).

1.2. TURİZMİN ETKİLERİ

1970'li yıllara kadar turizm faaliyetlerinin daha sınırlı ölçekte gerçekleştiği dönemlerde, destinasyonlar üzerindeki etkilerinin genellikle olumlu ve yumuşak olduğu kabul edilmektedir. Ancak, kitle turizminin yaygınlaşmasıyla birlikte, turist sayısındaki sürekli artış ve buna bağlı olarak gelişen yapılaşma, turizme yönelik değerlendirmelerde önemli bir değişime yol açmıştır. Günümüzde, turizmin ekonomik katkıları yaygın olarak kabul edilmekle birlikte, çevresel, sosyal ve kültürel boyutlarda da önemli

etkilerinin olduğu akademik literatürde genel kabul görmektedir (Cooper & Hall, 2013: 159).

1.2.1. Turizmin Ekonomik Etkileri

Literatür incelendiğinde, turizmin ekonomik etkilerine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların genel olarak parasal ve reel ekonomik etkiler olmak üzere iki temel kategoride sınıflandırıldığı görülmektedir (Olalı & Timur, 1988; İçöz & Kozak, 1998; Toprak &Abedtalas, 2017; Bahar & Kozak, 2018).

Bu sınıflandırma çerçevesinde İçöz ve Kozak (1998) turizmin parasal ekonomik etkilerini; Turizm ve döviz gelirleri, dış ödemeler dengesi üzerindeki etkisi, gelir yaratma potansiyeli ve kamu gelir ve harcamalarına olan tesirleri şeklinde beş alt boyutta ele almaktadır. Reel ekonomik etkilerini ise; istihdam üzerindeki etkisi, diğer ekonomik sektörlerle olan etkileşimi ve alt yapı ile üst yapısal gelişim üzerindeki rolü şeklinde sınıflandırmaktadır.

Turizm sektörü, bölgesel kalkınmaya hem mikro hem de makro ölçekte etki etmektedir (Bahar & Kozak, 2018). Mikro düzeyde turizm, yeni iş olanakları yaratarak gelir dağılımında eşitliğe katkıda bulunmaktadır. Makro düzeyde ise turizm sektörü, bölgesel kalkınmayı hızlandırarak ülke genelinde ekonomik büyümeyi destekler. Ülkeye döviz kazandırarak ödemeler dengesini iyileştirir. Bölgesel refahı artırarak hizmet sektörünün gelişmesine öncülük eder. Bölgedeki kalkınma hızını artırırken, nüfus artış hızıyla dengeyi koruyarak iç göçü engeller. Ek olarak, yarattığı katma değer ile ülke ekonomisinin büyümesine de katkıda bulunmaktadır (Kavaklı ve Karakaş, 2022).

1.2.1.1. Turizmin Parasal Ekonomik Etkileri

Turizm sektörü, turist harcamaları aracılığıyla sağladığı döviz girdisi sayesinde ülkelerin dış ödemeler dengesine olumlu katkılar sunarak döviz rezervlerini artırır ve ekonomik canlanmayı desteklemektedir (Baretje, 1982). Ancak, bu olumlu etkinin yanı sıra, döviz kuru dalgalanmaları ve sektöre aşırı bağımlılık gibi faktörler, turizm gelir ve gider dengesini karmaşık hale getirmektedir (Bull, 1992:173). Bölgelerin ekonomik kalkınması ve ödemeler dengesi açısından önemli bir rol oynayan turizm yatırım, işletme ve pazarlama süreçlerinde döviz giriş çıkışlarına neden olur. Ülkeler genellikle turizm gelirlerinin giderlerini aşmasını hedeflerken, yerel ürün arzının geliştirilmesi ve ithalatın ikamesi bu dengeye katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, turizmin ödemeler

dengesi üzerindeki etkisi, doğrudan harcamaların yanı sıra pazarlama ve komisyon gibi dolaylı etkiler ile istihdam kaynaklı uyarılmış etkiler nedeniyle karmaşık bir yapıya sahiptir (Airey, 1978). Bu dolaylı etkilerin tespiti zor olduğundan, araştırmalar sıklıkla doğrudan harcamalar üzerine yoğunlaşmaktadır.

Turizm, yabancı ve yerli turist harcamalarıyla ülkeler için önemli bir gelir kaynağı oluşturarak, sektördeki işletmelerden başlayıp tekrar harcamalar ve istihdam artışı yoluyla ulusal gelire katkıda bulunmaktadır (Bryden, 1974; Mathieson & Wall, 1982). Döviz girdisi sağlayan turizm gelirleri, bölgesel kalkınmayı destekler ve çarpan etkisiyle ekonomik büyümeyi teşvik eder. Ancak, ithalat bağımlılığı ve yabancı sermaye akışları, gelir sızıntılarına yol açarak turizmin potansiyelini sınırlayabilir. Turistik yatırım harcamaları da çarpan etkisiyle ulusal geliri artırırken (Köklü, 1976; Timur, 1979). çeşitli vergiler (doğrudan, dolaylı, gümrük vergileri ve harçlar) aracılığıyla kamuya gelir sağlamaktadır (Clement, 1967; Olalı ve Timur, 1988). Devletin turizmden elde ettiği bu gelirleri altyapı yatırımları ve teşvikler yoluyla tekrar sektöre yönlendirmesi turizmin sürdürülebilir gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Turizm, üretim faktörlerinin değerinden ara malı maliyetleri çıkarılarak hesaplanan katma değer yoluyla da ulusal gelire katkıda bulunmaktadır (Mathieson & Wall, 1982). Uluslararası turizmde fiyatlar genel düzeyi, turist akışını belirleyen kritik bir faktördür. Devalüasyon gibi para politikaları turizmi canlandırmayı amaçlasa da, bu politikaların başarısı zamanlama, anlaşmaların para birimi, iç fiyat istikrarı ve iç turizm talebinin yönetimi gibi çeşitli koşullara bağlı olduğu ifade edilmektedir (Pratt, 2014). Ekonomik istikrarsızlık ve fiyat artışları turistik hareketleri olumsuz etkileyebilirken, üretim girdilerindeki maliyet artışları ve fiyat belirsizliği turizm talebini zorlayabilir. Turizmin enflasyon üzerindeki etkisi de dikkate değerdir. Talep ve maliyet artışları yoluyla enflasyonist baskıyı artırabilen turizm (Pekin, 1988: 49), turistik bölgelerdeki toprak değerlerindeki artış ve spekülasyonlarla da enflasyona katkıda bulunabilir (Bryden, 1974: 94; Mathieson & Wall, 1982: 86). Turizm kaynaklı fiyat artışları talep enflasyonu, maliyet enflasyonu ve talep artışıyla birleşen maliyet enflasyonu şeklinde ortaya çıkabilir ve sektörün döviz kazançlarının dağıttığı gelirden az olması veya "gerçek döviz kurunun" düşük olması durumunda enflasyonist etkiler gözlemlenebilir. Turizm sektörünün ekonomide pilot sektör olarak algılanması ve diğer sektörlerdeki ücret beklentilerini artırması da enflasyonist baskı yaratabilir. Sektörün ulusal gelir

içindeki payının büyümesi ve büyüme hızı, enflasyonist baskının önemini etkileyen diğer faktörler olduğu ortaya konulmuştur (İçöz ve Kozak, 1998).

1.2.1.2. Turizmin Reel Ekonomik Etkileri

Turizm, döviz girdisi ve gelir artışının ötesinde, istihdam, sektörler arası etkileşim ve altyapı gelişimine önemli katkılar sunan emek yoğun bir sektördür (Varley, 1978; Mathieson & Wall, 1982). Mevsimsel yapısı genç ve öğrenciler için geçici iş imkanları yaratırken, bazı bölgelerde tarımdan turizme işgücü kaymalarına neden olmaktadır (Archer & Fletcher 1996). Gelişimi hizmet sektörünü büyütürken, destek hizmetlerine olan talebi artırmaktadır. Bilgi teknolojileriyle turizm, hizmet yoğun olmanın yanı sıra teknoloji yoğun bir sektör haline gelerek turist gönderen ülkelerde de istihdam yaratmaktadır (Lee vd., 2021).

Otomasyonun sınırlı olduğu kişisel hizmet odaklı sektörlerde işgücü talebi devamlılığını korumaktadır. Bu bağlamda mikro ölçekli girişimler istihdamın artmasına katkı sağlamaktadır. Ücret düzeyleri ekonomik koşullar, sektör yapısı ve kurumsal politikalar gibi çeşitli faktörlerden etkilenmekte olup, ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir (Grimshaw & Rubery, 2015).Yarı zamanlı ve geçici istihdam biçimleri işgücü piyasasında esneklik sağlarken mevsimsel talep yoğunlukları istihdam seviyelerinde dönemsel dalgalanmalara neden olmaktadır (ILO, 2016). Heterojen yapıya sahip işgücü, farklı nitelik ve becerilere sahip bireyleri barındırmakta; bu nedenle istihdam politikaları, bölgesel kalkınma stratejilerine göre farklılaşmaktadır (Laws, 1995).

Turizm harcamaları hem tüketim hem de yatırım bileşenleriyle birlikte, "Turistik İstihdam Çarpanı" aracılığıyla analiz edildiğinde önemli bir istihdam kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda özellikle konaklama sektörü istihdam yaratma kapasitesi açısından belirgin bir rol üstlenmektedir. Mevsimsel özellik gösteren turizm faaliyetleri yoğun sezonda istihdamı artırmakla birlikte sezon dışı dönemlerde işsizlik sorununu da beraberinde getirebilmektedir (Gunn, 1988). Turizm sektöründe sıklıkla yarı nitelikli ya da niteliksiz işgücünün istihdam edilmesi sektördeki genel verimlilik düzeyini olumsuz yönde etkileyebilir (Young, 1973). Bununla birlikte hizmet odaklı yapısı nedeniyle sektör, otomasyon teknolojilerinin istihdam üzerindeki olumsuz etkilerine karşı daha dirençlidir ve özellikle otelcilik alanında istihdam açısından önemli bir potansiyel barındırmaktadır (UNWTO, 2024).

1.2.2. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizm, doğası gereği farklı coğrafi, kültürel ve toplumsal geçmişe sahip bireylerin etkileşimini zorunlu kılan bir faaliyettir; çünkü turizm üretildiği yerde tüketilmek zorunda olan bir hizmettir (Mathieson & Wall, 1982; Smith, 1989). Bu yönüyle farklı kültürel ve sosyal birikime sahip insanların aynı fiziksel ve sosyal ortamı paylaşmalarını kaçınılmaz hâle getirmektedir. Bu bağlamda, turizmin sosyo-kültürel etkileri çeşitli araştırma yaklaşımlarıyla incelenen karmaşık bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Cooper vd., 2008). Literatürde yer alan çalışmalar; turizm etki analizleri, turist-ev sahibi etkileşimleri ve turist davranışları gibi farklı perspektifleri kapsamaktadır. Özellikle turistlerin ve ev sahibi toplulukların sosyo-kültürel özelliklerindeki farklılıkların belirgin olduğu uluslararası turizm bağlamında, bu etkileşimlerin dinamikleri önem kazanmaktadır (Inskeep, 1991). Turistlerin farklı değerlere, inançlara veya yaşam tarzlarına sahip olmaları ziyaret ettikleri bölgelerdeki yerel kültürde değişimlere neden olabilmektedir.

Turizm, kültürlerarası alışveriş için bulunmaz bir fırsat olsa da, beraberinde bazı sorunları da getirebilmektedir. Yerel halkın turistlere yönelik davranışlarında ticari bir yaklaşım sergilemesi, geleneksel misafirperverlik anlayışının zayıflamasına yol açabilmektedir (Cohen, 1988; Wall & Mathieson, 2006). Ayrıca, ekonomik farklılıklar temelinde turistler ve yerel halk arasında eşitsizlik algısının oluşması da mümkündür (Wall & Mathieson, 2006).

Bir turizm destinasyonunun başarısı için yerel halkın desteğinin kritik bir faktör olduğu ifade edilmektedir (Ap & Crompton, 1998). Turizm gelişimi, ev sahibi toplulukların günlük yaşam rutinlerini, sosyal ilişkilerini ve değerlerini etkileyebilmektedir (Doğan, 1989). Bu etkiler arasında, turistlerin yaşam tarzlarını model alma (gösteri etkisi), kültürel değerlerin ticari amaçlarla kullanılması (metalaştırma) ve otantik olmayan deneyimlerin sunulması (sahnelenmiş otantiklik) gibi olumsuz durumlar gözlemlenmektedir. Daha derin sorunlar ise, dışsal etkilerin yerel kültürü baskılaması (neo-sömürgecilik), geleneksel yaşam alanlarının zarar görmesi, madde kullanımı ve sosyal yapının bozulması şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Pizam, 1978; Mathieson & Wall, 1982; Inskeep, 1991; Mbaiwa, 2005; Cooper vd., 2008). Bu nedenle, turizm planlama süreçlerinde yerel halkın katılımının sağlanması ve potansiyel olumsuz etkileri en aza indirecek stratejilerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bir bölgenin kültürel ve doğal zenginliklerinin korunarak turizmin sürdürülebilir bir şekilde gelişimi için dikkatli bir yönetim gereklidir.

1.2.3. Turizmin Çevresel Etkileri

Turistlerin destinasyonlara gerçekleştirdiği kısa süreli ziyaretler, ev sahibi topluluklar üzerinde sosyal, çevresel ve ekonomik açılardan önemli sonuçlar doğurabilmektedir. Özellikle plansız ve hızlı turizm gelişimi, ekonomik kalkınma potansiyeli taşısa da, çevresel sürdürülebilirlik açısından ciddi riskler ve tahribatlar yaratabilmektedir. Nitekim Özdemir ve Kervankıran (2013), turizmi bu bağlamda "ekonomik bir nimet, çevresel açıdan ise potansiyel bir tehdit" olarak nitelendirmektedir.

Plansız ve kısa sürede gelişen turizm faaliyetlerinin ekonomik bir "nimet" olarak algılanmasının yanı sıra, çevresel açıdan önemli tahribatlara yol açabileceği Young (1973) tarafından da vurgulanmaktadır. Bu durum, turizm ve çevre ilişkisinin turistik bölgeler için ne denli kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Çevre, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından temel bir kaynak teşkil etmektedir. Başlangıçta yalnızca ekonomik katkılarıyla değerlendirilen turizm, zamanla çevresel ve sosyo-kültürel etkileriyle birlikte ele alınmaya başlanmıştır (Erdoğan, 2003). Nitekim turizmin sadece döviz girdisi, istihdam yaratma ve gelir artışı gibi ekonomik göstergeler üzerinden değerlendirilmesi sektörün uzun vadeli sürdürülebilirliğini göz ardı etme riskini beraberinde getirmektedir (Kadanalı ve Yazgan, 2012). Bu bağlamda sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde; doğal kaynakların korunması, çevresel taşıma kapasitesinin gözetilmesi ve yerel halkın sosyal bütünlüğünün sağlanması gibi konular turizm planlamasında öncelikli hâle gelmiştir. Günümüzde bu dönüşüm ekoturizm, kırsal turizm ve sorumlu turizm gibi alternatif turizm türlerinin gelişmesine ve çevre merkezli yaklaşımların güçlenmesine zemin hazırlamıştır.

Turizm, çevre ve doğal kaynakların varlığına doğrudan bağımlı bir ekonomik etkinliktir. Çevresel kaynaklar turizm ürününün temelini oluştururken, aynı zamanda kontrolsüz turizm gelişimi bu kaynakların tükenmesine neden olabilmektedir (Ceylan, 2001).

Turizmin çevresel etkileri hem olumlu hem de olumsuz boyutlar içermektedir. Olumlu etkiler arasında doğal, arkeolojik ve tarihi alanların korunması, çevresel kalitenin artırılması, çevrenin değerinin fark edilmesiyle bu alanlara yönelik

hassasiyetin artması, altyapı olanaklarının geliştirilmesi ve çevresel kaynakların turizm sayesinde daha görünür hale gelmesi sayılabilir. Buna karşılık, kontrolsüz turizm gelişimi su, hava ve gürültü kirliliği, görsel kirlenme, katı atık üretiminde artış, ekosistemlerin bozulması, biyolojik çeşitliliğin azalması ve arkeolojik ya da tarihi alanların zarar görmesi gibi olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Avcı, 2018). Ayrıca, alan kullanımındaki düzensizlikler de çevresel sürdürülebilirliği tehdit eden önemli faktörler arasında yer almaktadır (Özdemir & Kervankıran, 2013).

Madrigal (1995) tarafından da belirtildiği gibi turizm genellikle temiz bir endüstri olarak algılansa da bunun her zaman geçerli olmadığı görülmektedir. Çoğu zaman yerleşim yerleri dışında el değmemiş ve çekici bölgelerde gelişen turizm bu bölgelerin doğal yapısına zarar verebilmektedir. Turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan tesisler doğal dengenin bozulmasına neden olabilmektedir. Avcı (2018), turizmin doğal çevreye olumsuz etkileri arasında tesislerin kurulduğu alanların tahribini, doğal kaynakların tüketimini, ortaya çıkan sıvı ve katı atıkları, gürültü ve görüntü kirliliğini sıralarken doğanın korunması bilincinin oluşmasını ise olumlu bir etki olarak değerlendirmektedir.

2. YAŞAM KALİTESİ

2.1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

İlk başlangıçta sağlık bilimlerinde araştırılan yaşam kalitesinin daha sonra psikoloji, ekonomi ve politika gibi farklı disiplinlerin de ilgi odağı haline geldiği görülmektedir. Yaşam kalitesi, insanların kendi yaşamlarını nasıl değerlendirdikleri ve yaşamlarıyla ilgili nasıl hissettikleridir (Andereck vd., 2007: 484).

Literatür incelendiğinde, yaşam kalitesi kavramının ilk olarak yirminci yüzyılın başlarında bireylerin yaşam standartlarını değerlendirme çabalarını anlamaya yönelik bir kavram olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Moscardo, 2009). 1960'lar ve 1970'lerde sosyal bilimlerde yaygınlaşan yaşam kalitesi olgusu bireyin genel iyilik halini etkileyen çeşitli faktörleri anlama amacı taşımaktadır (Gerson, 1976). İlk dönemlerde sosyal yaşam göstergeleriyle ele alınan yaşam kalitesi, zamanla mutluluk süresi ve düzeyi, bireysel refah, yaşam tatmini ve sağlık gibi çeşitli boyutlarla ilişkilendirilmiş, bu süreçte farklı disiplinler tarafından ele alınarak göreceli ve çok boyutlu bir kavram olarak kabul edilmiştir (Argyle & Lu, 1990; Veenhoven, 2005; Andereck vd., 2007). Refah, sosyal ve sağlık koşulları, yaşam kalitesinin temel bileşenlerini oluşturmaktadır (Sirgy, 2001;

Woo vd., 2015). Yaşam kalitesi kavramı çeşitli bilimsel alanlarda yoğun ilgi görmesine rağmen genel ve evrensel bir tanımının yapılmasında güçlükler yaşanmaktadır. Pek çok araştırmacı, yaşam kalitesinin geniş kapsamlı, çok boyutlu ve göreceli bir yapıya sahip olduğunu, zaman, mekân ve bireysel ya da toplumsal değerlere bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir (Epley & Menon, 2008).

Buradan hareketle yerel halkın yaşam kalitesi onların yaşadıkları bölgedeki koşullardan algıladıkları genel memnuniyet düzeyini ifade etmektedir (Moscardo, 2009). Bu memnuniyet yalnızca ekonomik refahla sınırlı olmayıp sosyal ilişkiler, sağlık imkânları, çevresel kalite, güvenlik, kültürel olanaklara erişim ve toplumsal katılım gibi çeşitli boyutları içermektedir. Yerel halk için yaşam kalitesi yaşadıkları çevrenin yaşanabilirlik düzeyi, sunulan kamu hizmetlerinden duydukları tatmin, sosyal destek ağlarının gücü ve kendi kültürel değerlerini yaşama ve aktarma imkânları gibi unsurlarla yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Aydıner Boylu ve Paçacıoğlu, 2016).

Yerel halkın yaşam kalitesi, hem nesnel faktörlerden (örneğin, gelir düzeyi, eğitim imkanları, sağlık hizmetlerine erişim, konut kalitesi, suç oranları, çevresel temizlik) hem de öznel değerlendirmelerden (örneğin, komşuluk ilişkilerinden memnuniyet, topluluk bağlarına aidiyet hissi, geleceğe yönelik umutlar, yaşamdan genel tatmin) etkilenir. Bu nedenle, yerel halkın yaşam kalitesini anlamak için hem bölgedeki mevcut koşulları ölçmek hem de halkın bu koşullara dair algılarını ve duygularını dikkate almak gereklidir (Campbell vd., 1976; Das, 2008).

Turizm olgusu, yerel halkın yaşam kalitesini çeşitli boyutlarda etkileyebilen karmaşık bir süreçtir. Ekonomik açıdan turizm, bölgeye gelir akışı sağlayarak yerel işletmelerin büyümesine, istihdamın artmasına ve altyapının gelişmesine katkıda bulunabilir (Özdemir & Kervankıran, 2013). Bu durum, yerel halkın refah düzeyini potansiyel olarak yükseltebilir. Ancak, bu ekonomik faydaların adil dağılımı ve sürdürülebilirliği önem taşımaktadır. Sosyo-kültürel etkileşim bağlamında turizm, farklı kültürlerin karşılaşmasına olanak sunarak yerel halkın kültürel çeşitliliğe adaptasyonunu sağlayabilir. Bununla birlikte, yoğun ve plansız turizm, yerel geleneklerin ticarileşmesi, kültürel kimlik kaybı ve sosyal uyumsuzluk gibi riskleri de beraberinde getirebilir (Cohen, 1988; Wall & Mathieson, 2006). Çevresel açıdan ise turizm, doğal ve tarihi alanların korunması için kaynak yaratma potansiyeline sahipken, kontrolsüz gelişimi doğal kaynakların tükenmesine ve çevresel bozulmaya yol açabilir (Ceylan, 2001).

Yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki turizm etkileri, bölgenin özgün koşulları, turizmin türü ve yönetim stratejileriyle şekillenmektedir. Sürdürülebilir turizm ilkeleri, ekonomik faydaların yanı sıra yerel kültürün korunması ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını hedefler. Yerel halkın turizm planlama süreçlerine aktif katılımı, turizmin olası olumsuz etkilerini en aza indirerek, yaşam kalitelerini olumlu yönde destekleyecek politikaların geliştirilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır (Ap & Crompton, 1998). Bu doğrultuda, turizmin yerel halk tarafından algılanan memnuniyet düzeyini artırmaya yönelik bütüncül ve katılımcı yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir (Moscardo, 2009).

2.2. YAŞAM KALİTESİ BİLEŞENLERİ

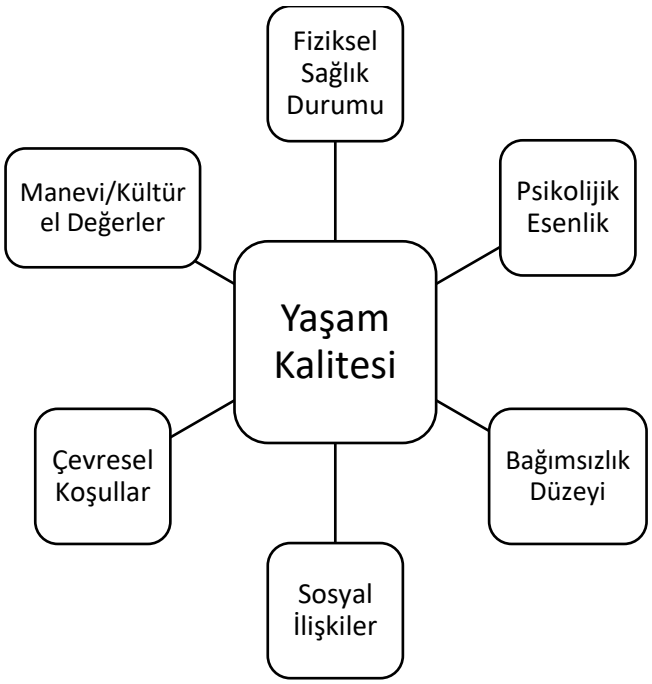
Yaşam kalitesi, bireylerin refahını ve memnuniyetini çeşitli boyutlarda ele alan çok yönlü bir kavramdır (Dolnicar vd., 2012: 295). Temel bileşenleri arasında sağlık, eğitim, yeterli beslenme, güvenlik, çevre hakkı, cinsiyet eşitliği, fırsat eşitliği, günlük yaşama katılma ve saygınlık gibi pek çok faktör yer almaktadır (Barcaccia vd., 2013: 187). Ayrıca, yaşam çevrelerinin niteliği ile kültürel ve sosyal altyapının fiziksel kalitesi de yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Campbell ve arkadaşlarının (1976) araştırmaları, insanların genel mutluluk ve doyum duygularını içeren yaşam kalitesinin sağlık, evlilik, aile yaşamı, devlet, dostluk, ev, iş, topluluk, din, rekreatif ve sportif etkinlikler ile mali durum gibi göstergelerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Nesnel ve öznel göstergelerin önceliği konusunda farklı görüşler bulunsa da, her iki yaklaşım için de evrensel bir ölçüm sistemi veya standardizasyon henüz geliştirilememiştir (Coşar, 2014).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 1997), şekil 3'te gösterildiği gibi yaşam kalitesini fiziksel sağlık, psikoloji (ruhsal sağlık), bağımsızlık derecesi, sosyal ilişkiler, çevre ve din/inançlar olmak üzere altı temel bileşen aracılığıyla tanımlamaktadır. Fiziksel sağlık; enerji, rahatsızlıklar, uyku ve dinlenmeyi içerirken; psikoloji olumlu/olumsuz hisler, özsaygı, hatıralar, fiziksel görünüm, düşünme, öğrenme ve konsantrasyonu kapsamaktadır. Bağımsızlık derecesi; hareket kısıtlarını, sosyal ilişkiler, kişisel ilişkileri, cinsel yaşamı ve sosyal destekleri ele almaktadır. Çevre, finansal kaynaklardan güvenliğe, sağlık kaynaklarına ulaşımdan seyahat özgürlüğüne ve fiziksel çevre unsurlarına kadar geniş bir yelpazeyi içermektedir. Din ve inançlar ise bireylerin

kendi inanç sistemleri çerçevesinde bir yaşam kalitesi bileşeni olarak değerlendirilmektedir.

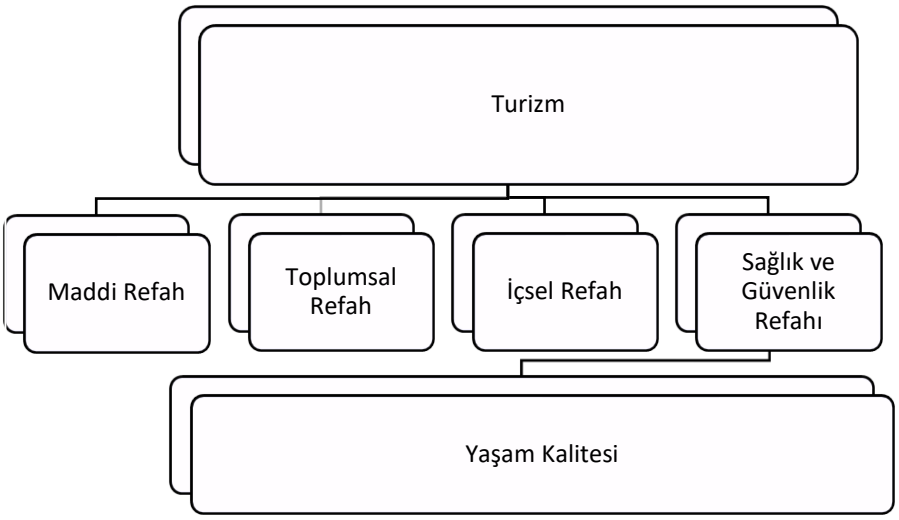
Şekil 3. Dünya Sağlık Örgütü'nün Yaşam Kalitesi Modeli

Kaynak: WHO, 1997:4

Benzer şekilde, Cummins (1997) yaşam tatminini etkileyen yedi bileşeni (maddi refah, sağlık, üretkenlik, mahremiyet, güvenlik, toplumsal refah ve içsel refah) tanımlarken, Kim (2002) yaşam kalitesini maddi refah, toplumsal refah, içsel refah, sağlık ve güvenlik refahı olmak üzere beş alanda sınıflandırmıştır. Bu bileşenlerin incelenmesinin temel amacı, yerel halkın yaşam kalitesini ölçmek için bir çerçeve sunmaktır. Şekil 4'te gösterilen bu bileşenler aşağıda açıklanmıştır.

Şekil 4. Turizmin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Aref, 2011.

Maddi Refah: Maddi refah, bireylerin temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılama düzeyiyle ilgilidir. Genellikle yaşam kalitesi değerlendirmelerinde önemli bir boyut olarak ele alınmaktadır. Bu kavram, özellikle insanların yaşam maliyetleri, gelir düzeyleri ve iş bulma olanakları gibi ekonomik faktörlere dair memnuniyetlerini içermektedir. Bu çerçevede yapılan değerlendirmelerde, yerel halkın maddi refah düzeyini ölçebilmek için yaşam maliyeti ve gelir/istihdam durumu ölçüt olarak kullanılmaktadır (Kim, 2002).

Maddi refah, yaşam kalitesinin temel belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Campbell (1976), paranın yaşam kalitesindeki önemini vurgularken, Veenhoven (1991) gelir ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ancak Diener ve Suh (1997), ekonomik büyümenin her zaman mutluluğu artırmadığını belirtmiştir. Lane (1991) ise başarının bireysel tatminle ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

Toplumsal Refah: Toplumsal refah ise bireylerin sadece kişisel refahlarını değil, aynı zamanda toplumsal çevrelerine ilişkin algılarını da içermektedir. Güvenlik hissi, kamu hizmetlerine duyulan memnuniyet, sosyal ilişkilerin niteliği ve toplumsal aidiyet gibi unsurlar, toplumsal refahın ve dolayısıyla yaşam doyumunun temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Özellikle eğitim, sağlık, sosyal olanaklar ve

yaşanılan çevre gibi yaşam alanlarının kalitesi, bireylerin hem öznel hem de nesnel yaşam kalitesi algısını şekillendirmektedir (Cummins, 1997; Sirgy & Cornwell, 2001; Kim, 2002). Bununla birlikte, turizmin etkilerinin her toplumsal grupta aynı şekilde algılanmadığı; etnik kimlikler ya da sosyal sınıflar gibi faktörlerin turizm algısında farklılık yarattığı da belirtilmektedir (Andereck vd., 2007; Perdue vd., 1999).

Turizmin bireylerin yaşam doyumu üzerindeki etkisi, "aşağıdan yukarıya" kuramı çerçevesinde daha iyi anlaşılmaktadır. Bu kurama göre bireylerin genel yaşam doyumu, sosyal yaşam, iş, sağlık ve aile gibi yaşam alanlarında duydukları memnuniyetin birleşiminden oluşur. Her bir yaşam alanındaki memnuniyet ise daha mikro düzeydeki unsurlar, örneğin turizmin sosyal etkinliklere katkısı ya da altyapı iyileştirmeleri gibi etmenlerden etkilenir. Dolayısıyla turizmin çeşitli yaşam alanlarına olumlu katkısı, bireylerin bu alanlara yönelik olumlu duygularını pekiştirir ve bu duygular genel yaşam doyumunu artırır. Yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde hem bireysel memnuniyetin hem de toplumsal koşulların dikkate alınması gerektiği, bu çok katmanlı yapının analizinde büyük önem taşımaktadır (Andrews & Withey, 1976; Campbell vd., 1976).

İçsel Refah: İçsel refah düzeyi, bireylerin boş zamanlarını anlamlı ve tatmin edici biçimde değerlendirmeleriyle birlikte, ruhsal denge ve psikolojik iyilik hallerinin yüksek olması durumunu ifade eder. Cummins'in (1997) 32 çalışmayı analiz ederek geliştirdiği modelde, içsel refah bileşeni çoğunlukla boş zaman etkinlikleri, dini pratikler, eğlence faaliyetleri ve kişisel uğraşlar gibi bireyin iç dünyasını besleyen kaynaklara dayandırılmıştır. Söz konusu model, yaşam kalitesinin çok boyutlu yapısında içsel refahı merkezi bir unsur olarak konumlandırmakta; bireyin ruhsal ve duygusal dengesini korumasında bu tür faaliyetlerin belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Araştırmaların büyük çoğunluğunda (%85), içsel refahın kaliteli boş zaman kullanımı, manevi tatmin ve moral düzeyiyle yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Flanagan (1978) ve Krupinski (1980) tarafından yürütülen çalışmalarda katılımcıların %86'sı içsel refahı yaşam kalitesinin en önemli iki bileşeninden biri olarak değerlendirmiştir. Bu doğrultuda, boş zaman etkinliklerinin bireysel tercihlere uygunluğu, özerklik duygusu ve kişisel anlam taşıması refah düzeyini doğrudan etkilemektedir (Argyle & Lu, 1990). Ayrıca, dini ve manevi uygulamalar bireylere

yaşam amacı ve direnç kazandırmakta; bunun yanında psikolojik faktörler (örneğin anksiyete, depresyon) bu dengeyi olumsuz etkileyebilmektedir (Kim, 2002). Tüm bu bulgular, bireyin psikolojik ve ruhsal bütünlüğünü destekleyen aktivitelerin içsel refah kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ve yaşam kalitesinin sürdürülebilirliğinde bu alanın kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Sağlık ve Güvenlik Refahı: Sağlık, insan yaşamının doğasında yer alan, sürdürülebilir ve geliştirilebilir bir nitelik olup bireyin yaşam kalitesini belirleyen en temel unsurlardan biridir. Sağlık düzeyi yüksek olan bireyler, fiziksel, ruhsal ve sosyal anlamda daha dengeli bir yaşam sürdürmekte, toplumsal hayata daha etkin katılım sağlayabilmektedir. Maddox & Douglass (1973), özellikle yaşlı bireylerin sağlık durumlarının yaşam memnuniyetlerini belirlemede önemli bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Benzer biçimde Sirgy ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan çalışmalar, bireylerin kişisel sağlıklarından duydukları memnuniyetin toplum genelinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımı çerçevesinde, bireyin yalnızca hastalık veya sakatlık durumunun olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik hâli içinde olması da sağlık göstergesi olarak kabul edilmekte; bu çok boyutlu yaklaşım sağlık ve güvenlik refahı değerlendirmelerinde temel alınmaktadır (Sirgy vd., 2006).

Öte yandan, bireyin sağlık algısının öznel boyutu da yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle yaşlı bireyler arasında yürütülen araştırmalar, bireyin kendi sağlık durumuna dair değerlendirmesinin, objektif tıbbi tanılardan daha etkili olabileceğini ortaya koymaktadır (Maddox & Douglass, 1973). Sağlık memnuniyetinin, toplumsal sağlık hizmetlerinden duyulan tatminle yaşam doyumu arasındaki ilişkide hem aracılık hem de düzenleyici rol oynadığı ifade edilmektedir (Sirgy vd., 1995). Bu bağlamda geliştirilen sağlık memnuniyeti ölçekleri, bireylerin sağlıklarına ilişkin öznel değerlendirmelerini sistematik biçimde ölçmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, Bubolz ve arkadaşları (1980), yaşam kalitesi kavramını ekolojik bir yaklaşımla ele alarak bireylerin yaşadığı çevre, bu çevredeki kaynaklar ve bireyler arası etkileşimler üzerinden değerlendirmiştir. Çevre, bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli enerji ve kaynakları sağlayan bir yapı olarak tanımlanırken, Raphael ve arkadaşları (1996) sağlık, güvenlik ve toplumsal kaynakların da yaşam kalitesinin ayrılmaz göstergeleri olduğunu vurgulamışlardır.

Turizm, yalnızca bir seyahat faaliyeti olmanın ötesinde, yerel ve ulusal düzeyde ekonomik kalkınmayı teşvik eden, toplumsal yapıyı dönüştüren ve kültürel etkileşimi artıran çok boyutlu bir değişim aracı olarak değerlendirilmektedir; bu bağlamda, istihdam yaratma, gelir düzeyini artırma ve yaşam kalitesine katkı sunma gibi çeşitli alanlarda önemli potansiyeller barındırmaktadır (Delibasic vd., 2008).

2.3. YAŞAM KALİTESİNİ AÇIKLAYAN KURAMLAR

2.3.1. Tabandan Tavana Kuramı

Tabandan Tavana Kuramı bireylerin genel yaşam doyumunu, yaşamlarının çeşitli alanlarında (örneğin; sağlık, iş, aile, boş zaman, ekonomik durum, sosyal ilişkiler gibi) duydukları memnuniyetin birikimli etkisiyle açıklayan bütüncül bir psikolojik yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Sirgy, 2002; Diener, 1984). Bu kuram, bireyin yaşamındaki her bir alt alanın, öznel değerlendirmelerle şekillenen doyum düzeylerini içerdiğini ve bu doyumların yukarıya doğru "taşarak" bireyin genel yaşam doyumuna katkı sağladığını öne sürmektedir (Andrews & Withey, 1976). Örneğin iş yaşamındaki doyum, çalışma koşulları, iş ilişkileri, maaş, liderlik tarzı gibi alt unsurlar üzerinden şekillenir ve bu deneyimler bireyin yaşamdan aldığı genel tatmini etkilemektedir (Kara vd., 2013). Bu bağlamda, bireylerin duygusal tepkileri ve hayata karşı genel tutumları, yaşam alanlarındaki öznel memnuniyet düzeylerine bağlı olarak şekillendiği ifade edilmektedir (Wang vd., 2020).

Son yıllarda Tabandan Tavana Kuramı, özellikle turizm alanındaki çalışmalarda yerel halkın yaşam kalitesini ve iyi oluş halini anlamada güçlü bir kuramsal çerçeve olarak kullanılmaktadır (Kim vd., 2020). Turizm destinasyonlarının turistleşme sürecinin maddi refah, topluluk refahı, içsel refah ve sağlık/güvenlik gibi yaşam alanlarında doğrudan etkiler yaratarak bireylerin genel yaşam kalitesini etkilediği görülmektedir (Woo vd., 2016). Güncel çalışmalarda, kültürel katılımın bireylerin yer bağlılığı ve manevi tatmin düzeyini artırdığı, bunun da turizme yönelik tutumlarını belirlemede önemli rol oynadığı ileri sürülmektedir (Wang vd., 2020). Tabandan Tavana Kuramı, turizmin bireysel, toplumsal ve kültürel düzeylerde yaşam kalitesine etkilerini anlamada çok boyutlu bir bakış açısı sunduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 5. Tabandan-Tavana Modeli

Kaynak: Lee vd., 2002**.**

Şekil 5 yaşam doyumunun, alan ve alt alan düzeyindeki doyumlar hiyerarşisinden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım yaşam doyumunun farklı düzeylerde ortaya çıktığını ve bireysel yaşam alanlarına ilişkin değerlendirmelerden etkilendiğini öne süren Andrews ve Withey'nin (1976) yaşam doyumu modeli ile uyumludur. Buna göre, kişisel sağlık, iş, aile ve boş zaman gibi yaşam alanlarında duyulan doyum arttıkça genel yaşam kalitesi de artmaktadır. Belirli bir yaşam alanındaki doyum (örneğin, tüketici yaşam alanı) ise, o alan içerisindeki belirli olaylar ve konulara ilişkin doyum düzeyinden doğrudan etkilenmektedir. Yaşam alanı veya alt alan düzeyinde hissedilen duygusal durum, tabandan tavana bir etkiyle en üst düzey alan olan "genel yaşam"a yansımakta ve böylece yaşam kalitesini şekillendirmektedir. Tabandan Tavana Teorisi'ne göre, yaşamın alt bileşenleri arasındaki bu dikey yönlü etkileşim, nihai olarak yaşam kalitesinin oluşumuna zemin hazırlamaktadır (Neal vd., 1999:154; Grzeskowiak vd., 2003:6; Sirgyvd., 2010:298).

2.3.2. Tavandan Tabana Kuramı

Tavandan tabana yaklaşım, bireyin genel öznel iyi oluş düzeyinin, yaşam olaylarına ve çevresel koşullara yönelik değerlendirmelerinde belirleyici bir faktör olduğunu ileri sürmektedir. Bu modele göre, bireylerin yaşamdan duyduğu

memnuniyet, ağırlıklı olarak kişilik özelliklerine, bilişsel eğilimlere ve bireyin yaşamı algılayış biçimine dayanmaktadır. Kişi yaşamını olumlu değerlendirme eğilimindeyse, karşılaştığı olayları ve çevresel değişimleri de daha olumlu algılama eğilimi göstermektedir (Tuzgöl Dost, 2004). Bu bağlamda, tavandan tabana kuramı, mutluluğun bir sonuç değil, neden olduğunu savunarak, kişinin olaylara yönelik yorumlarını önceden belirleyen bir temel eğilim olarak değerlendirmektedir. Bu kuramın mutluluğu bireyin genel yaşam algısını yansıtan küresel bir kişilik özelliği olarak ele almaktadır.

Tavandan tabana kuramsal yaklaşımı, öznel iyi oluşun dışsal koşullardan ziyade bireyin içsel tutum ve özellikleriyle daha yakından ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Lucas (2007), kişilik özelliklerinin mutluluk ve yaşam kalitesi algısı üzerinde çevresel faktörlere kıyasla daha kalıcı ve güçlü bir etkiye sahip olduğunu belirtmiş, bireylerin yaşamdan aldıkları doyumu büyük ölçüde kendi içsel eğilimleri doğrultusunda anlamlandırdıklarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Brief ve arkadaşları (1993) tarafından yapılan çalışmada, tavandan tabana ve tabandan tavana modellerinin yaşam kalitesi algısına katkı sağladığı; bu iki modelin birbiriyle çelişen değil, tamamlayıcı nitelikte olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla tavandan tabana yaklaşım, öznel iyi oluşun sadece bireysel değil, çevresel dinamiklerle de etkileşim hâlinde şekillendiğini; ancak bireyin yaşamı değerlendirme biçiminde içsel tutumlarının öncelikli olduğunu savunarak yaşam kalitesine dair değerlendirmelere derinlik kazandırmaktadır.

2.4. YAŞAM KALİTESİ VE TURİZM İLİŞKİSİ

Turizm, yerel halkın yaşam kalitesini ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda etkileyen çok yönlü bir olgudur. Yerel ekonomiyi güçlendirme ve istihdam yaratma gibi olumlu etkiler sağlarken, aşırı turizm trafik sıkışıklığı, çevre kirliliği ve yaşam maliyetlerinde artış gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir (Grum & Grum, 2020; Chong, 2020). Günümüzde turizm, yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, bireylerin algı ve tutumlarını değiştirerek öznel yaşam kalitesi algısını şekillendiren stratejik bir araç olarak görülmektedir (McCool & Martin, 1994). Yerel halkın turizm planlamasına katılımı, turizmin benimsenmesini ve yaşam kalitesine katkısını artırmakta, bu nedenle turizm–yaşam kalitesi ilişkisi sürdürülebilir kalkınma bağlamında önemli bir araştırma alanı haline getirmektedir (Uysal vd., 2012; Croes vd., 2018).

Turizmin gelişimi ile topluluk yaşam kalitesi arasındaki ilişki, öznel (örn. algılanan mutluluk, yaşam alanı doyumu) ve nesnel (örn. kişi başına gelir, çevresel

göstergeler, sosyal hizmetlere erişim) yaklaşımlarla incelenmektedir (Diener, 2006). Güncel çalışmalar bu iki yaklaşımın birleştirilerek destinasyona özgü performans ölçütleri geliştirilmesini önermektedir (Uysal & Sirgy, 2019). Bu çerçevede özellikle kaynakları sınırlı küçük destinasyonlarda topluluk refahının ölçülmesi, sürdürülebilir ve etkili turizm politikalarının oluşturulması açısından önemli görülmektedir (Croes, 2016; Dwyer, 2022).

Perdue vd. (1991), turizmin düzeyi ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyerek nüfus yapısı, ekonomik göstergeler, eğitim düzeyi, sağlık hizmetlerine erişim ve suç oranları gibi faktörlerin bu etkileşimde belirleyici olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde, Crotts ve Holland (1993), kırsal turizmin gelir artışı, sağlık olanakları, rekreasyonel faaliyetler ve kişisel hizmetlere erişim gibi alanlarda olumlu katkılar sağladığını, ancak yoksulluk üzerindeki etkisinin olumsuz olabileceğini belirtmişlerdir. Bu bulgular, turizmin nesnel yaşam koşulları üzerindeki etkilerine dair kapsamlı bir perspektif sunmaktadır.

Turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkisi yalnızca ekonomik göstergelerle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda sosyo-kültürel, çevresel ve yönetişimle ilgili faktörleri de kapsamaktadır. Literatürde bazı araştırmacılar (Baker & Kim, 2020; Guzzo vd., 2022 ; Wang vd., 2022) turizmle bağlantılı yaşam kalitesi boyutlarını sosyo-kültürel ilişkiler, sağlık, güvenlik ve çevresel sürdürülebilirlik bağlamında sınıflandırmıştır. Öte yandan, Perdue vd. (1999) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, özellikle kumar turizminin etkileri analiz edilmiş; topluluk katılımı, trafik yoğunluğu, sosyal yapıda meydana gelen değişimler, yerel yönetim politikaları ve istihdam fırsatlarının turizm aracılığıyla nasıl şekillendiği ortaya konmuştur.

3. DUYGUSAL DAYANIŞMA

3.1. DUYGUSAL DAYANIŞMA KAVRAMI

Dayanışma kavramı, toplum içerisindeki bireyleri duygular veya eylemler aracılığıyla birbirine bağlayan sosyal bir unsur olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda dayanışma, yalnızca bireyler arasındaki ilişkileri güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal bütünleşmeyi destekleyerek toplumdaki sosyal bağların zayıflamasını engelleyici bir işlev üstlenmektedir (Li vd., 2017). Wallace & Wolf (2006) ise dayanışmayı, bireylerin birbirleriyle kurdukları bağları güçlendiren bir özdeşleşme

duygusu olarak değerlendirmekte, bu duygunun bireyler arasındaki ilişkisel yapıyı sağlamlaştırıcı bir rol oynadığını ifade etmektedir.

Duygusal dayanışma kavramının kökeni ise Émile Durkheim'ın "Dini Yaşamın İlkel Biçimleri" adlı eserine dayanmaktadır. Durkheim (1995 [1915]), her ne kadar çalışmasında "duygusal dayanışma" terimini doğrudan kullanmasa da, toplumsal dayanışmanın nasıl inşa edildiğine dair açıklamalarında bu kavrama dolaylı olarak yer vermiştir (Giddens, 1979). Yapısal-işlevselci yaklaşımın önde gelen isimlerinden biri olan Durkheim, dini kurumların, bireyler arasında ortak değerlerin ve inançların gelişmesini sağladığını ve böylece bireylerin toplumla bütünleşmesine katkıda bulunduğunu ileri sürmüştür (Wallace & Wolf, 2006). Yazara göre toplumun sürekliliği, bireyler arasında paylaşılan anlamlar ve ritüeller aracılığıyla sağlanan dayanışmaya dayanmaktadır.

Duygusal dayanışma kavramı, bireyler arasındaki algılanan duygusal bağlar ve yakınlık düzeyi üzerinden tanımlanmaktadır (Hammarström, 2005; Woosnam, 2011). Woosnam ve arkadaşları (2009, 2018), duygusal dayanışmayı özellikle yerel halk ve ziyaretçiler arasında ortak inançlar ve davranışlar yoluyla gelişen bir "biz" duygusu olarak tanımlamışlardır. Böylece duygusal dayanışma, bireyler arasındaki karşılıklı anlayış, bağlılık ve aidiyet hissinin bir ürünü olarak ele alınmaktadır (Jacobs & Allen, 2005). Turizm literatüründe Woosnam ve arkadaşları (2009), kavramı ölçeklendirmiş ve Duygusal Dayanışma Ölçeği'ni geliştirmiştir.

Araştırmalar, yerel halk ile turistler arasındaki duygusal dayanışmanın, turizme yönelik olumlu tutumları, algılanan turizm etkilerini ve turizm gelişimine verilen desteği anlamlı şekilde yordadığını göstermektedir (Woosnam, 2012; Hasani vd., 2016; Li & Wan, 2016). Ayrıca, duygusal dayanışmanın yalnızca tutumsal değil, aynı zamanda davranışsal niyetler ve fiili destek davranışları üzerinde de açıklayıcı potansiyeli olduğu vurgulanmaktadır (Nunkoo & So, 2016).

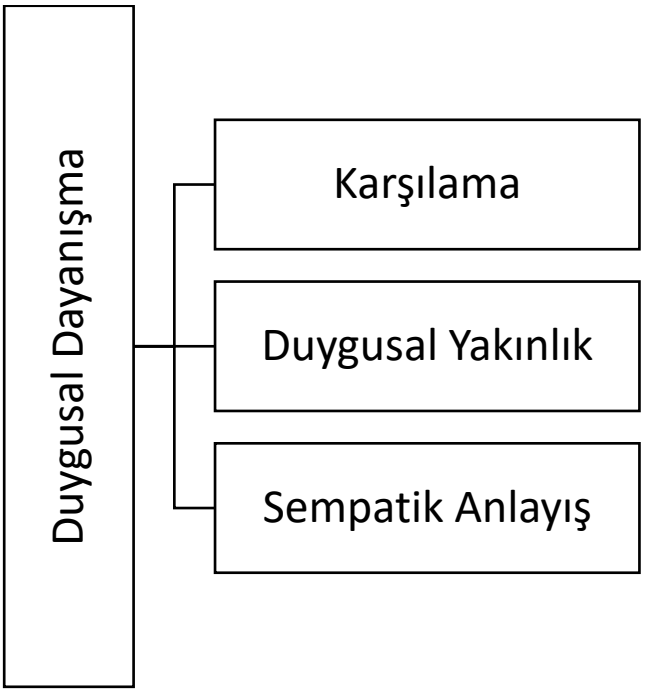
3.2. DUYGUSAL DAYANIŞMANIN BİLEŞENLERİ

Duygusal dayanışma, turizm bağlamında yerel halk ile turistler arasındaki ilişkileri anlamada önemli bir kavram olup, şekil 6'da gösterildiği üzere ziyaretçilerin karşılanması, duygusal yakınlık **ve** sempatik anlayış olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır (Woosnam & Norman, 2010). Bu bileşenler, karşılıklı etkileşim ve

paylaşılan değerler aracılığıyla topluluklar arası bağların güçlenmesini sağlayarak, turizme yönelik tutum ve destek düzeylerini şekillendirmektedir.

Gronvold (1988) tarafından geliştirilen ilk duygusal dayanışma ölçeği beş temel maddeyi (şefkat, adalet, saygı, güven ve anlayış) içermektedir. Ancak, tek maddeli ölçümlerin karmaşık kavramları tam olarak yansıtamadığı yönündeki eleştiriler (Netemeyer vd., 2003), bu alanda alternatif ölçüm araçlarının geliştirilmesine öncülük etmiştir. Bu bağlamda Woosnam & Norman (2010), özellikle destinasyon sakinleri ve turistler arasındaki ilişkileri anlamak amacıyla Duygusal Dayanışma Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Yapılan pilot çalışmalar, Duygusal Dayanışma Ölçeği'nin yüksek düzeyde güvenilirlik ve geçerliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 5. Duygusal Dayanışma Ölçeği Bileşenleri

Kaynak: Woosnam ve Norman 2010.

Ziyaretçilerin Karşılanması: Duygusal dayanışmanın bileşenlerinden biri olan karşılayıcı yapı; turistler ve yerel halk arasındaki duygusal bağları güçlendiren önemli bir kavramdır. Bu boyutlardan biri olan ziyaretçilerin karşılanması, yerel halkın ziyaretçilere karşı hissettiği misafirperverlik duygusunu ifade eder. Aynı zamanda yerel halkın turistleri destinasyonlarında ağırlamaktan duyduğu gururu, turizmin topluma sağladığı faydaları takdir etmesini ve ziyaretçilere adil davranmasını içeren bir dizi tutumu kapsar. Woosnam (2012), Teksas'taki Galveston şehrinde yaşayan sakinler üzerinde yaptığı çalışmada, duygusal dayanışmanın üç faktörünün de yerel halkın

turizm gelişimine verdiği desteği anlamlı şekilde etkilediğini belirtmektedir. Ancak, Li ve Wan (2017) gibi araştırmacılar, ziyaretçilerin karşılanması düzeyinin festivallere yönelik tutumla doğrudan ilişkili olmayabileceğini öne sürerek bu konudaki bulguların farklı etkinlik bağlamlarında değişkenlik gösterebileceğini göstermiştir. Bu bulgular, yerel halkın ziyaretçilere karşı sergilediği misafirperverliğin genel olarak turizme yönelik olumlu tutumların ve desteğin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Duygusal Yakınlık: Hammarström (2005) tarafından yapılan tanıma göre, duygusal yakınlık, insanlar arasındaki temas derecesiyle karakterize edilen bağlardır. Turizm bağlamında, Woosnam ve Norman (2010), yerel halkın turistlerle ilişkilerini ölçmek için geliştirdikleri Duygusal Dayanışma Ölçeği'nde duygusal yakınlığı bir faktör olarak dahil etmiştir. Bu faktör, yerel halkın ziyaretçilere karşı yakın hissetmesini ve onlarla arkadaşlık kurmasını içeren maddelerle ölçülmektedir. Bununla birlikte, duygusal yakınlığın turizme yönelik tutumlar üzerindeki etkisi konusunda araştırmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin, Moghavvemi ve arkadaşları (2017) Malezya'da yaptıkları bir ankette, duygusal yakınlığın turizm gelişimine yönelik tutumu olumsuz yönde etkilediğini bulurken, Li ve Wan (2017) ise duygusal yakınlığın festivallere yönelik tutumu olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Woosnam (2008), ise turistlerle kurulan duygusal yakınlığın, doğrudan turizm gelişimine yönelik yerel destek düzeyini öngörmediğini, ancak bu yakınlığın turizm endüstrisinin topluma sağladığı katkıların algılanmasında belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Turistlerle daha derin bağlar geliştiren yerel halk bireyleri, bu ilişkiler aracılığıyla turizmin toplumsal faydalarını daha iyi kavrayabilmektedir. Bu tür dostane ilişkiler, turizmin sosyal etkilerinin en belirgin göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu farklı bulgular, duygusal yakınlığın etkisinin bağlama ve etkinliğin doğasına göre değişebileceğini göstermektedir.

Sempatik Anlayış: Sempatik anlayış, duygusal dayanışmanın temel bileşenlerinden biri olup, bireylerin diğer kişilerin duygu, düşünce ve deneyimlerini anlama ve onlarla özdeşleşme düzeyini ifade eder. Woosnam ve Norman'ın (2010) geliştirdiği Duygusal Dayanışma Ölçeği kapsamında bu boyut; ziyaretçilerle ortak özelliklere sahip olma, onlara karşı sevgi besleme, onları anlama ve kimlik düzeyinde bağ kurma gibi göstergelerle ölçülmektedir. Araştırmalar, sempatik anlayış düzeyinin yerel halk ile turistler arasında karşılıklı güven ve uyumun oluşmasına katkı sağladığını, bu sayede turizmin sosyal kabulünü ve sürdürülebilirliğini güçlendirdiğini

göstermektedir (Woosnam, 2012; Hasani vd., 2016; Li & Wan, 2017; Joo vd., 2018; Ribeiro vd., 2018).

Turistik destinasyonlarda yaşayan bireylerin hem kendi hem de turistlerin duygularını anlayabilme yetisine sahip olmaları, bu anlayışı pekiştirmektedir (Woosnam vd., 2009; Jepson vd., 2019). Ayrıca, yerel halkın turistlerin bölgedeki olanaklardan faydalanmasına alışkın olması da karşılıklı bir sempati gelişmesine zemin hazırlamaktadır (Woosnam & Norman, 2010; Su & Swanson, 2019). Bu tür empatik eğilimler, turizmin olası olumsuz sosyal etkilerine karşı daha hoşgörülü ve anlayışlı bir yaklaşım benimsenmesine katkıda bulunmakta ve yerel topluluklarda turizmin sürdürülebilirliğini destekleyen önemli bir sosyal sermaye unsuru olarak değerlendirilmektedir (Andereck & Nyaupane, 2011; Capistrano & Weaver, 2018).

3.3. DUYGUSAL DAYANIŞMA VE TURİZM GELİŞİMİ İLİŞKİSİ

Duygusal dayanışma, turizm bağlamında yerel halk ile turistler arasındaki sosyal ilişkileri açıklamak için kullanılan ve turizm literatüründe giderek daha fazla önem kazanan kuramsal yaklaşımlardan biridir. Bu kavram, bireyler arasında karşılıklı empati, anlayış, duygusal yakınlık ve aidiyet gibi etkisel bağların gelişimini esas almaktadır. Kuramsal temelleri Émile Durkheim'ın *The Elementary Forms of the Religious Life* (1915/1995) adlı eserine dayanan duygusal dayanışma, bireyler arasında ortak inançlar, benzer davranış biçimleri ve sürekli sosyal etkileşimler aracılığıyla gelişen bir bağlılık duygusu olarak tanımlanmıştır. Bu yaklaşım, günümüz turizm araştırmaları bağlamında yeniden ele alınarak, özellikle turistler ve yerel halk arasında oluşan sosyal bağların değerlendirilmesinde önemli bir açıklayıcı araç hâline gelmiştir.

Duygusal dayanışma kapsamında gelişen etkisel bağlar, turizm destinasyonlarında yerel halkın turistlere karşı gösterdiği sempati, anlayış, misafirperverlik ve adaletli davranış biçimleri üzerinden şekillenmektedir. Hammarstrom (2005), bu tür bağları bireyler arasında hissedilen duygusal yakınlık ve karşılıklı temas düzeyi olarak tanımlarken, Woosnam (2008), bu bağların gelişmesinin yerel halkın turizme yönelik olumlu tutumlarını beslediğini vurgulamaktadır. Örneğin, turistlerin yerel kültüre saygı göstermesi, kültürel etkinliklere katılım sağlaması ve yerel halkla anlamlı etkileşimler kurması, karşılıklı güveni ve anlayışı artırmakta, böylece duygusal dayanışma güçlenmekte ve turizmin sosyal sürdürülebilirliği

desteklenmektedir. Bu durum, turizmin yerel halk tarafından daha fazla benimsenmesine ve desteklenmesine zemin hazırlamaktadır.

Duygusal dayanışmanın gelişmediği veya zayıf kaldığı durumlarda, turizme yönelik olumsuz toplumsal sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Aşırı turist yoğunluğu, çevresel bozulma, altyapı üzerindeki baskı ve kültürel değerlere yönelik duyarsızlık gibi faktörler, yerel halkın turistleri "geçici ve sorun yaratan yabancılar" olarak algılamasına yol açabilir (Gürsoy vd., 2009). Bu durum, yerel toplulukların yaşam kalitesinde algılanan bir düşüşe, gündelik yaşantının sekteye uğramasına ve sosyal ilişkilerde güvensizlik hissinin artmasına neden olabilmektedir.

Duygusal dayanışma düzeyinin düşük olduğu topluluklarda, turistlerle kurulan sosyal etkileşimler yüzeysel, mekanik ve zorunlu hale gelmekte; bu da karşılıklı empati, saygı ve anlayışın gelişmesini engellemektedir (Woosnam & Aleshinloye, 2013). Bu tür olumsuz algılar, zamanla yerel halkın turizme karşı direnç göstermesine, turistik faaliyetlere katılımın azalmasına ve hatta turizm politikalarına yönelik tepkisel davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Ap & Crompton, 1993). Yerel halkın aidiyet duygusunu tehdit altında hissetmesi, toplumsal çatışmaları ve sosyal dışlanma süreçlerini de beraberinde getirebilir.

Duygusal Dayanışma Teorisi bağlamında ise, yalnızca olumlu sosyal ilişkileri ve karşılıklı anlayışı açıklamakla kalmaz; aynı zamanda turizmin neden olabileceği toplumsal çatışmaların, yerel halk-turist etkileşimindeki kırılmaların ve sosyal gerilimlerin de analiz edilmesine olanak tanıyan bütüncül bir kuramsal çerçeve sunar (Woosnam, 2012). Teori, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında yerel halkın duygusal tepkilerinin ve algılarının göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulayarak, yönetişim süreçlerine katılım, kültürel hassasiyet ve toplumsal denge gibi unsurların önemini ortaya koymaktadır (Woosnam, vd., 2015).

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN GELİŞİMİ, YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMA İLE İLGİLİ TURİZM SEKTÖRÜNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. TURİZM GELİŞİMİ VE YAŞAM KALİTESİYLE İLGİLİ BAŞLICA ÇALIŞMALAR

Literatür tarandığında, turizmin gelişiminin bireylerin ve toplumların yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini inceleyen çok sayıda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, turizm faaliyetlerinin ekonomik büyüme, istihdam artışı, sosyal etkileşim, kültürel zenginleşme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi çeşitli boyutlar aracılığıyla yaşam kalitesini nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, farklı coğrafi bölgelerde ve çeşitli sosyo-kültürel yapılarda yürütülen araştırmalar, turizmin yaşam kalitesiyle olan ilişkisini çok boyutlu bir perspektifle ele almakta ve söz konusu ilişkinin olumlu ya da olumsuz yönlerine dair önemli bulgular sunmaktadır. Aşağıda, bu kapsamda yapılmış bazı çalışmalara ilişkin özet bilgilere yer verilmiştir.

Atıntaş'ın (2010) doktora tezinde, Alanya'da turizm gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yaşam kalitesi öznel bir perspektiften ele alınmış, turistle etkileşim ve topluluğa bağlılık gibi faktörlerin sürdürülebilir turizmle ilişkisi analiz edilmiştir. Bulgulara göre, turistle iletişim ve topluluğa bağlılık sürdürülebilir büyümeyle negatif; topluluğun dayanıklılığı ve sürdürülebilir turizm gelişimi ise yaşam kalitesiyle pozitif ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, yerel mali sürdürülebilirliğin yaşam kalitesiyle ters yönlü bir ilişki gösterdiği saptanmıştır. Çalışma, sürdürülebilir turizmin sosyal boyutlarının dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Koçak'ın (2018) yüksek lisans tezi, Antalya'nın Kaş ilçesindeki tüplü dalış turizminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini incelemektedir. Tezin bulguları, Kaş halkının yaşam kalitesini maliyet ve sosyal haklar, sosyal ilişkiler ile boş zaman ve kültürel aktiviteler olmak üzere üç temel unsurun oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca, yerel halkın Kaş'a olan bağlılığı ve tüplü dalışın gelişimine yönelik olumlu algıları, bu turizm türünün yaşam kalitelerini önemli ölçüde olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır. Tüplü dalış turizmi, yerel ekonomiye katkı sağlayarak,

turist memnuniyetini artırarak ve yerel yönetimleri çevre ve kültüre daha fazla yatırım yapmaya teşvik ederek Kaş halkının yaşam kalitesine katkıda bulunmaktadır.

Özyurt'un (2018) doktora tezi, Antalya'nın Alanya ilçesinde turizmin çeşitli etkilerinin, bölge sakinlerinin bireysel ve toplumsal yaşam kaliteleri üzerindeki yansımalarını ve onların turizm gelişimine karşı sergiledikleri tutumları derinlemesine incelemektedir. Araştırmada, turizme olan ekonomik bağımlılıklarına göre farklı gruplara ayrılan yerel halkın, turizmin olumlu yönlerini olumsuz yönlerine kıyasla ve ekonomik getirilerini sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine nazaran daha belirgin bir şekilde algıladığı tespit edilmiştir. Turizmden ekonomik olarak geçimini sağlayan kesim, turizmin olumlu etkilerini daha yoğun hissederken, bu durumun diğer gruplar için tam tersi bir eğilim gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen bulgular, turizmin hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarının, yerel halkın hem bireysel hem de toplumsal yaşam kalitesi üzerinde kayda değer etkiler yarattığını desteklemektedir. Özellikle turizmin sağladığı olumlu ekonomik kazanımların, yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumunu en iyi açıklayan faktör olduğu belirlenmiştir.

Keleş'in (2021) doktora tezi, Manavgat'ta yerel halkın turizm etkilerini algısını, yaşam kalitesiyle ilişkili olarak yaşadığı yerden memnuniyetini ve turizm desteğini incelemiştir. Ekonomik etkilerin yaşam kalitesini doğrudan etkilediği, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin ise yaşam kalitesinde belirgin bir rol oynamadığı bulunmuştur. Ancak, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler turizm desteğini güçlü bir şekilde etkilemektedir. Yaşam kalitesi, hem yerleşim yeri memnuniyetini hem de turizm desteğini artırırken, yerleşim yeri memnuniyeti de turizm desteğini olumlu yönde etkilemektedir.

Gürbüz'ün (2022) doktora tezi, Türkiye'nin TRB1 Bölgesi'nde turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki çeşitli etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Çalışma, turizmin ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel boyutlarının, bölge sakinlerinin yaşam kalitesinin farklı yönleriyle önemli ölçüde bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, turizmin özellikle olumlu sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel sonuçlarının, TRB1 Bölgesi'nde yaşayan insanların genel yaşam kalitesini iyileştirdiğini göstermektedir. Bu durum, turizmin sadece ekonomik kazançlar sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkileşimleri artırarak ve çevresel düzenlemelere katkıda bulunarak yerel halkın refahını destekleyebileceği anlamına gelmektedir.

Gök'ün (2023) yüksek lisans tezi, Manavgat'taki turistik festivallerin yerel halkın yaşam kalitesi, memnuniyeti ve turizm gelişimine destek verme eğilimleri üzerindeki etkilerini incelemektedir. Çalışma, festivallere yönelik olumlu algıların, yerel halkın yaşam kalitesini artırdığını, festivalden duyduğu memnuniyeti yükselttiğini ve festival turizmine verdiği desteği güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Türker, Selçuk ve Özyıldırım (2016) Safranbolu'da gerçekleştirdikleri makale çalışmasında, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarda incelemektedir. Araştırma bulguları, turizmin Safranbolu sakinlerinin yaşam kalitesini genel olarak olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle turizmin ekonomik, kültürel ve çevresel etkilerinin yaşam kalitesine pozitif katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bu durum, turizmin yarattığı ekonomik fırsatlar, kültürel alışveriş ve çevresel değerlerin korunmasına yönelik olumlu algılarla ilişkilendirilebilir. Ancak, araştırmada dikkat çeken bir nokta turizmin sosyal etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemiş olmasıdır. Bu sonuç, sürdürülebilir turizm yaklaşımları çerçevesinde, turizmin ekonomik, kültürel ve çevresel faydalarını maksimize ederken, sosyal etkilerini minimize etmeye yönelik stratejilerin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Eser ve Akgündüz (2021) tarafından İğneada'da gerçekleştirilen araştırma, turizmin yerel halk üzerindeki çeşitli etkilerini ve bu etkilerin halkın turistlere yönelik algıları ile toplumsal yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmanın sonuçları, turizmin olumlu çevresel ve sosyo-kültürel sonuçlarının, bölge sakinlerinin toplumsal yaşam memnuniyetini artırdığını göstermektedir. Aynı zamanda, turizmin yarattığı olumlu etkiler, yerel halkın turistlerin bölge için faydalı olduğu yönündeki düşüncelerini pekiştirmektedir. Ancak, turizmin olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel yansımaları, halkın turistlerin bölgeye zarar verdiği yönündeki algısını güçlendirirken, beklenenin aksine, olumsuz ekonomik etkiler bu zararlı algısını azaltmaktadır. Bu bulgular, turizm politikalarının geliştirilmesinde, yerel halkın hem olumlu hem de olumsuz algılarını dikkate almanın ve özellikle olumsuz etkileri azaltmaya yönelik stratejiler üretmenin önemini vurgulamaktadır.

Eser vd. (2018) tarafından Muğla'nın önemli turizm destinasyonlarından biri olan Akyaka'da gerçekleştirilen bir araştırmada, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmada, turizmin çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarının bölge sakinlerinin yaşam kalitesini etkilediği ve sürdürülebilir

turizm gelişimi açısından yerel halkın desteğinin büyük önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak 30 kişiden elde edilen verilerin betimsel analizi sonucunda, turizm gelişiminin Akyaka'daki yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Özer ve Ataman (2020) tarafından Mardin'de gerçekleştirilen bir araştırmada, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkileri ve halkın turizme yönelik algı ve tutumları incelenmiştir. Araştırmada turizmin Mardin'deki yerel halk üzerinde çevresel ve ekonomik açılardan olumlu bir etki yaratırken, aynı zamanda sosyo-kültürel etkilerinin de olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, turizmin sürdürülebilir yönetimi için yerel halkın algı ve tutumlarının dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Özyurt ve Gülmez (2020), Antalya'nın Alanya ilçesinde turizmin yerel halkın yaşam kalitesini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Çalışmada, turizmin farklı etkileri ile yerel halkın bireysel ve toplumsal yaşam kalitesi arasındaki bağlantılar incelenmiş, ayrıca halkın turizmin gelişmesine ne kadar destek verdiği de araştırılmıştır. Bu inceleme yapılırken, turizmden geçimini sağlayanlar ve sağlamayanlar olmak üzere iki farklı grup karşılaştırılmıştır. Toplamda 679 kişiye anket uygulanmış ve sonuçlar, her iki grubun da turizmin etkilerini benzer şekillerde algıladığını göstermiştir. Ancak, turizm ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiler, turizme bağımlı olan ve olmayan gruplar için farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Kaşlı vd. (2015) Eskişehir'de gerçekleştirdiği araştırmanın amacı, turizmin çevresel etkileri ile yerel halkın yaşam standardı arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Turizmin çevresel etkileri olumlu ve olumsuz alt boyutlarıyla ele alınırken, yaşam standardı gelir, yaşam maliyeti ve refah alt boyutlarıyla incelenmiştir. İstatistiksel analizler sonucunda, yerel halkın algısına göre turizmin olumlu çevresel etkileri ile yaşam standardı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunurken, olumsuz çevresel etkileri ile yaşam standardı arasında anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Belisle & Hoy'un (1980) çalışmasında turizmin olumlu ve olumsuz etkisine yönelik yerel halkın tutumu araştırılmıştır. Çalışma, Santa Marta sakinlerinin turizmin hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin olduğunu ancak; genel olarak turizmi faydalı bulduğunu belirtilmektedir. Halk, turizmi teşvik için daha fazla ekonomik destek ve kısıtlamaların kaldırılmasını talep etmektedir. Bu olumlu tutum, bölgedeki turizm gelişiminin henüz başlangıç aşamasında olmasıyla ilişkilendirilmektedir.

Liu & Var'ın (1986) Hawaii'de gerçekleştirdiği çalışmasında, turizm gelişiminin yerel halk üzerindeki ekonomik, sosyokültürel ve ekolojik etkilerine yönelik tutumları incelemektedir. Bununla birlikte, çevresel faydaların algılanmasında bir belirsizlik söz konusudur ve sosyal ile çevresel maliyetlerin turizmle ilişkilendirilmesinde bir direnç gözlemlenmektedir. Demografik değişkenlerin tutumlar üzerindeki sınırlı etkisi, turizme yönelik algının genel toplumsal değerler ve inançlar çerçevesinde şekillendiğini düşündürmektedir. Araştırmanın dikkat çekici bulgularından biri, yerel sakinlerin çevre korumayı turizmin ekonomik avantajlarından daha öncelikli görmesine rağmen, bu ideal uğruna mevcut yaşam standartlarından feragat etme konusunda isteksiz olduğudur.

Allen vd. (1993) Colorado'da gerçekleştirdiği çalışmada, kırsal kasabalarda yaşayanların rekreasyon ve turizm gelişimine yönelik tutumlarını incelenmiştir. Kasabalar, turizm ve ekonomik düzeylerine göre gruplandırılmıştır. Sonuçlar, hem ekonomik hem de turizm gelişimi yüksek veya düşük olan yerlerdeki halkın turizm gelişimine karşı daha olumlu tutum sergilediğini göstermiştir. Rekreasyon tutumları ekonomik düzeyden etkilenirken, turizm düzeyinden etkilenmemiştir. Ayrıca, ikamet süresinin turizm tutumları üzerinde önemli bir etkisi bulunmamıştır.

Johnson vd. (1994) ekonomik olarak değişen bir kırsal bölgede turizmin gelişmesine yerel halkın nasıl algıladığını araştırmışlardır. Madencilik ve ormancılıktan turizme geçen bir bölgede, yeni yapılan kayak merkezinin gelişimi boyunca 6 yıl süreyle halkın düşünceleri takip edilmiştir. Başlangıçta turizme büyük umut bağlayan halkın desteği zamanla azalmıştır. Araştırma, ekonomik gelişme seviyesi, turizmin ne kadar geliştiği ve halkın turizmden beklediği sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçlar arasında karmaşık bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu da turizm gelişirken halkın beklenti ve düşüncelerinin sürekli değişebileceği anlamına gelmektedir.

Jurowski vd. (1997) sosyal değişim teorisine dayanarak yerel halkın turizme nasıl tepki verdiğini araştırmışlardır. Çalışmada, ekonomik fayda beklentisi, turizm kaynaklarının kullanımı, doğa merkezli düşünce yapısı ve topluma bağlılık gibi yedi faktörün, halkın turizmin etkilerini nasıl algıladığını ve sonuç olarak turizme verdikleri desteği nasıl etkilediğini gösteren bir model oluşturulmuştur. Analizler, bu faktörlerin halkın turizm algısını etkilediğini ve bu algının da doğrudan veya dolaylı yollarla turizme olan desteği değiştirdiğini ortaya koymuştur. Bu, yerel halkın turizme bakış açısını anlamak için sadece ekonomik çıkarları değil, aynı zamanda çevreye duyarlılık

ve toplumsal bağları gibi farklı unsurları da hesaba katmanın önemli olduğunu göstermektedir.

Andereck vd. (2005) sosyal değişim teorisi temelinde, yerel halkın turizmin topluluklar üzerindeki etkilerine dair algılarını incelemiştir. Araştırma sonuçları, yerel sakinlerin turizmin çeşitli olumlu ve olumsuz sonuçlarını fark ettiklerini ortaya koymuştur. Turizmin ekonomik kalkınma için önemli olduğuna inanan, ondan fayda sağlayan ve genel olumlu etkileri konusunda bilgi sahibi olanlar, turizmin olumsuz sonuçlarına yönelik algılar açısından diğerleriyle benzer düşüncelere sahiptir. Araştırmacılar, geniş çaplı eğitim ve farkındalık girişimlerinin, turizm sektörünün daha iyi anlaşılmasına ve nihayetinde topluluk yararlarına daha fazla destek verilmesine katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Andereck & Nyaupane (2011) turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki doğrudan etkisini araştırmışlardır. Arizona'daki yerel halka yapılan anket, turizmin algılanan yaşam kalitesi etkilerini ölçmüş ve sekiz yaşam kalitesi alanı belirlemiştir. Araştırma, turizmden elde edilen kişisel faydanın, yaşam kalitesinin ekonomik yönlerini etkilediğini ve turistlerle temas ile turizmdeki istihdamın, yerel ekonomide turizmin rolüne dair algıları şekillendirdiğini göstermiştir. Sonuç olarak, turizmin yerel halk üzerindeki etkilerini anlamak için ekonomik faydalar ve sosyal etkileşimler gibi kişisel deneyimlerin de dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Kim vd. (2013) yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine dair algılarını, yaşam alanlarındaki memnuniyetleri ve genel yaşam memnuniyetleriyle ilişkilendiren bir modeli test etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma, yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerini nasıl algıladığının, onların yaşam kalitesinin çeşitli boyutlarındaki memnuniyetleriyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle, turizmin olumlu algılanması, maddi refah, toplumsal refah, duygusal refah ve sağlık-güvenlik gibi yaşam kalitesi alanlarında daha yüksek memnuniyet düzeyleriyle ilişkilendirilmektedir.

Croes vd. (2018) küçük ada ülkelerinde turizme odaklanmanın, yerel halkın yaşam şartları ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemiştir. Malta örneği üzerinden yapılan çalışma, turizme gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesini sadece kısa bir süre için iyileştirdiğini, bu ilişkinin tam olarak güçlü olmadığını göstermiştir.

Ferizone vd. (2025) ekonomik iş birliği alanı çerçevesinde turizm gelişimine toplum katılımı ile toplumsal yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, hükümetin turizm aracılığıyla toplumsal yaşam kalitesini iyileştirme çabalarının etkili olup olmadığını belirlemektir. Yapılan analiz, turizm gelişimine toplum katılımı ile toplumsal yaşam kalitesi arasında zayıf fakat pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu pozitif ilişki, toplumun turizme katılım düzeyi arttıkça yaşam kalitesinin de iyileşme olasılığının arttığına işaret etmektedir.

2. TURİZM GELİŞİMİ İLE DUYGUSAL DAYANIŞMAYA İLİŞKİN BAŞLICA ÇALIŞMALAR

Literatür incelendiğinde, turizmin gelişiminin bireylerin ve toplumların duygusal dayanışma üzerindeki etkilerini inceleyen çok sayıda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Turizm araştırmaları, yerel halk ve turistler arasındaki etkileşimlerin sadece ekonomik veya sosyal sonuçlarını değil, aynı zamanda duygusal bağları da incelemektedir. Bu perspektife göre, yerel sakinler ve turistlerin ortak faaliyetlere katılımı, aralarındaki empati ve karşılıklı anlayışı artırarak duygusal bir bağ kurulmasına zemin hazırladığı yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır. Bu bağlamda aşağıda başlıca çalışmalara yer verilecektir.

Lai vd. (2020) Macau'da yaşayanların turizmin yaşam kalitelerini nasıl etkilediğini algılamalarının, turistlere karşı hissettikleri duygusal dayanışma ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Sosyal değişim teorisine dayanan araştırmada, turizmin maddi, toplumsal, duygusal ve sağlık-güvenlik gibi yaşam alanlarındaki etkisine yönelik algılar, bu alanlardaki memnuniyeti etkilemektedir. Ancak bu memnuniyet, genel yaşam kalitesinden duyulan memnuniyeti sadece kısmen açıklamaktadır. Daha önemlisi, genel yaşam kalitesinden duyulan memnuniyetin, turistlere karşı hissedilen duygusal dayanışmanın önemli bir göstergesi olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, yerel halkın turistlere karşı tutumlarını anlamak için yaşam kalitesinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Woosnam'ın (2008) Güney Karolina'da yaptığı araştırmada, yerel halk ile turistler arasındaki ilişkileri, Durkheim'ın duygusal dayanışma teorisine dayandırarak duygusal boyutlarını incelemiştir. Yerel halkın turistlerle olan etkileşimi, ortak inançları ve davranışları doğrultusunda "sempatik anlayış", "duygusal yakınlık" ve "ziyaretçiyi karşılama" olmak üzere üç boyutta duygusal dayanışma test edilmiştir. Çalışmanın en

önemli bulgusu, aileleriyle seyahat eden turistlerle daha yüksek düzeyde duygusal bağ kurulduğunun tespit edilmesidir. Bu durum, özellikle aile gruplarının oluşturduğu sosyal dinamiklerin, tek başına veya arkadaş grubuyla seyahat eden turistlere kıyasla daha sıcak ve samimi etkileşimlere yol açtığına işaret etmektedir.

Sümbül & Erdem (2022), Woosnam (2008) tarafından geliştirilen duygusal dayanışma ölçeğinin Türkiye koşullarına uyarlamayı amaçlamıştır. Üç faktörlü ve on iki maddelik özgün İngilizce ölçek Türkçeye çevrilmiş, uzman görüşleri alınarak son hâli verilmiştir. İngilizce ve Türkçe formlar arasında yapılan dil eşdeğerliliği analizinde güçlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=0,91; p=0,000). Nevşehir'de 435 katılımcıya uygulanan ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,91 olarak ölçülmüştür. Faktör analizi sonucunda, orijinal yapıdan farklı olarak, ölçeğin Türkiye'de iki faktör ve on bir maddeden oluştuğu görülmüştür. Bu farkın kültürel farklılıklardan kaynaklanabileceği belirtilmiştir. Sonuç olarak, ölçek Türkiye'de yerel halk ile turistler arasındaki duygusal dayanışmayı ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Woosnam'ın (2011) duygusal dayanışma teorisini ile yerel halk ve turistler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmada, paylaşılan inançlar, davranışlar ve etkileşim gibi üç faktörün, yerel halkın turistlerle ne kadar duygusal bağ kurduğunu önemli ölçüde etkilediği bulunmuştur. Bu üç faktör, duygusal dayanışmanın yaklaşık yüzde 33'ünü açıklayabilmektedir. Bu çalışma, Durkheim'ın duygusal dayanışma teorisini desteklemekte ve bu konuda daha fazla araştırma yapılması için yol göstermektedir.

Woosnam (2012), yerel halkın turistlere yönelik duygusal bağlarının turizme yönelik tutumlarını nasıl etkilediğini incelemiş ve duygusal dayanışma ölçeği ile bu ilişkinin ölçülebileceğini ortaya koymuştur. Çalışma, yerel halkın turistleri misafirperver, duygusal olarak yakın ve anlayışlı görmesinin, turizmi destekleme eğilimini artırdığını göstermektedir. Yapısal model analizleri yüksek geçerlilik ve güvenilirlik sunarken, bazı duygusal dayanışma faktörlerinin her zaman tüm tutumlara etkili olmadığı da bulunmuştur. Sonuç olarak, turizm planlamasında yerel halkın duygusal yaklaşımlarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Woosnam & Aleshinloye (2015) Caldwell, Texas'ta düzenlenen Kolache Festivali hakkında yaptıkları çalışmalarında, festivallerin yerel halk üzerindeki

toplumsal etkilerini ve bu etkilerin halk ile turistler arasındaki duygusal bağlarla ilişkisini incelemiştir. Duygusal Dayanışma Ölçeği kullanılarak, yerel halkın turistlerle hissettiği misafirperverlik, duygusal yakınlık ve sempatik anlayış gibi unsurların, Festivalin Toplumsal Etki Tutumu Ölçeği faktörlerini %29 ile %36 arasında açıkladığı bulunmuştur. Her iki ölçek de yüksek derecede güvenilirlik ve geçerlilik göstermiştir. Çalışma, festivallerin yalnızca ekonomik getirilerinin değil, toplumsal etkilerinin de yerel halk-turist ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamakta ve bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Hasani vd. (2016) Malezya'da kırsal bölgelerde yaşayan yerel halkın turistlere yönelik duygusal dayanışma düzeyinin (misafirperverlik, duygusal yakınlık ve sempatik anlayış) turizm gelişimini destekleme tutumlarıyla nasıl ilişkili olduğunu incelemiştir. Bulgulara göre, yerel halkın turistleri kabul etme istekliliği yani misafirperverliği, turizmi destekleme tutumunu en güçlü şekilde etkileyen faktör olduğu belirtilmiştir. Ancak duygusal yakınlık ve anlayışlı olma ile turizme destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çalışma, sürdürülebilir turizm planlamasında yerel halkın turistlere yönelik misafirperverliğinin kilit bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Ge ve arkadaşları (2022) Çin'deki Hailuogou Buzul Ormanı Parkında yaptıkları çalışmalarında, yerel halkın turizme yönelik tutumlarını yer bağı ve duygusal dayanışma çerçevesinde incelemiştir. Çalışmada yapısal eşitlik modeli kullanılarak yer bağı, halkın algıları (faydalar ve çevresel etkiler) ile turizm tutumları (güvenlik, destek, memnuniyet) arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Bulgular, yer bağının duygusal dayanışma üzerindeki etkisinin oldukça güçlü olduğunu, duygusal dayanışmanın ise özellikle güvenlik algısı üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu ortaya konulmuştur. Ayrıca, duygusal dayanışmanın yer bağı ile turizm tutumları arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı rol üstlendiği belirlenmiştir. Yer bağı düzeyi arttıkça, halkın algıları ile turizm tutumları arasındaki ilişkinin zayıfladığı saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, çalışmada buzul turizminin sürdürülebilir gelişimi için yerel halkla güçlü ilişkiler kurulması ve duygusal bağların güçlendirilmesine önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Eraslan'ın (2023) doktora tezinde, Şanlıurfa'da yaşayan yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumları, kültürel duyarlılık ve duygusal dayanışma kavramları çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmada yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak değişkenler arası ilişkiler test edilmiştir. Bulgulara göre, yerel halkın kültürel duyarlılığı

arttıkça turizmin etkilerine yönelik tutumları olumlu yönde gelişmekte ve bu duyarlılık, ziyaretçilere karşı duygusal dayanışmayı da artırmaktadır. Aynı şekilde, yüksek duygusal dayanışma düzeyinin de turizme yönelik olumlu tutumu desteklediği görülmüştür. Yerli turistlere karşı duygusal dayanışma ve kültürel duyarlılık düzeyi, yabancı turistlere kıyasla daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca, katılımcıların sosyo-kültürel özelliklerine göre değişkenler arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Sonuç olarak, kültürel duyarlılık ve duygusal dayanışma birlikte değerlendirildiğinde, yerel halkın turizmin etkileriyle daha sağlıklı başa çıkabileceği ve sürdürülebilir turizme katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir.

Düşmezkalender ve arkadaşları (2024) Alanya'da yaşayan yerel halkla yaptıkları çalışmada, halkın turistlerle kurduğu duygusal dayanışma (misafirperverlik, duygusal yakınlık ve sempatik anlayış) ile turizmin olumlu/olumsuz etkileri üzerinden turizme verilen desteği açıklamayı amaçlamıştır. Çalışmanın bulgularına göre, misafirperverlik ve anlayışlı olma, turizmin olumlu etkilerini artırırken; duygusal yakınlık bu etkiler üzerinde anlamlı bir rol oynamamıştır. Turizme destek açısından ise, misafirperverliğin, diğer tüm duygusal dayanışma boyutlarına kıyasla en güçlü olumlu etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu bulgular, destinasyon yöneticilerine halkın desteğini kazanmak için hangi ilişkisel faktörlere odaklanmaları gerektiği konusunda yol göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM GELİŞİM ALGISININ YAŞAM KALİTESİ VE DUYGUSAL DAYANIŞMAYA ETKİSİNİ BELİRLEMEYE YÖNELİK ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın temel amacı, Afyonkarahisar iline bağlı Ayazini Köyünde ikamet eden yerel halkın turizmin gelişimi ve turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algısının, yaşam kaliteleri ve turistlere karşı hissettikleri duygusal dayanışma düzeyleri üzerindeki etkilerini kapsamlı bir biçimde ortaya koymaktır. Son yıllarda turizm, sadece gelişmiş ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde de sürdürülebilir kalkınmanın ve bölgesel gelişmenin temel dinamiklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, turizm faaliyetlerinin yerel ekonomiye sağladığı gelir artışı, istihdam olanaklarının gelişmesi, altyapı yatırımlarının hızlanması gibi ekonomik faydalarının yanı sıra; kültürel etkileşim, yaşam tarzlarında değişim, toplumsal yapı üzerinde dönüşüm gibi sosyo-kültürel etkileri de söz konusu olmaktadır. Ayrıca turizmin doğal çevre üzerinde bıraktığı olumlu ya da olumsuz izler, çevresel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ayazini Köyü gibi kültürel ve doğal değerler bakımından zengin kırsal alanlarda turizm potansiyelinin artması, bölgenin hem ekonomik olarak canlanmasına hem de dışa açılmasına katkı sağlamaktadır. Ancak bu süreçte turizmin beraberinde getirdiği değişimlere karşı yerel halkın tutumları ve algıları belirleyici rol oynamaktadır. Örneğin yaz aylarında nüfusun artışı, yerel hizmetlerin yetersiz kalmasına ve trafik, gürültü gibi olumsuzluklara sebep olabilmektedir. Bu durum, yerel halkın yaşam kalitesini doğrudan etkileyerek, turizm gelişimini destekleme eğilimlerini değiştirebilmektedir. Bu bağlamda, sosyal değişim teorisi çerçevesinde bölgedeki yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarının kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Turizm, sadece fiziksel altyapı ve ekonomik bir kalkınma aracı olmanın ötesinde, bireylerin yaşam tarzlarını, değer yargılarını ve çevreye bakış açılarını etkileyen çok boyutlu bir süreçtir. Bu etkileşim süreci içerisinde en çok etkilenen kesimlerin başında yerel halk gelmektedir. Yerel halk, turizmin sağladığı hem avantajlarla hem de dezavantajlarla doğrudan yüzleşmekte; bu bağlamda, onların bu süreci nasıl algıladığı, yaşam kalitelerinde nasıl bir değişim hissettikleri ve turistlerle

kurdukları sosyal ve duygusal ilişkiler, turizmin sürdürülebilirliği açısından kritik önem arz etmektedir

Çalışmanın önemi iki temel açıdan ele alındığında; ilk olarak, çalışma turizmin çok boyutlu etkilerine ilişkin olarak yerel halk perspektifinden kapsamlı bir değerlendirme sunmakta ve bu yönüyle mevcut literatüre katkı sağlamaktadır. Turizmin ekonomik getirilerinin yanı sıra sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin de yerel düzeyde nasıl algılandığını ortaya koyması, özellikle kırsal alanlar bağlamında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Literatürde genellikle büyük ölçekli ve daha gelişmiş turizm destinasyonlarına yönelik çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Ayazini Köyü gibi kırsal bir yerleşim yerinde yapılan bu araştırma, kırsal turizmin dinamiklerini anlamaya yönelik özgün bir katkı sunmaktadır.

İkinci olarak, Ayazini Köyü'nün özel durumu, çalışmanın yerel düzeydeki önemini artırmaktadır. Son yıllarda Frig Vadisi'nin tanıtımı ve bu bölgede yapılan turizm yatırımları ile birlikte Ayazini, önemli bir turizm destinasyonu haline gelmeye başlamıştır. Bu gelişmeler, köyde ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda çeşitli dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümün yerel halk tarafından nasıl algılandığı, halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkileri ve turistlerle kurulan ilişkilerin niteliği gibi konular, turizmin sürdürülebilirliği açısından belirleyici rol oynamaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilecek bulgular, yalnızca akademik bilgi üretimine katkı sağlamakla kalmayacak; aynı zamanda yerel yönetimler, politika yapıcılar ve turizm planlamacıları için de yol gösterici nitelikte olacaktır. Yerel halkın turizm sürecine ilişkin algı ve tutumlarının anlaşılması, sürdürülebilir turizm politikalarının oluşturulması açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayazini Köyü gibi turizm potansiyeli yüksek ancak sosyal ve çevresel hassasiyetleri bulunan bölgelerde, halkın sürece aktif katılımı ve desteği sağlanmadan kalıcı başarı elde etmek mümkün değildir. Bu bağlamda araştırma, sürdürülebilir ve toplum temelli turizm anlayışının geliştirilmesine yönelik somut katkılar sunmayı hedeflemektedir.

2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Turizm, yalnızca ekonomik büyümeye katkı sağlayan bir sektör olmanın ötesinde, yerel halkın yaşam kalitesi algılarını şekillendiren önemli bir toplumsal olaydır. Yerel halkın, turizmin ekonomik getirilerinin yanı sıra sosyo-kültürel zenginleşme ve çevresel gelişim gibi çok boyutlu etkilerini nasıl algıladığı, onların

yaşam kalitesi üzerindeki değerlendirmelerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Yerel halk, turizmin gelişimini olumlu yönde algıladığında; daha yüksek düzeyde yaşam doyumu, toplumsal bağlılık ve refah hissi sergilemektedir. Bu bağlamda, bireylerin turizmin etkilerine ilişkin değerlendirmeleri, sadece maddi faydalarla sınırlı kalmayıp, genel yaşam kalitesini içeren daha bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Literatürde yer alan birçok çalışma, bireylerin yaşam kalitesinin çok boyutlu bir yapı olduğunu ve turizmin bu yapıyı çeşitli biçimlerde etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Kim'in (2002) geliştirdiği yapısal modele göre, bireylerin genel yaşam memnuniyeti; maddi refah, toplumsal refah, duygusal iyilik hâli ve sağlık-güvenlik gibi belirli yaşam alanlarına yönelik memnuniyet düzeylerinin bir birleşimidir. Bu yaşam alanlarının her biri, halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin algılarından doğrudan etkilenmektedir. Bu çerçevede, bireylerin turizmin sunduğu fayda ya da maliyetleri nasıl değerlendirdiği, onların yaşam kalitesini doğrudan belirleyen bir faktör hâline gelmektedir.

Aspinall'ın (2006) British Columbia'da yürüttüğü araştırma da bu yaklaşımı desteklemektedir. Söz konusu çalışmada, turizm yatırımlarının halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin, turizm gelişimine duyulan güven, sosyal uyum düzeyi ve bireysel beklentiler bağlamında şekillendiği ortaya konulmuştur. Özellikle ekonomik ve sosyal dayanışma boyutlarının, halkın turizm gibi dışsal değişimlere karşı geliştirdiği tutumlar üzerinde belirleyici olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, Andereck ve Nyaupane (2011), yerel halkın turizme yönelik olumlu algılarının yaşam kalitesini artırdığını, olumsuz algıların ise yaşam kalitesinde düşüşe yol açtığını belirtmektedir.

Ayazini Köyü gibi yeni gelişen veya gelişme potansiyeli taşıyan destinasyonlarda, turizme yönelik yerel algılar, bölgenin sürdürülebilir kalkınma süreci açısından hayati öneme sahiptir. Halk turizmi ekonomik fırsat, altyapı gelişimi, kültürel canlılık gibi olumlu unsurlarla ilişkilendirdiğinde yaşam kalitesi algısı güçlenmekte ancak turizmi çevresel bozulma, sosyal yapıdaki değişimler ya da kültürel erozyon gibi tehditlerle ilişkilendirdiğinde bu algı zayıflamaktadır. Bu nedenle, halkın turizm gelişimine dair olumlu ya da olumsuz algıları ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu varsayımı, literatürle hem teorik hem de pratik düzeyde tutarlılık göstermektedir. Ayazini özelinde yapılacak bir çalışmanın, hem kırsal turizm destinasyonlarının sürdürülebilirliği açısından hem de yerel halkın refahını artırmaya

yönelik politikaların oluşturulması bakımından önemlidir. Tüm bu çalışmalar, aşağıda kurgulanan hipotezleri destekleyen güçlü bilimsel kanıtlar sunmakta ve turizmin etkilerinin (ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel) yerel halkın yaşam kalitesini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

H1: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm gelişim algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1a: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu ekonomik etkilerine yönelik algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1b: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1c: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Turizmin yerel halk üzerindeki etkilerinin sadece ekonomik kazanımlarla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda bireyler arası ilişkileri, toplumsal bağlılığı ve duygusal dayanışma düzeyini de etkilediği literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Yerel halk, turizmin gelişimini olumlu biçimde algıladığında, turistlere karşı daha yüksek düzeyde misafirperverlik, duygusal yakınlık ve anlayış geliştirme eğilimindedir. Bu bağlamda, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri yalnızca dışsal faydalarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda duygusal dayanışma gibi içsel sosyal bağları da güçlendirildiği ifade edilmektedir (Woosnam, 2011;Hasani vd., 2016).

Literatürde yer alan birçok çalışma duygusal dayanışma kuramı bağlamında turizmin yerel halk ve ziyarteçiler arasındaki duygusal dayanışmayı etkilediği belirtilmiştir. Lai, Pinto & Pintassilgo'nun (2020) turizm etkilerine ilişkin algıların sadece yaşam kalitesine değil, aynı zamanda turistlerle kurulan duygusal dayanışmaya da doğrudan etki ettiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, yerel halkın turizmin maddi, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerini nasıl algıladığı, onların ziyaretçilere karşı geliştirdikleri duygusal bağın önemli bir belirleyicisi hâline geldiğini ifade etmişlerdir.

Durkheim'ın duygusal dayanışma kuramı çerçevesinde yapılan Woosnam (2008, 2011, 2012) ve Woosnam & Norman (2009) gibi araştırmalar, yerel halkın turistlerle olan ilişkilerini "sempatik anlayış", "duygusal yakınlık" ve "misafirperverlik" olmak üzere üç temel boyutta inceleyerek, bu bağların turizme yönelik tutumları ve destek düzeyini doğrudan etkilediğini göstermiştir. Özellikle Woosnam'ın 2012'deki çalışması,

yerel halkın duygusal dayanışma düzeyinin, turizmi destekleme eğilimini artırdığını açıkça ortaya koymuştur.

Eraslan'ın (2023) Şanlıurfa'da gerçekleştirdiği araştırma, kültürel duyarlılık ve duygusal dayanışmanın yerel halkın turizme yönelik tutumları üzerinde anlamlı etkileri olduğunu saptamış ve yerel halkın turizmle başa çıkmasında bu iki değişkenin kilit rol oynadığını belirtmiştir. Hasani ve arkadaşları (2016) ise özellikle "misafirperverlik" boyutunun turizme destekle en güçlü ilişkiyi kurduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Ge ve arkadaşları (2022) duygusal dayanışmanın, yer bağı ve turizm tutumları arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını ortaya koymuştur.

Tüm bu bulgular, Ayazini köyünde yaşayan halkın turizm gelişimini nasıl algıladığının, turistlerle kurdukları duygusal bağ üzerinde anlamlı bir etkisi olabileceğini güçlü biçimde desteklemektedir. Turizm, yalnızca ekonomik veya fiziksel bir süreç değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal bir etkileşim alanıdır. Yerel halkın turizme dair olumlu ya da olumsuz algıları, onların turistleri nasıl karşıladığı, onlarla ne ölçüde empati kurduğu ve ne tür bir yakınlık hissettiği üzerinde belirleyici olmaktadır.

Turizmin çok boyutlu etkilerine ilişkin algılar arttıkça, yerel halkın duygusal dayanışma düzeyinin de yükselmesi beklenmektedir. Bu çalışmalar, aşağıda kurgulanan hipotezleri destekleyen güçlü bilimsel kanıtlar sunmakta ve turizmin etkilerinin (ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel) yerel halkın duygusal dayanışma düzeyini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

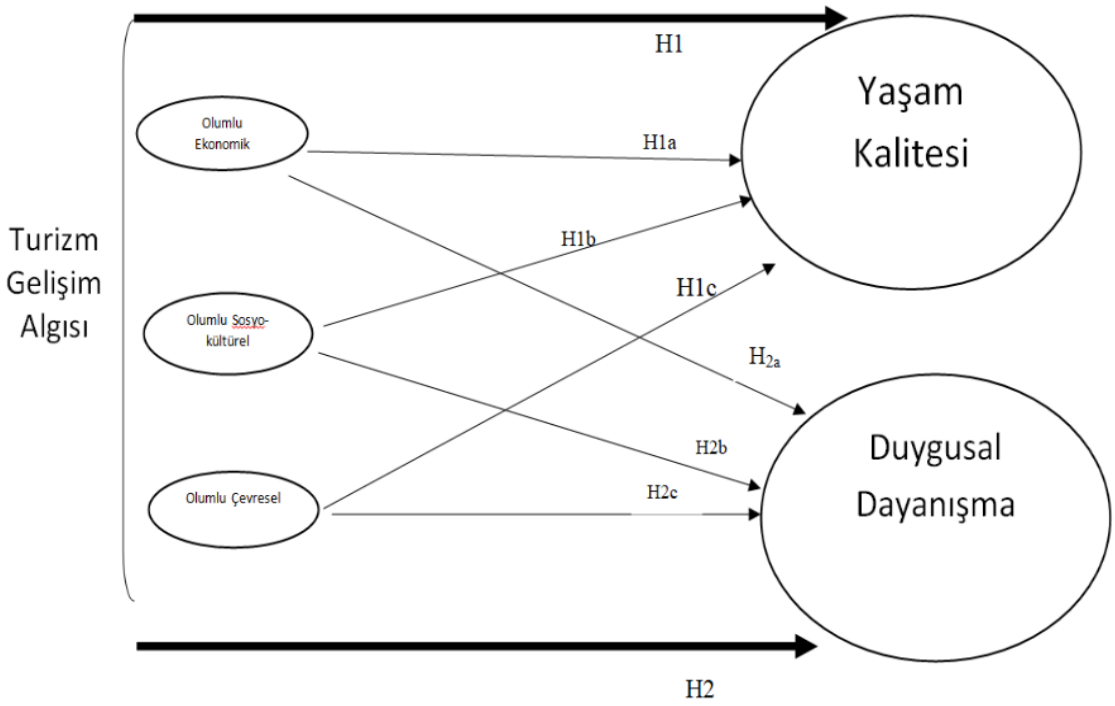
H2: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm algısının duygusal dayanışma düzeyi algısının üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2a: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm olumlu ekonomik etkilerine yönelik algısının duygusal dayanışma düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2b: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik algısının duygusal dayanışma düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2c: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm olumlu çevresel etkilerine yönelik algısının duygusal dayanışma düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Şekil 6. Araştırmanın Modeli

3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırma, Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm gelişim algılarının yaşam kalitelerine ve duygusal dayanışma düzeylerine etkisini belirlemeye yönelik verdiği cevaplarla sınırlıdır. Araştırmanın coğrafi sınırlarını Afyonkarahisar'ın Ayazini köyü oluşturmaktadır. Ayazini köyünün seçilmesinde yerel yönetim tarafından bu destinasyonda turizmin gelişmesi adına önemli yatırımların yapılmış olmasıyla beraber burada yaşayan yerel halkın turizmle tanışmış olmaları çalışmayı burada yapılmasındaki etken olmuştur. Araştırmada en uygun tekniğin anket tekniği olduğundan diğer teknikler (gözlem, derinlemesine mülakat, odak grup görüşmesi vb.) kullanılamayacaktır. Araştırma kullanılacak anket, sadece uygulamaya istekli olan yerel halka uygulanacaktır.

Araştırmada yaşam kalitesi ve duygusal dayanışmayı etkileyen değişken olarak yalnızca turizm gelişim algısının seçilmiş olması önemli bir kısıtlılıktır. Ayrıca araştırmanın tek bir destinasyonda yürütülmüş olması, yöntem, zaman ve maliyet kısıtları da çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Tez değişkenlerinin tümünü bir arada ele alan çalışmaların diğer destinasyonlarda az sayıda bulunması ise, bulguların literatürle karşılaştırılmasını güçleştiren ek bir sınırlılıktır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu bölümünde veri toplama yöntemi, araştırmanın evren ve örneklemi ve araştırmada kullanılan veri analiz yöntemlerine yer verilmiştir.

4.1. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu tercih edilmiştir. Anket formu, katılımcılardan elde edilecek verilerin sistematik ve tutarlı bir şekilde toplanabilmesi amacıyla dört ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm demografik bilgileri içermektedir. İkinci bölümde 16 maddeden oluşan turizm gelişimi ölçeği, turizmin olumlu sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel ve genel etkilerini ölçmeyi hedeflemektedir. İlgili ölçek, turistik bölgelerde yaşayan bölge sakinlerinin turizm gelişimine yönelik algılarını ölçmek amacıyla Johnson vd. (1994) tarafından geliştirilmiştir. Üçüncü bölümde Yerel halkın yaşam kalitesine yönelik algılarını belirlemek için Andereck ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen yaşam kalitesi ölçeğinden yararlanılmıştır. Bu ölçek 3 boyuttan ve 31 ifadeden oluşmaktadır. Son olarak anketin dördüncü bölümünde katılımcıların duygusal dayanışma düzeylerini belirleyebilmek amacıyla, Woosnam & Norman (2010) tarafından geliştirilen 3 boyut ve 10 ifadeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Ölçeklerin dil geçerliliğinin sağlanması için çeviri-yeniden çeviri tekniği ile alanında uzman üç akademisyenin görüşleri ve önerileri doğrultusunda ölçeğe nihai hali verilmiştir. Katılımcılardan anket formunda yer alan ifadelere yönelik görüşlerini 5'li Likert derecelemesine göre (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) belirtmeleri istenmiştir.

4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar'ın Ayazini Köyü'nde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Afyonkarahisar'ın İhsaniye ilçesine bağlı Ayazini Köyü, Frig anıtları, köy yaşamı ve mikro ölçekli yerel turizm işletmeleriyle popülerlik kazanan; Roma ve Bizans İmparatorlukları, Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu gibi pek çok uygarlığa ev sahipliği yapan bir köydür. Ayazini'de çok sayıda kaya mezarı (Aslanlı Mezar, Tanrıçalı Mezar, Soylu Mezar), kaya yerleşimleri, kiliseler (Meryem, Nazlı, Metropolis ve Genç İsa) ve şapeller bulunmaktadır.

Çalışma alanı olarak Ayazini Köyü'nün seçilmesinin nedeni, bu köyün son yıllarda yaşadığı dönüşümdür. Uzun yıllar tarım ve hayvancılıkla geçinen, küçük ölçekli

üretimin yapıldığı ve kırsal yaşamın sürdüğü Ayazini, Afyonkarahisar Valiliği'nin öncülüğünde yürütülen Ayazini Projesi sayesinde, yalnızca yerel halkın geçimini sağladığı bir tarım yerleşimi olmaktan çıkarak turizm alanında gelişme kaydeden bir cazibe merkezine dönüşmeye başlamıştır. Proje kapsamında köyde kapsamlı restorasyon ve altyapı çalışmaları başlatılmış, tarihi ve kültürel değerler ortaya çıkarılarak turizme kazandırılmıştır. Aynı zamanda yöre halkı için yeni istihdam olanakları yaratılmış ve turizm yatırımlarıyla birlikte ekonomik hareketlilik sağlanmıştır. Bu nedenle, geleneksel yapısından uzaklaşarak turistik kimlik kazanan Ayazini Köyü, turizm gelişiminin yerel halk üzerindeki etkilerinin daha net gözlemlenebileceği varsayımıdır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK, 2024) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre köyün toplam nüfusu 925 kişidir. Araştırmada, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, araştırmacının ulaşabildiği ve veri toplamaya istekli bireylerden örneklem oluşturmasına olanak tanımakta olup, özellikle saha çalışmaları ile zaman ve kaynak kısıtı bulunan araştırmalarda sıkça tercih edilmektedir (Haşıloğlu vd., 2015). Bu kapsamda, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 240 kişiden veri toplanmıştır. Ancak, veri analizi sürecinde hatalı ya da eksik kodlamalar tespit edilen 19 anket formu değerlendirme dışı bırakılmış ve analizler 221 geçerli anket üzerinden yürütülmüştür. Kolayda örnekleme yöntemi sayesinde veriler kısa sürede, düşük maliyetle ve saha koşullarına uygun biçimde toplanabilmiştir. Bu yöntem, Türkiye'de sosyal bilimler alanında yapılan birçok araştırmada yaygın olarak kullanılmaktadır.

4.3. VERİ ANALİZİ YÖNTEMİ

Turizm gelişimi algısının ekonomik, çevresel ve sosyal etkiler bağlamında yerel halkın yaşam kalitesi ile duygusal dayanışma düzeyleri üzerindeki etkilerini ele alan bu araştırmada veriler SPSS 22 ve Smart PLS 4 programları ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle anket tekniği ile elde edilen veriler analize hazır hale getirilmiştir.

Çalışmada öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler frekans ve yüzde dağılımlarıyla sunulmuştur. Katılımcıların anket formunda yer alan ifadelere yönelik görüşleri frekans ve yüzde değerleri ile aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri paylaşılarak yorumlanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre yapısal modeldeki ilişkilerin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla

Çoklu Grup analizi (Multi-Group Analysis) uygulanmıştır. Analiz sonuçları, varyansların eşit olmadığı durumlarda önerilen Welch-Satterthwaite Testine göre yorumlanmıştır.

Araştırmanın teorik modelinin analizinden önce, veri seti için en uygun analiz tekniğini belirlemek amacıyla çok değişkenli normal dağılım parametreleri kontrol edilmiştir (Tablo 1). Araştırmada çok değişkenli normal dağılım Hair ve arkadaşları (2017) tarafından önerilen Mardia Çok Değişkenli Normallik Testi (Mardia's Multivariate Normality Test) uygulanarak kontrol edilmiştir.

Tablo 1. Mardia Çok Değişkenli Normallik Testi Sonuçları

Örneklem Büyüklüğü: 221 Değişken Sayısı: 12 Tek Değişkenli Çarpıklık ve Basıklık				
	Çarpıklık	Çarpıklık Standart Hatası	Basıklık	Basıklık Standart Hatası
TGA	-0.858	0,164	1,300	0,326
TGAEE	-0.496	0,164	-0,666	0,326
TGASE	-0.627	0,164	0,392	0,326
TGACE	-1.269	0,164	1,882	0,326
YK	-0.820	0,164	0,980	0,326
YKEE	-0.513	0,164	-0,195	0,326
YKSK	-0.983	0,164	0,868	0,326
YKCE	-0.960	0,164	0,587	0,326
DD	-1.397	0,164	3,880	0,326
DDDY	-1.260	0,164	2,133	0,326
DDSA	-1.030	0,164	1,943	0,326
DDZK	-1.284	0,164	2,938	0,326
Mardia Çok Değişkenli Çarpıklık ve Basıklık				
		β	z	p
Çarpıklık		22,37533	824,1578732	0,000
Basıklık		168,65426	0,2653043	0,790

Mardia çok değişkenli normal dağılım testi sonuçlarına göre çok değişkenli çarpıklık katsayısı $\beta=22,37533$ ($p<0,001$), basıklık katsayısı ise $\beta=168,65426$ ($p>0,05$) olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre, çarpıklık katsayısına göre veri çok değişkenli normal dağılım koşulunu sağlamamaktadır.

Araştırma verisinin çok değişkenli normal dağılım koşulunu sağlamaması ve çok sayıda değişkenin aralarındaki etkileşimin aynı anda ortaya konulması amaçlandığından çalışmada, modelin Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi (Partial Least Squares Structural Equation Modeling-PLS-SEM) tekniğiyle test edilmesi uygun bulunmuştur.

Çalışmada literatürde geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerden yararlanılmakla birlikte farklı bir yapı ve örneklem söz konusu olduğundan veri için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapıların iç tutarlılığını belirlemek için

Cronbach's Alpha (CA) katsayısının yanı sıra Bileşik Güvenilirlik (CR; rho_a ve rho_c), Gösterge Güvenilirliği (GG) değerlerinden yararlanılmıştır. Yakınsak geçerlilik (convergent validity) Ortalama Açıklanan Varyans (AVE) değerleri ile ayrıştırıcı geçerlilik (discriminant validity) ise Korelasyon analizi ile test edilmiştir. Öngörü/Tahmin geçerliliği (predictive validity) Standartlaştırılmış Hata Kareler Ortalamasının Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual-SRMR) ve uyum iyiliği (The goodness-of-fit index-GoF) değerleri yardımıyla kontrol edilmiştir.

Araştırmada Sarsted vd. (2019) tarafından önerilen ayrışık iki-aşamalı yaklaşım (disjoint two-stage approach) benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre ilk aşamada sadece alt boyutları temsil eden birinci derece (first-order) değişkenler modele dâhil edilmiştir. Ayrışık iki aşamalı yaklaşım, gömülü iki aşamalı yaklaşımdan (embedded two-stage approach) farklı olarak, ilk aşamada sadece birinci derece değişkenlerin modele dâhil edildiği bir yaklaşımı benimsemektedir. İkinci derece değişkenler (ana boyutlar) ilk etapta modele dahil edilmemektedir. Bu kapsamda, birinci derece yapılar (alt boyutlar) ile çalıştırılan modelin skorları not edilerek bu skorlar ikinci dereceden yapıyı ölçmek amacıyla kullanılmıştır.

Araştırmanın yapısal modeli PLS-SEM analizi ile test edilmiştir. Ön yükleme tekniğinde 5000 yineleme ile yeniden yükleme seçeneği kullanılarak yapısal model çalıştırılmıştır. Bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki toplam varyansın ne kadarını açıkladığı R^2 değerleri ile, bağımsız değişkendeki birim artışın bağımlı değişkende ne düzeyde artışa neden olduğu β katsayısı ile etki büyüklüğü ise f^2 değerleri ile kontrol edilmiştir.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

5.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Araştırmaya katılan katılımcıların bireysel özelliklerine ilişkin bilgilere (yaş, cinsiyet**,** eğitim durumu**,** turistlerle etkileşim sıklığı**,** meslek ve turizmden doğrudan gelir elde edilip edilmediği) aşağıdaki tablolarla yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	**n**	**%**
18- 24 yaş	34	15,4
25-34 yaş	46	20,8
35-44 yaş	32	14,5
45-54 yaş	43	19,0
55 yaş ve üzeri	66	29,9
Toplam	221	100,00
n: Örneklem büyüklüğü; %: Yüzde		

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalamasının 43,30 olduğu görülmektedir. Bu değer, araştırmaya katılan bireylerin orta yaş grubunda yoğunlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, yaş ortalamasının bu seviyede olması, örneklemde genç yetişkinlerden ileri yaş grubuna kadar uzanan geniş bir yaş aralığının yer aldığını da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, çalışmaya farklı yaşam evrelerinden bireylerin katılım sağlaması, elde edilen verilerin yaş faktörü açısından daha kapsayıcı ve genellenebilir olmasına katkıda bulunmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	**n**	**%**
Kadın	101	45,7
Erkek	120	54,3
Toplam	221	100,00
n: Örneklem büyüklüğü; %: Yüzde		

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan toplam 221 kişinin %54,3'ü erkek, %45,7'si ise kadındır. Bu durum, örneklemin cinsiyet açısından nispeten dengeli bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	**n**	**%**
İlköğretim	120	54,3
Lise	53	24,0
Üniversite (Önlisans)	24	10,9
Üniversite (Lisans ve Lisansüstü)	24	10,9
Toplam	221	100,0
n: Örneklem büyüklüğü; %: Yüzde		

Araştırmada eğitim durumuna ilişkin tablo 4' te verilen bilgilere bakıldığında, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%54,3) ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %24'ü lise, %10,9'u önlisans ve %10,9'u lisans veya lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Bu dağılım, araştırmaya katılan bireylerin genel olarak düşük ve orta düzeyde bir eğitim profiline sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Turistlerle Etkileşim Sıklığı

Turistlerle Etkileşim Sıklığı	n	%
Hiç	24	10,9
Nadiren	50	22,6
Ara Sıra	61	27,6
Sıklıkla	57	25,8
Her Zaman	29	13,1
Toplam	221	100,0
n: Örneklem büyüklüğü; %: Yüzde		

Tablo 5'te gösterilen katılımcıların turistlerle etkileşim sıklığına ilişkin bulgular incelendiğinde, "ara sıra", "sıklıkla" ve "her zaman" seçeneklerini işaretleyen kişiler örneklemin %66,5'ine karşılık gelmektedir. Bu durum, araştırmaya katılan bireylerin üçte ikisinden fazlasının turistlerle düzenli veya en azından dönemsel olarak doğrudan bir etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.. Bunun yanı sıra, %22,6'lık bir kesim nadiren, %13,1'i her zaman, %10,9'u ise hiç turistlerle etkileşimde bulunmadığını ifade etmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Meslek Bilgileri

Meslek	n	%
Özel Sektör	68	30,8
Çiftçi	56	25,3
Ev Hanımı	41	18,6
Diğer	56	25,3
Toplam	221	100,0
n: Örneklem büyüklüğü; %: Yüzde		

Tablo 6'da gösterilen katılımcıların mesleki dağılımı incelendiğinde, en büyük grubu %30,8 ile özel sektör çalışanları oluşturmaktadır. Bunu %25,3 oranıyla çiftçiler ve %18,6 ile ev hanımları takip etmektedir. "Diğer" başlığı altında toplanan meslek gruplarına mensup katılımcılar da %25,3 oranında temsil edilmiştir. Bu dağılım, katılımcıların çoğunluğunun aktif iş gücü içerisinde yer aldığını ve geçim kaynaklarının önemli bir kısmının özel sektör ile tarım faaliyetlerine dayandığını göstermektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Turizmden Gelir Elde Etme Durumu

Turizmden Doğrudan Gelir Elde Ediliyor mu?	n	%
Evet	95	43,0
Hayır	126	57,0
Toplam	221	100,0
n: Örneklem büyüklüğü; %: Yüzde		

Araştırmada turizmden doğrudan gelir elde edilip edilmediğine dair tablo 7'de gösterilen bulgulara bakıldığında, katılımcıların önemli bir kısmının (%43,0) turizmden ekonomik fayda sağladığını ortaya koymaktadır. Ancak, doğrudan gelir elde

etmeyenlerin oranının (%57,0) daha yüksek olması, turizmin ekonomik yararlarının yerel halk arasında eşit şekilde dağılmadığını göstermektedir. Bu durum, turizmin ekonomik etkilerinin toplumun belirli kesimlerine daha yoğunlaştığını ve gelir dağılımında farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Ayazini'de Yaşama Süresine Göre Dağılımı

Yaş	**n**	**%**
0-5 yıl	24	10,9
6-20 yıl	38	17,2
21-30 yıl	37	16,7
31-40 yıl	17	7,7
41-50 yıl	39	17,6
51-60 yıl	33	14,9
61 yıl ve üzeri	33	14,9
Toplam	221	100,0
n: Örneklem büyüklüğü; %: Yüzde		

Tablo 8'de gösterilen katılımcıların Ayazini'de yaşama sürelerine ilişkin dağılım incelendiğinde, en yüksek oran %17,6 ile 41-50 yıl arası süredir köyde yaşayan bireylere aittir. Bunu %17,2 ile 6-20 yıl**,** %16,7 ile 21-30 yıl**,** %14,9 ile 51-60 yıl ve yine %14,9 ile 61 yıl ve üzeri grupları takip etmektedir. 0-5 yıl süredir Ayazini'de yaşayan katılımcılar %10,9 oranındayken, 31-40 yıl arası süredir yaşayanlar %7,7 ile en düşük grubu oluşturmaktadır. Bu dağılım, katılımcıların büyük bir kısmının uzun yıllardır Ayazini'de ikamet ettiğini göstermektedir.

5.2. TURİZM GELİŞİM ALGISINA İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER

Tablo 9'da yer alan bulgular, Ayazini Köyü'nde yaşayan katılımcıların turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin algılarını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, her bir ifadeye verilen yanıtların ortalamaları ve yüzdelik dağılımları, yerel halkın turizm gelişimine nasıl yaklaştığını anlamaya yönelik önemli sonuçlar sunmaktadır. Aşağıda, en yüksek ve en düşük ortalamaya sahip ifadelere dair ayrıntılı yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Turizm Gelişim Algısına İlişkin Betimsel İstatistikler

Turizm Gelişim Algısına İlişkin İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
Turizm daha fazla istihdam sağlar.	f	7	23	25	105	61	3,86	1,037
	%	3,2	10,4	11,3	47,5	27,6		
Turizm yatırım ve harcama potansiyeli çeker.	**f**	**6**	**12**	**35**	**113**	**55**	**3,90**	**0,929**
	%	2,7	5,4	15,8	51,1	24,9		
Turizm yaşam standardını önemli ölçüde arttırır.	f	12	24	38	90	57	3,71	1,128
	%	5,4	10,9	17,2	40,7	25,8		
Dünyanın dört bir yanından gelen turistlerle tanışmak, benim için değerli bir deneyim olur.	f	11	22	32	77	79	3,86	1,156
	%	5	10	14,5	34,8	35,7		
Turizm rekreasyonel olanakların artmasını sağlar.	f	11	16	47	101	46	3,70	1,036
	%	5	7,2	21,3	45,7	20,8		
Turizm, tarihi yapıların ve doğal kaynakların restorasyonu için teşvikler sağlar.	f	5	20	46	101	49	3,76	0,972
	%	2,3	9	20,8	45,7	22,2		
Turizm sayesinde Ayazini'de yollar ve diğer kamu hizmetleri yüksek standartlara kavuşur.	**f**	**16**	**29**	**37**	**96**	**43**	**3,55**	**1,157**
	%	7,2	13,1	16,7	43,4	19,5		
Turizm sayesinde daha fazla park ve diğer rekreasyon alanları oluşur.	f	18	29	37	86	51	3,56	1,211
	%	8,1	13,1	16,7	38,9	23,1		

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama değerleri; s.s.: Standart sapma değerleri

Katılımcıların turizme ilişkin algıları incelendiğinde, en yüksek ortalamaya sahip ifade "*Turizm yatırım ve harcama potansiyeli çeker"* olmuştur (X^- = 3,90). Katılımcıların %76'sı bu ifadeye "katılıyorum" veya "kesinlikle katılıyorum" yanıtlarını vererek, turizmin ekonomik anlamda bölgeye yatırım çekme ve harcamaları artırma kapasitesine sahip olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Bu durum, yerel halkın turizmi ekonomik bir fırsat olarak gördüğünü ve bölgeye katkı sağlayabileceğine inandığını göstermektedir.

En yüksek ikinci ortalamaya sahip ifade ise *"Turizm daha fazla istihdam sağlar"* (X^- = 3,86) şeklinde olmuştur. Bu bulgu, katılımcıların turizmin yalnızca ekonomik yatırımları değil, doğrudan iş olanaklarını da artırabileceğine inandığını ortaya koymaktadır. Yerel halkın bu yönde olumlu bir algıya sahip olması, turizm sektörünün istihdam yaratıcı etkilerinin toplumsal düzeyde fark edildiğini göstermektedir.

Buna karşın, en düşük ortalamaya sahip ifade "Turizm sayesinde Ayazini'de yollar ve diğer kamu hizmetleri yüksek standartlara kavuşur" olmuştur ($\bar{X}$ = 3,55). Bu sonuç, halkın turizmin altyapı ve kamu hizmetleri üzerindeki etkilerini, ekonomik katkılarına kıyasla daha sınırlı gördüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcıların ekonomik getiriler konusundaki inançları daha yüksekken, altyapı gelişimine dair beklentilerinin daha temkinli ve zayıf olduğu dikkat çekmektedir.

En düşük ikinci ortalama değeri ise "*Turizm sayesinde daha fazla park ve diğer rekreasyon alanları oluşur"* ifadesine aittir ($\bar{X}$ = 3,56). Katılımcıların bu ifadeye verdikleri yanıtlar, altyapı gelişimi gibi rekreasyonel düzenlemelerin de turizmin etkisiyle sınırlı düzeyde gerçekleşeceği yönünde bir algının var olduğunu göstermektedir. Bu durum, halkın turizmin görünür ekonomik çıktılarından daha çok etkilendiğini; ancak kamusal alanlar, hizmetler ve çevresel düzenlemelere ilişkin beklentilerinin daha düşük seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların turizme ilişkin algıları incelendiğinde, en yüksek ortalamaya sahip ifade **"***Turizm yatırım ve harcama potansiyeli çeker***"** olmuştur ($\bar{X}$ = 3,90). Katılımcıların %76'sı bu ifadeye "katılıyorum" veya "kesinlikle katılıyorum" yanıtlarını vererek, turizmin ekonomik anlamda bölgeye yatırım çekme ve harcamaları artırma kapasitesine sahip olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Bu durum, yerel halkın turizmi ekonomik bir fırsat olarak gördüğünü ve bölgeye katkı sağlayabileceğine inandığını göstermektedir.

Buna karşın, en düşük ortalamaya sahip ifade ise **"***Turizm sayesinde Ayazini'de yollar ve diğer kamu hizmetleri yüksek standartlara kavuşur*" olmuştur ($\bar{X}$ = 3,55). Bu sonuç, halkın turizmin altyapı ve kamu hizmetleri üzerindeki etkilerini, ekonomik katkılarına kıyasla daha sınırlı gördüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcıların ekonomik getiriler konusundaki inançları daha yüksekken, altyapı gelişimine dair beklentilerinin daha temkinli ve zayıf olduğu dikkat çekmektedir.

5.3. YAŞAM KALİTESİNE İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER

Tablo 10**'**da yer alan bulgular, Ayazini Köyü'nde yaşayan yerel halkın yaşam kalitesine etki eden çeşitli faktörlere yönelik algılarını yansıtmaktadır. Katılımcılar, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel unsurların yaşam kaliteleri üzerindeki etkilerini farklı boyutlarda değerlendirmiştir. Her bir ifadeye verilen yanıtların ortalamaları ve

yüzdelik dağılımları, yaşam kalitesini etkileyen unsurların halk nezdindeki önem derecesini ortaya koymaktadır.

Tablo 10. Katılımcıların Yaşam Kalitelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Yaşam Kalitelerine İlişkin İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
Evimin/arazimin değeri yaşam kalitemi etkiler.	f	8	5	28	110	70	3,64	1,093
	%	3,6	2,3	12,7	49,8	31,7		
Mal ve hizmet fiyatları yaşam kalitemi etkiler.	f	10	29	28	100	54	3,72	1,109
	%	4,5	13,1	12,7	45,2	24,4		
Ayazini'de yeterli miktarda iş imkânı olması yaşam kalitemi etkiler.	f	8	30	29	99	55	3,74	1,089
	%	3,6	13,6	13,1	44,8	24,9		
Ayazini'de güçlü ve çok yönlü bir ekonominin olması yaşam kalitemi etkiler.	f	9	20	29	108	55	3,81	1,039
	%	4,1	9	13,1	48,9	24,9		
Ayazini'de çok sayıda dükkân ve restoranın açılması yaşam kalitemi etkiler.	f	6	26	25	110	54	3,81	1,021
	%	2,7	11,8	11,3	49,8	24,4		
Yerel halkın sahip olduğu dükkân ve restoranların sayısının artması yaşam kalitemi etkiler.	f	7	26	28	97	63	3,83	1,069
	%	3,2	11,8	12,7	43,9	28,5		
Ayazini'de kendimi güvende hissetmem yaşam kalitemi etkiler.	f	5	13	18	98	87	4,13	0,950
	%	2,3	5,9	8,1	44,3	39,4		
Ayazini'de altyapı imkânlarının iyileşmesi yaşam kalitemi etkiler.	f	7	9	24	96	85	4,10	0.967
	%	3,2	4,1	10,9	43,4	38,5		
Yaşam tarzımın korunması yaşam kalitemi etkiler.	f	8	8	30	116	59	3,95	0,935
	%	3,6	3,6	13,6	52,5	26,7		
Ayazini'de kaliteli rekreasyon olanaklarının olması yaşam kalitemi etkiler.	f	6	10	51	93	61	3,87	0,959
	%	2,7	4,5	23,1	42,1	27,6		
Ayazini halkı olarak gururumuzun artması yaşam kalitemi etkiler.	f	6	14	20	91	90	4,11	0,994
	%	2,7	6,3	9	41,2	40,7		
Yaşadığım topluma ait olma hissi yaşam kalitemi etkiler.	f	9	12	31	96	73	3,96	1,028
	%	4,1	5,4	14	43,4	33		
Ayazini'deki yaşam tarzıma saygı duyan turistlerin olması, yaşam kalitemi etkiler.	f	6	9	28	110	68	4,02	0,919
	%	2,7	4,1	12,7	49,8	30,8		
Ayazini'de farklı kültürlere saygı duyulması yaşam kalitemi etkiler.	f	6	16	44	93	62	3,86	0,999
	%	2,7	7,2	19,9	42,1	28,1		
Ayazini'de yaşayan halkın yerel yönetime katılımı, yaşam kalitemi etkiler.	f	13	16	33	102	57	3,79	1,089
	%	5,9	7,2	14,9	46,2	25,8		
Ayazini'de doğal ve kültürel miras bilincinin artması yaşam kalitemi etkiler.	f	8	14	27	97	75	3,98	1,022
	%	3,6	6,3	12,2	43,9	33,9		
Toplu taşıma imkânlarının artması yaşam kalitemi etkiler.	f	11	14	24	79	93	4,04	1,111
	%	5	6,3	10,9	35,7	42,7		
Ayazini'de festivaller, fuarların düzenlenmesi ve müzelerin varlığı yaşam kalitemi etkiler.	f	10	18	39	83	71	3,85	1,101
	%	4,5	8,1	17,6	37,6	32,1		

Tablo 10. (Devam) Katılımcıların Yaşam Kalitelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Turistlerin yerel kültüre katılma imkânının olması yaşam kalitemi etkiler.	f	9	20	43	98	51	3,73	1,043
	%	4,1	9	19,5	44,3	23,1		
Ayazini'de izlenecek canlı etkinliklerin olması yaşam kalitemi etkiler.	f	13	28	45	77	58	3,63	1,171
	%	5,9	12,7	20,4	34,8	26,2		
Ayazini'de temiz hava ve suyun olması yaşam kalitemi etkiler.	f	7	8	17	91	98	4,20	0,956
	%	3,2	3,6	7,7	41,2	44,3		
Ayazini'de huzurlu ve sessiz bir ortamın olması yaşam kalitemi etkiler.	f	7	8	17	91	98	4,07	0,855
	%	3,2	3,6	7,7	41,2	44,3		
Ayazini'de Doğal alanların korunması yaşam kalitemi etkiler.	f	3	8	33	97	80	4,10	0,879
	%	1,4	3,6	14,9	43,9	36,2		
Yaşadığım yerin güzelliği yaşam kalitemi etkiler.	f	7	12	31	92	79	4,01	1,002
	%	3,2	5,4	14	41,6	35,7		
Ayazini'de yaban hayatının doğal ortamının korunması yaşam kalitemi etkiler.	f	12	23	27	91	68	3,81	1,143
	%	5,4	10,4	12,2	41,2	30,8		
Ayazini'de kültürel/tarihi alanların korunması yaşam kalitemi etkiler	f	7	13	29	102	70	3,97	0,986
	%	3,2	5,9	13,1	46,2	31,7		

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama değerleri; s.s.: Standart sapma değerleri

Katılımcıların yaşam kalitesine yönelik algıları incelendiğinde, en yüksek ortalamaya sahip ifade "*Ayazini'de temiz hava ve suyun olması yaşam kalitemi olumlu etkiler*" ($\bar{X}$ = 4,20) olmuştur. Katılımcıların %85,5'i bu ifadeye "katılıyorum" veya "kesinlikle katılıyorum" yanıtını vererek, çevresel temizliğin ve doğal kaynakların yaşam kalitesinde belirleyici bir unsur olduğunu güçlü biçimde vurgulamıştır. Bu durum, çevresel faktörlerin Ayazini halkı için öncelikli değer taşıdığını göstermektedir.

En yüksek ikinci ortalamaya sahip ifade ise *"Ayazini'de kendimi güvende hissetmem yaşam kalitemi etkiler"* ($\bar{X}$ = 4,13) şeklindedir. Bu bulgu, güvenlik hissinin katılımcılar açısından yaşam kalitesinin temel bileşenlerinden biri olarak görüldüğüne işaret etmektedir.

Buna karşılık, en düşük ortalamaya sahip ifade *"Ayazini'de izlenecek canlı etkinliklerin olması yaşam kalitemi olumlu etkiler"* ($\bar{X}$ = 3,63) olmuştur. Katılımcıların yalnızca %61'i bu ifadeye katıldığını belirtirken, %18,6'sı katılmadığını veya kararsız olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç, kültürel ve doğal değerlere kıyasla sportif ya da sanatsal etkinliklerin yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin halk tarafından daha az önemsendiğini göstermektedir.

En düşük ikinci ortalamaya sahip ifade ise *"Evimin/arazimin değeri yaşam kalitemi etkiler"* ($\bar{X}$ = 3,64) olmuştur. Katılımcıların bu konuya daha temkinli yaklaşması, ekonomik değer artışının doğrudan yaşam kalitesine katkısına dair sınırlı bir algı olduğuna işaret edebilir.

5.4. DUYGUSAL DAYANIŞMAYA İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER

Tablo 11'de yer alan bulgular, Ayazini Köyü'nde yaşayan katılımcıların turistlerle kurdukları duygusal bağlara ve sosyal etkileşim düzeylerine ilişkin algılarını yansıtmaktadır. Bu kapsamda, katılımcıların ziyaretçilere yönelik yakınlık, empati, arkadaşlık kurma, ekonomik katkı algısı ve adaletli davranma eğilimleri farklı ifadeler aracılığıyla değerlendirilmiştir. İfade ortalamaları ve dağılımlar, yerel halkın turistlere karşı genel tutumunu ve duygusal dayanışma düzeyini ortaya koymaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Duygusal Dayanışma Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Duygusal Dayanışma Düzeyine İlişkin İfadeler		**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**$\bar{X}$**	**SS**
Ayazini'de tanıştığım bazı ziyaretçilere duygusal açıdan kendimi yakın hissediyorum.	f	14	40	39	91	37	3,44	1,153
	%	6,3	18,1	17,6	41,2	16,7		
Ayazini'de bazı ziyaretçilerle arkadaş oldum	f	12	43	30	97	39	3,49	1,151
	%	5,4	19,5	13,6	43,9	17,6		
Kendimi Ayazini'deki ziyaretçiler gibi hissediyorum.	f	54	54	55	41	17	2,61	1,252
	%	24,4	24,4	24,9	18,6	7,7		
Ziyaretçilerle pek çok ortak yönüm var.	f	22	60	47	78	14	3,01	1,132
	%	10	27,1	21,3	35,3	6,3		
Ziyaretçilere karşı bir sevgi hissediyorum.	f	9	11	45	106	50	3,80	0,980
	%	4,1	5	20,4	48	22,6		
Ziyaretçilerin hislerini anlıyorum.	f	9	23	53	104	32	3,57	0,995
	%	4,1	10,4	24	47,1	14,5		
Ayazini'nin ziyaret edilmesi bana gurur veriyor.	f	3	11	15	75	117	4,32	0,905
	%	1,4	5	6,8	33,9	52,9		
Yerel halkın, ziyaretçilerin gelmesinden fayda sağladığını düşünüyorum.	f	6	18	21	109	67	3,96	0,986
	%	2,7	8,1	9,5	49,3	30,3		
Ziyaretçilerin, yerel ekonomiye sağladıkları katkılardan dolayı mutluluk duyuyorum.	f	3	13	20	97	88	4,15	0,910
	%	1,4	5,9	9	43,9	39,8		
Ziyaretçilere adil davranırım.	f	5	9	18	84	105	4,24	0,931
	%	2,3	4,1	8,1	38	47,5		

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama değerleri; s.s.: Standart sapma değerleri

Katılımcıların duygusal dayanışma düzeyine ilişkin görüşleri incelendiğinde, en yüksek ortalamaya sahip ifade "*Ayazini'nin ziyaret edilmesi bana gurur veriyor*" ($X^- =$

4,32) olmuştur. Katılımcıların %86,8'i bu ifadeye "katılıyorum" veya "kesinlikle katılıyorum" yanıtını vererek, köylerinin ziyaret edilmesinden dolayı güçlü bir gurur duygusu yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durum, yerel halkın turizmle ilişkilendirilen toplumsal prestij ve tanınmışlıktan memnuniyet duyduğunu göstermektedir.

En yüksek ikinci ortalamaya sahip ifade ise *"Ziyaretçilere adil davranırım*" ($\bar{X}$ = 4,24) şeklindedir. Katılımcıların %85,5'i bu ifadeye katıldığını belirterek, ziyaretçilere karşı hoşgörülü, eşit ve adaletli bir yaklaşım benimsediklerini ortaya koymuştur. Bu sonuç, yerel halkın turistlerle olan ilişkilerinde etik değerlere önem verdiğini göstermektedir.

Buna karşılık, en düşük ortalamaya sahip ifade "*Kendimi Ayazini'deki ziyaretçiler gibi hissediyorum*" ($\bar{X}$ = 2,61) olmuştur. Katılımcıların %73,7'si bu ifadeye "katılmıyorum", "kesinlikle katılmıyorum" ya da "kararsızım" yanıtını vererek, yerel halkın kendini turistlerle özdeşleştirmekte zorlandığını ve arada kültürel ya da sosyal bir mesafe algıladığını göstermektedir. Bu durum, ziyaretçilerle empati kurmada ya da ortak kimlik geliştirmede sınırlı bir yakınlık hissine işaret etmektedir.

En düşük ikinci ortalamaya sahip ifade ise "*Ziyaretçilerle pek çok ortak yönüm var*" ($\bar{X}$ = 3,01) şeklindedir. Katılımcıların yalnızca %41,6'sı bu ifadeye katıldığını belirtirken, %58,4'ü kararsız kaldığını veya katılmadığını ifade etmiştir. Bu bulgu, yerel halk ile turistler arasında sosyo-kültürel farklılıkların duygusal yakınlık kurma sürecini sınırladığını göstermektedir.

Genel olarak bulgular, Ayazini halkının turistlerin varlığını olumlu karşıladığını, gurur ve ekonomik katkı gibi yönlerden memnuniyet duyduğunu; ancak kişisel düzeyde duygusal benzerlik veya özdeşleşme düzeylerinin daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

5.5. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE YOL ANALİZİ SONUÇLARI

Yapısal modelde yer alan ilişkilerin katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Çoklu Grup analizi (Multi-Group Analysis) uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına tablo 12'de yer verilmiş ve varyansların eşit olmadığı durumlarda önerilen Welch-Satterthwaite Testine göre yorumlanmıştır.

Tablo 11. Cinsiyet Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları

	Fark (Erkek-Kadın)	t	p
TGA -> YK	-0.026	0.209	0.835
TGA -> DD	0.079	0.593	0.554

TGA: Turizm Gelişim Algısı, YK: Yaşam Kalitesi, DD: Duygusal Dayanışma

Analiz sonuçlarına göre turizm gelişim algısının yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisi cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır (TGA>YK için Fark= 0,079; p=0,554; TGA>DD için Fark= -0,026 ; p=0,835).

Tablo 12. Yaş Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları

		TGA -> YK			TGA -> DD		
		Fark	t	p	Fark	t	p
18-24 yaş	25-34 yaş	-0.051	0.214	0.832	0.016	0.041	0.968
	35-44 yaş	-0.093	0.390	0.699	-0.113	0.322	0.750
	45-54 yaş	0.083	0.189	0.851	0.055	0.149	0.883
	55 yaş ve üzeri	0.171	0.532	0.598	0.146	0.293	0.771
25-34 yaş	35-44 yaş	-0.042	0.253	0.801	-0.129	0.595	0.555
	45-54 yaş	0.134	0.332	0.741	0.039	0.161	0.873
	55 yaş ve üzeri	0.222	0.819	0.416	0.131	0.316	0.753
35-44 yaş	45-54 yaş	0.176	0.437	0.665	0.168	0.891	0.379
	55 yaş ve üzeri	0.264	0.978	0.333	0.259	0.677	0.501
45-54 yaş	55 yaş ve üzeri	0.088	0.191	0.849	0.091	0.228	0.820

TGA: Turizm Gelişim Algısı, YK: Yaşam Kalitesi, DD: Duygusal Dayanışma

Tablo 13'de katılımcıların yaşlarına göre yapısal modeldeki ilişkilerin farklılaşıp farklılaşmadığını göstermektedir. Tüm yaş grupları için değerlendirildiğinde; turizm gelişim algısının yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisi yaş değişkenine göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 13. Meslek Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları

		TGA -> YK			TGA -> DD		
		Fark	t	p	Fark	t	p
Çiftçi	Özel Sektör	-0.026	0.165	0.869	-0.062	0.218	0.828
	Ev Hanımı	0.191	0.537	0.594	-0.214	0.840	0.405
	Diğer	0.140	0.665	0.509	-0.159	0.742	0.461
Özel Sektör	Ev Hanımı	0.217	0.619	0.540	-0.152	0.548	0.586
	Diğer	0.166	0.818	0.417	-0.097	0.404	0.688
Ev Hanımı	Diğer	-0.050	0.133	0.894	0.054	0.262	0.794

TGA: Turizm Gelişim Algısı, YK: Yaşam Kalitesi, DD: Duygusal Dayanışma

Tablo 14'de katılımcıların mesleklerine göre yol analizi sonuçları incelendiğinde cinsiyet ve yaş değişkenlerinde olduğu gibi turizm gelişim algısının yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisi mesleğe göre de farklılaşmamaktadır.

Tablo 14. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları

		TGA -> YK			TGA -> DD		
		Fark	t	p	Fark	t	p
İlköğretim	Lise	-0.306	2047	0.044	-0.134	0.682	0.498
	Ön Lisans	-0.128	0.511	0.613	-0.300	1574	0.127
	Lisans ve Lisansüstü	-0.047	0.166	0.870	-0.230	0.403	0.691
Lise	Ön Lisans	0.178	0.783	0.442	-0.167	0.694	0.493
	Lisans ve Lisansüstü	0.259	0.990	0.333	-0.096	0.163	0.872
Ön Lisans	Lisans ve Lisansüstü	0.082	0.246	0.808	0.070	0.120	0.906

TGA: Turizm Gelişim Algısı, YK: Yaşam Kalitesi, DD: Duygusal Dayanışma

Tablo 15'de katılımcıların eğitim durumuna göre yapısal modeldeki ilişkiler incelendiğinde; turizm gelişim algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi sadece ilköğretim ve lise grubunda farklılaşmaktadır (TGA>YK için Fark=-0,306; p=0,044). Diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 15. Turistlerle Etkileşim Sıklığı Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları

		TGA -> YK			TGA -> DD		
		Fark	t	p	Fark	t	p
Hiç	Nadiren	0.095	0.247	0.807	0.242	0.393	0.698
	Ara sıra	-0.039	0.135	0.893	-0.025	0.046	0.963
	Sıklıkla	-0.003	0.011	0.991	0.106	0.190	0.851
	Her zaman	0.078	0.182	0.857	0.089	0.128	0.899
Nadiren	Ara sıra	-0.134	0.451	0.654	-0.267	0.841	0.404
	Sıklıkla	-0.099	0.321	0.750	-0.136	0.403	0.689
	Her zaman	-0.017	0.040	0.968	-0.152	0.284	0.778
Ara Sıra	Sıklıkla	0.036	0.215	0.831	0.131	0.730	0.468
	Her zaman	0.117	0.334	0.741	0.115	0.253	0.802
Sıklıkla	Her zaman	0.081	0.227	0.822	-0.016	0.035	0.972

TGA: Turizm Gelişim Algısı, YK: Yaşam Kalitesi, DD: Duygusal Dayanışma

Yöre halkının turistlerle etkileşim sıklığının yapısal modeldeki ilişkileri etkileyip etkilemediğini tespit edebilmek amacıyla yapılan çoklu grup analizi sonuçlarına göre, turizm gelişim algısının yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisinin turistlerle etkileşim sıklığına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 16).

Turizmden gelir elde etme durumuna göre yapılan çoklu grup analizi sonuçlarına göre, turizm gelişim algısının yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisinin gelir elde edenler ve etmeyenler arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 17).

Tablo 16. Turizmden Gelir Elde Etme Durumu Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları

	Fark	t	p
TGA -> YK	-0.050	0.190	0.851
TGA -> DD	-0.624	1391	0.177

TGA: Turizm Gelişim Algısı, YK: Yaşam Kalitesi, DD: Duygusal Dayanışma

Yöre halkının Ayazini'de yaşama süresinin yapısal modeldeki ilişkiler üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı yine çoklu grup analizi ile ölçülmüştür. Buna göre, turizm gelişim algısının duygusal dayanışma üzerindeki etkisi 21-30 yıl ile 61 yıl ve üzeri gruplarında (TGA>DD için Fark=0,999; p=0,034) ve 41-50 yıl ile 61 yıl ve üzeri gruplarında (TGA>DD için Fark=1,027; p=0,012) anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (Tablo 18). Bu farklılıkların temelinde, yaşama süresi uzadıkça turizmin algılanışı ve duygusal bağlanma biçimlerinin değişmesi yatmaktadır. 61 yıl ve üzeri süredir bölgede yaşayan bireylerin, köyün geçmişini ve turizm öncesi sosyo-kültürel yapıyı daha yakından tanıdıkları; dolayısıyla turizm gelişimine karşı daha temkinli ya da seçici bir duygusal tepki geliştirdikleri düşünülmektedir. Bu grup, turizmle gelen değişimleri hem kültürel kimlik hem de toplumsal aidiyet açısından daha dikkatli değerlendirmektedir. Diğer gruplar için anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 17. Ayazini'de Yaşama Süresi Değişkenine Göre Yol Analizi Sonuçları

		TGA -> YK			TGA -> DD		
		Fark	t	p	Fark	t	p
0-5 yıl	6-20 yıl	-0.050	0.190	0.851	-0.624	1391	0.177
	21-30 yıl	0.020	0.062	0.951	-0.562	1109	0.278
	31-40 yıl	-0.287	1007	0.326	-0.678	1117	0.279
	41-50 yıl	0.074	0.174	0.863	-0.590	1305	0.205
	51-60 yıl	0.103	0.199	0.843	-0.460	0.811	0.425
	61 yıl ve üzeri	0.241	0.525	0.604	0.437	0.778	0.444
6-20 yıl	21-30 yıl	0.070	0.305	0.762	0.062	0.207	0.837
	31-40 yıl	-0.237	1284	0.214	-0.054	0.120	0.906
	41-50 yıl	0.125	0.340	0.735	0.034	0.176	0.861
	51-60 yıl	0.153	0.328	0.745	0.164	0.419	0.678
	61 yıl ve üzeri	0.291	0.720	0.477	1061	2767	0.009
21-30 yıl	31-40 yıl	-0.307	1221	0.234	-0.116	0.228	0.822
	41-50 yıl	0.055	0.135	0.893	-0.028	0.092	0.927
	51-60 yıl	0.083	0.167	0.868	0.102	0.224	0.824
	61 yıl ve üzeri	0.221	0.167	0.618	0.999	2219	0.034
31-40 yıl	41-50 yıl	0.361	0.950	0.349	0.088	0.194	0.849
	51-60 yıl	0.390	0.816	0.422	0.218	0.385	0.704
	61 yıl ve üzeri	0.528	1265	0.217	1115	1989	0.061
41-50 yıl	51-60 yıl	0.028	0.050	0.961	0.130	0.329	0.744
	61 yıl ve üzeri	0.167	0.318	0.752	1.027	2648	0.012
51-60 yıl	61 yıl ve üzeri	0.138	0.231	0.819	0.897	1735	0.093

TGA: Turizm Gelişim Algısı, YK: Yaşam Kalitesi, DD: Duygusal Dayanışma

5.5. ARAŞTIRMANIN ÖLÇÜM MODELİ

Ölçüm modeline ilişkin göstergeleri ortaya koyabilmek amacıyla ilk olarak, birinci derece değişkenler modele dâhil edilmiş ve diğer yapılar ile etkileşimleri doğrultusunda model çalıştırılmıştır. Araştırmada hipotez testlerinden önce ölçüm modeli güvenirlik ve geçerlilik bakımından test edilmiştir. Araştırmanın ölçüm modeline ilişkin göstergeler Tablo 19 yardımıyla sunulmuştur. Tablo 19'da Standardize Faktör Yükleri, (SFY λ), Gösterge Güvenilirliği (Indicator Reliability), t değerleri, Ortalama Çıkarılan Varyanslar (Average Variance Extracted- AVE), Cronbach's Alpha (CA) ve Birleşik Güvenilirlik (Composite Reliabiliy-CR; rho_a ve rho_c) katsayılarına yer verilmiştir.

Tablo 19. Araştırmanın Ölçüm Modeli

Faktör ve İfadeler	λ	GG	t	VIF	AVE	CA	CR (rho_a)	CR (rho_c)
Turizm Gelişim Algısı-Ekonomik Etkiler	0,769				0,744	0,828	0,828	0,897
Turizm daha fazla istihdam sağlar.	0,881	0,776	20,702	2,083				
Turizm yatırım ve harcama potansiyeli	0,853	0,728	24,571	1,837				
Turizm yaşam standardını önemli ölçüde	0,854	0,729	25,493	1,819				
Turizm Gelişim Algısı-Sosyal Etkiler	0,436				0,787	0,729	0,729	0,881
Dünyanın dört bir yanından gelen turistlerle tanışmak, benim için değerli bir deneyim olacak.	0,884	0,781	18,244	1,489				
Turizm rekreasyonel olanakların artmasını sağlar.	0,890	0,792	16,463	1,489				
Turizm Gelişim Algısı-Çevresel Etkiler	0,793				0,658	0,738	0,740	0,852
Turizm, tarihi yapıların ve doğal kaynakların restorasyonu için teşvikler	0,746	0,557	11,399	1,267				
Turizm sayesinde Ayazini'de yollar ve diğer kamu hizmetleri yüksek standartlara	0,836	0,699	14,228	1,723				
Turizm sayesinde daha fazla park ve diğer rekreasyon alanları oluşur.	0,848	0,719	16,114	1,722				
Yaşam Kalitesi-Ekonomik Etkiler	0,673				0,505	0,803	0,805	0,859
Evimin/arazimin değeri yaşam kalitemi etkiler.	0,667	0,445	9,677	1,432				
Mal ve hizmet fiyatları yaşam kalitemi etkiler.	0,681	0,464	9,119	1,657				
Ayazini'de yeterli miktarda iş imkânı olması yaşam kalitemi etkiler.	0,721	0,520	9,374	1,649				
Ayazini'de güçlü ve çok yönlü bir ekonominin olması yaşam kalitemi	0,727	0,529	12,748	1,571				
Ayazini'de çok sayıda dükkân ve restoranın açılması yaşam kalitemi	0,791	0,626	13,921	2,090				
Yerel halkın sahip olduğu dükkân ve restoranların sayısının artması yaşam	0,669	0,448	11,527	1,699				
Yaşam Kalitesi-Sosyo-Kültürel Etkiler	0,703				0,501	0,928	0,929	0,937
Ayazini'de kendimi güvende hissetmem yaşam kalitemi etkiler.	0,690	0,476	12,185	1,995				
Ayazini'de altyapı imkânlarının iyileşmesi yaşam kalitemi etkiler.	0,691	0,477	14,236	2,102				
Yaşam tarzımın korunması yaşam kalitemi etkiler.	0,750	0,563	16,214	2,212				

Tablo19. (Devam) Araştırmanın Ölçüm Modeli

Ayazini'de kaliteli rekreasyon olanaklarının olması yaşam kalitemi	0,720	0,518	11,754	2,139				
Ayazini halkı olarak gururumuzun artması yaşam kalitemi etkiler.	0,672	0,452	11,376	1,893				
Yaşadığım topluma ait olma hissi yaşam kalitemi etkiler.	0,687	0,472	13,078	1,949				
Ayazini'deki yaşam tarzıma saygı duyan turistlerin olması, yaşam kalitemi etkiler	0,791	0,626	19,806	2,674				
Ayazini'de farklı kültürlere saygı duyulması yaşam kalitemi etkiler.	0,752	0,566	18,099	2,655				
Ayazini'de yaşayan halkın yerel yönetime katılımı, yaşam kalitemi etkiler.	0,652	0,425	12,807	1,829				
Ayazini'de doğal ve kültürel miras bilincinin artması yaşam kalitemi etkiler	0,740	0,548	17,364	2,405				
Toplu taşıma imkânlarının artması yaşam kalitemi etkiler.	0,722	0,521	14,267	2,151				
Ayazini'de festivaller, fuarların düzenlenmesi ve müzelerin varlığı yaşam	0,723	0,523	16,907	2,740				
Turistlerin yerel kültüre katılma imkânının olması yaşam kalitemi etkiler.	0,708	0,501	17,395	2,339				
Ayazini'de izlenecek canlı spor etkinliklerinin olması yaşam kalitemi	0,712	0,507	19,304	2,753				
Yaşam Kalitesi-Çevresel Etkiler	0,728				0,705	0,914	0,923	0,934
Ayazini'de temiz hava ve suyun olması yaşam kalitemi etkiler.	0,805	0,648	23,668	2,543				
Ayazini'de huzurlu ve sessiz bir ortamın olması yaşam kalitemi etkiler	0,917	0,841	26,807	4,255				
Ayazini'de Doğal alanların korunması yaşam kalitemi etkiler.	0,944	0,891	47,347	6,094				
Yaşadığım topluluğun güzelliği yaşam kalitemi etkiler.	0,832	0,692	23,757	2,926				
Ayazini'de yaban hayatının doğal ortamının korunması yaşam kalitemi	0,704	0,496	11,075	2,034				
Ayazini'de kültürel/tarihi alanların korunması yaşam kalitemi etkiler.	0,813	0,661	14,880	2,186				
Duygusal Dayanışma-Duygusal Yakınlık	0,572				0,799	0,749	0,752	0,888
Ayazini'de tanıştığım bazı ziyaretçilere duygusal açıdan kendimi yakın	0,885	0,783	15,586	1,558				
Ayazini'de bazı ziyaretçilerle arkadaş oldum.	0,903	0,815	17,968	1,558				
Duygusal Dayanışma-Sempatik Anlayış	0,692				0,623	0,698	0,725	0,831
Ziyaretçilerle pek çok ortak yönüm var.	0,688	0,473	8,634	1,254				
Ziyaretçilere karşı bir sevgi hissediyorum.	0,820	0,672	15,148	1,430				
Ziyaretçilerin hislerini anlıyorum.	0,850	0,723	20,505	1,495				
Duygusal Dayanışma-Ziyaretçilerin Karşılanması	0,616				0,630	0,804	0,806	0,872
Ayazini'nin ziyaret edilmesi bana gurur veriyor.	0,801	0,642	13,631	1,690				
Yerel halkın, ziyaretçilerin gelmesinden fayda sağladığını düşünüyorum.	0,797	0,635	15,340	1,624				
Ziyaretçilerin, yerel ekonomiye sağladıkları katkılardan dolayı mutluluk duyuyorum.	0,818	0,669	13,766	1,739				
Ziyaretçilere adil davranırım.	0,757	0,573	11,323	1,499				

Maksimum olabilirlik yöntemi kullanılarak uygulanan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda faktör yükleri 0,60'ın altında olan maddeler analizlerden çıkarılmıştır. Maddeler çıkarıldıktan sonra tüm faktör yüklerinin. 65'in üzerinde ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Yapıların iç tutarlılığını belirleyebilmek için Cronbach's Alpha (CA) değerleri ile birlikte Bileşik Güvenilirlik (Composite Reliability-CR; rho_a ve rho_c) ve Gösterge Güvenilirliği (Indicator Reliability-IR) hesaplanmıştır. Tablo 19'da görüldüğü üzere CA değerleri 0,698 ile 0,928; CR rho_a ve rho_c değerleri ise 0,725 ile 0,937 arasında değişen değerler almaktadır. Buna göre her iki kriter için de güvenilirlik katsayılarının kabul edilebilir değerler (Hair vd., 2017) arasında yer aldığını ifade etmek mümkündür. Gösterge güvenilirliği, her bir maddenin faktör yükünün karesi hesaplanarak değerlendirilmiştir. Hair vd. (2022), gözlenen değişkendeki toplam varyansın en az %50'sinin örtük değişken tarafından açıklaması için her bir maddenin faktör yükünün 0,70 ve üzerinde olması gerektiğini ifade etmekle birlikte, 0,70'in altındaki faktör yüküne sahip maddeler içerik geçerliliğine katkı sağladığında analizlere tabi tutulabilir. Buradan hareketle, çalışmada gösterge güvenilirliği ile ilgili değerlerin 0,425 ile 0,891 arasında değişen değerler aldığı ve kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu belirtilebilir.

Araştırmada yakınsak geçerlilik, Açıklanan Ortalama Varyans (Average Variance Extracted-AVE) değerleri kontrol edilerek değerlendirilmiştir. Yakınsak geçerliliğin sağlanabilmesi için AVE değerlerinin 0,50'den yüksek olması beklenmektedir. Her bir faktöre ilişkin AVE değerleri 0,50'nin üzerindedir (Tablo 19). Araştırmanın ölçüm aracında çoklu doğrusallık sorunu olup olmadığı, Varyans Artırıcı Faktör (Variance Inflation Factor-VIF) değerleri kontrol edilerek irdelenmiştir. VIF değerleri incelendiğinde, bir madde hariç tüm ölçek maddelerinin eşik değer olarak kabul edilen 5'ten küçük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 19). VIF değeri eşik değerin üzerinde olan madde için diğer göstergelerde herhangi bir sorun tespit edilmediğinden, ilgili madde analizlerden çıkarılmamıştır. Her bir maddenin ilgili değişkeni açıklamada anlamlı olup olmadığı t değerleri ile kontrol edilmiştir. T değeri, %95 güven aralığında 1,96'dan yüksek olması durumunda anlamlı kabul edilmektedir. Ölçüm modelinde yer alan her bir madde için t değerlerinin eşik değerin üzerinde ve anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada ayırt edici geçerliliği ölçmek amacıyla araştırma değişkenleri arasında Korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda ilişki

katsayılarının 0,107 ile 0,783 arasında değişen değerler aldığı, dolayısıyla ayırt edici geçerlilik için gerekli olan sınır değer olarak kabul edilen 0,90'ın aşılmadığı (Kline, 2015) belirlenmiştir. Ayırt edici geçerliliği doğrulamak için Fornell Larcker kriteri de kontrol edilmiştir. Fornell Larcker kriteri, AVE değerlerinin karekökünün yansıtıcı yapının diğer tüm yapılarla korelasyonlarından daha yüksek olması gerektiğini öne sürmektedir. Bu değerler Tablo 20'de diyagonal hücrelerde görülmektedir ve her bir değer hem solundaki hem de altındaki korelasyon değerlerinden daha yüksektir. Bu durumda Fornell Larcker kriterine göre de ayırt edici geçerlilik doğrulanmıştır.

Tablo 20. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

	$\bar{X}$	s.s.	DDDY	DDSA	DDZK	TGACE	TGAEE	TGASE	YKCE	YKEE	YKSK
DDDY	3,391	1,073	0,894*								
DDSA	3,195	0,792	0,665	0,789*							
DDZK	4,143	0,814	0,353	0,521	0,794*						
TGACE	3,603	0,821	0,168	0,149	0,265	0,811*					
TGAEE	3,728	0,788	0,305	0,366	0,419	0,578	0,863*				
TGASE	3,340	0,736	0,441	0,512	0,433	0,417	0,718	0,887*			
YKCE	4,000	1,073	0,197	0,208	0,501	0,336	0,428	0,404	0,840*		
YKEE	3,764	0,795	0,107	0,235	0,405	0,445	0,538	0,398	0,567	0,710*	
YKSK	3,831	0,785	0,331	0,383	0,578	0,434	0,581	0,610	0,783	0,712	0,707*

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama değerleri; s.s.: Standart sapma değerleri;
*: Diyagonal hücrelerdeki değerler Fornell-Larcker Kriteri Korelasyonlarını göstermektedir.
Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

Araştırmada ayırt edici geçerliliğin doğrulanması için Fornel Larcker kriterinin ve çapraz yüklerin duyarlılığının düşük olarak kabul edilmesi ve literatürde daha fazla kabul görmesi nedeniyle (Henseler vd., 2015) Heterotrait-Monotrait (HTMT) korelasyon değerleri de kontrol edilmiştir. HTMT değerlerinin 0,146 ve 0,925 arasında değişen değerler aldığı, bazı değişkenlerin arasındaki korelasyonun 0,90'ın üzerinde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 21). Henseler ve arkadaşları (2015), HTMT korelasyonları için eşik değerin <0,90 olduğunu, birbirine yakın ya da ilişkili kavramları temsil eden yapılar için eşik değerin esnetilebileceğini ifade etmektedirler. Araştırma değişkenlerinden duygusal dayanışmanın alt boyutları olan duygusal yakınlık ile sempatik anlayış değişkenlerini oluşturan ifadeler incelendiğinde, anlam olarak birbirine oldukça yakın oldukları görülmektedir. Benzer şekilde, turizm gelişim algısı değişkeninin alt boyutları olan ekonomik etkiler ile sosyal etkiler değişkenlerini oluşturan ifadeler, sosyo ekonomik sonuçları bağlamında değerlendirildiğinde birbirine yakın kavramları temsil etmektedir.

Tablo 21. Araştırma Değişkenlerine İlişkin HTMT Korelasyonları

	$\bar{X}$	s.s.	DDDY	DDSA	DDZK	TGACE	TGAEE	TGASE	YKCE	YKEE
DDSA	3,195	0,792	0,917							
DDZK	4,143	0,814	0,451	0,667						
TGACE	3,603	0,821	0,231	0,213	0,346					
TGAEE	3,728	0,788	0,384	0,466	0,514	0,739				
TGASE	3,340	0,736	0,595	0,698	0,565	0,567	0,925			
YKCE	4,000	1,073	0,242	0,272	0,582	0,413	0,496	0,495		
YKEE	3,764	0,795	0,146	0,322	0,501	0,574	0,653	0,512	0,655	
YKSK	3,831	0,785	0,396	0,471	0,671	0,526	0,666	0,743	0,847	0,821

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama değerleri; s.s.: Standart sapma değerleri; diğer hücrelerdeki değerler HTMT Korelasyonlarını göstermektedir.

Araştırmada öngörü/tahmin geçerliliğini doğrulamak amacıyla Standartlaştırılmış Hata Kareler Ortalamasının Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual-SRMR) ve uyum iyiliği (The goodness-of-fit index-GoF) değerleri kontrol edilmiştir. SRMR değeri için eşik değer olarak kabul edilen değer <0,10'dur (Schermelleh-Engel vd., 2003). Wetzels vd. (2009), uyum iyiliği değerinin, AVE değerleri ortalaması ile R^2 değerlerinin ortalamasının çarpımının karekökü alınarak hesaplandığını ve 0 ile 1 arasında değişen değerler aldığını belirtmektedir (=0,1 küçük, =0,25 orta ve =0,36 ise büyük). SRMR ve GoF değerleri dikkate alındığında, modelin öngörü/tahmin geçerliliğinin her iki kriter için de doğrulandığı ifade edilebilir (Tablo 22).

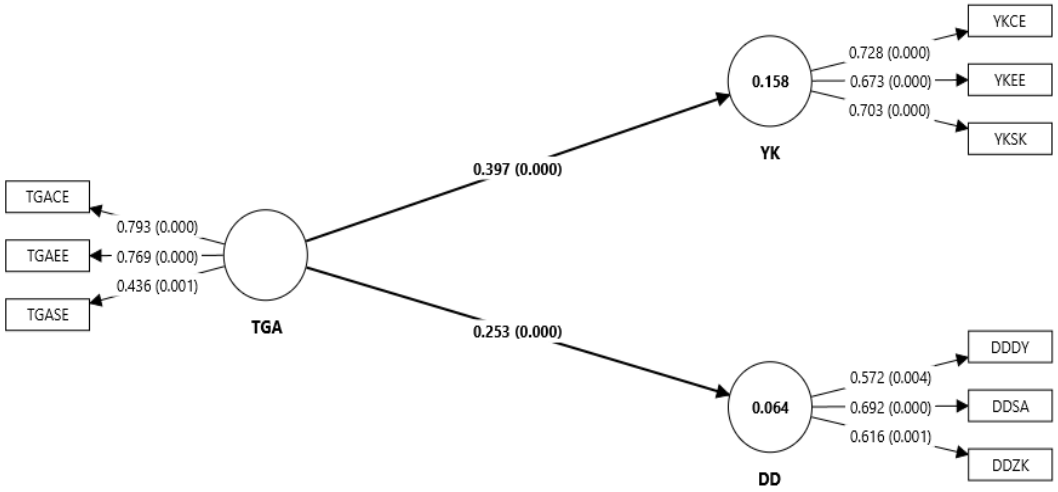
Tablo 22. Model Uyumu

	Doymuş model	Tahmin modeli
SRMR	0.049	0.049
d_ULS	0.108	0.108
d_G	0.030	0.030
Chi-square	33.349	33.346
NFI	0.785	0.785
GoF	0,27	

5.6. ARAŞTIRMANIN YAPISAL MODELİ

Araştırmanın yapısal modelini analiz etmeden önce ölçüm modelinde yer alan ifadelerin yansıtıcı ya da biçimlendirici yapıda olup olmadıklarını belirlemek amacıyla Doğrulayıcı Tetrad Analizi (Confirmatory Tetrad Analyses-CTA) yapılmıştır. Analiz sonucunda en düşük ve en yüksek güven aralığı (CI low ve CI up) değerlerinin pozitif ve negatif değerlerden oluştuğu, bu nedenle ölçüm modelindeki değişkenlerin yansıtıcı yapıda oldukları tespit edilmiştir.

Şekil 7. Yapısal Model Sonuçları

TGA: Turizm Gelişimi Algısı, TGACE: Turizm Gelişimi Algısı Çevresel Etkiler, TGAEE: Turizm Gelişimi Algısı Ekonomik Etkiler, Turizm Gelişimi Algısı Sosyal Etkiler, YK: Yaşam Kalitesi, YKCE: Yaşam Kalitesi Çevresel Etkiler, YKEE: Yaşam Kalitesi Ekonomik Etkiler, YKSK: Yaşam Kalitesi Sosyo-Kültürel Etkiler, DD: Duygusal Dayanışma, DDDY: Duygusal Dayanışma Duygusal Yakınlık, DDSA: Duygusal Dayanışma Sempatik Anlayış, DDZK: Duygusal Dayanışma Ziyaretçilerin Karşılanması

Yapısal model 5000 yineleme ile yeniden yükleme seçeneği kullanılarak ön yükleme (bootstrapping) tekniğiyle test edilmiştir. Modelin tahmin doğruluğunu tespit etmek amacıyla, bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki toplam varyansı açıklama oranı olan R^2 değerinden yararlanılmıştır. Buna göre turizm gelişim algısı, yaşam kalitesi değişkenine ait varyansın %15,8'ini, duygusal dayanışma değişkenine ait varyansın ise %6,4'ünü açıklamaktadır. Araştırmada modele bağımsız değişken olarak dahil edilen turizm gelişim algısının, modelin bağımlı değişkenlerinden yaşam kalitesi üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlıdır (β=0.397, p<0.001). Buna göre, araştırma hipotezlerinden *"H_1: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm gelişim algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır."* hipotezi desteklenmiştir. Turizm gelişim algısının alt boyutlarının yaşam kalitesi üzerindeki etkileri incelendiğinde; katılımcıların turizm gelişiminin ekonomik (β=0.274, p<0.001), sosyal (β=0.304, p<0.001) ve çevresel (β=0.164, p<0.05) etkilerine yönelik algılarının yaşam kaliteleri üzerinde pozitif ve anlamlı etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre turizm gelişim algısının alt boyutlarının yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine yönelik olarak oluşturulan *"H_1a: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu ekonomik etkilerine yönelik algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.", "H_1b: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır."* ve *"H_1c: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır."* hipotezleri de desteklenmiştir. Bağımsız değişkenin

bağımlı değişken üzerindeki etkisinin büyüklüğünü ifade eden f^2 değerleri de kontrol edilmiştir. f^2 için eşik değerler > 0,02 küçük, > 0,15 orta ve > 0,35 büyük etkiyi göstermektedir (Hair vd., 2017). İlgili değerler turizm gelişimi algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi için orta düzeyde (f^2=0,187>0,15); turizm gelişimi algısının alt boyutları olan ekonomik etkiler (f^2=0,049), sosyal etkiler (f^2=0,076>0,02) ve çevresel etkiler (f^2=0,030>0,02) için küçük olarak belirlenmiştir.

Tablo 23. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotez	Yol	f^2	β	s.s.	t istatistiği	p değeri	Karar
H_1	TGA>YK	0,187	0,397	0,062	6,414	0,000	Kabul
H_1a	TGAEE>YK	0,049	0,274	0,076	3,589	0,000	Kabul
H_1b	TGASE>YK	0,076	0,304	0,071	4,276	0,000	Kabul
H_1c	TGACE>YK	0,030	0,164	0,069	2,383	0,017	Kabul
H_2	TGA>DD	0,068	0,253	0,060	4,210	0,000	Kabul
H_2a	TGAEE>DD	0,006	0,105	0,103	1,015	0,310	Ret
H_2b	TGASE>DD	0,179	0,498	0,083	6,036	0,000	Kabul
H_2c	TGACE>DD	0,000	-0,008	0,081	0,094	0,925	Ret

TGA: Turizm Gelişimi Algısı, TGACE: Turizm Gelişimi Algısı Çevresel Etkiler, TGAEE: Turizm Gelişimi Algısı Ekonomik Etkiler, Turizm Gelişimi Algısı Sosyal Etkiler, YK: Yaşam Kalitesi, YKCE: Yaşam Kalitesi Çevresel Etkiler, YKEE: Yaşam Kalitesi Ekonomik Etkiler, YKSK: Yaşam Kalitesi Sosyo-Kültürel Etkiler, DD: Duygusal Dayanışma, DDDY: Duygusal Dayanışma Duygusal Yakınlık, DDSA: Duygusal Dayanışma Sempatik Anlayış, DDZK: Duygusal Dayanışma Ziyaretçilerin Karşılanması

Turizm gelişim algısının modelin bir diğer bağımlı değişkeni olan duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisi de pozitif ve anlamlıdır (β=0.253, p<0.001). Bu sonuca göre araştırmanın diğer ana hipotezi olan *"H_2: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizm algısının duygusal dayanışma düzeyi algısının üzerinde anlamlı bir etkisi vardır."* hipotezi de desteklenmiştir. Turizm gelişim algısı değişkeninin alt boyutlarının duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkileri de değerlendirilmiştir. Yol katsayıları incelendiğinde, sadece turizm gelişiminin sosyal etkilerinin duygusal dayanışma üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisinin olduğu (β=0.498, p<0.001), diğer alt boyutların etkisinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre, turizm gelişiminin sosyal etkilerinin duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisine yönelik kurulan *"H_2b: Ayazini köyünde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik algısının duygusal dayanışma düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır."* hipotezi desteklenmiştir. Etki büyüklüğü değerlendirildiğinde; turizm gelişim algısının duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etki büyüklüğü küçük (f^2=0,068>0,02), turizm gelişiminin sosyal etkileri alt boyutunun duygusal dayanışma düzeyi üzerindeki etkisi ise orta (f^2=0,179>0,15) düzeydedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Günümüzde turizm sektörü teknolojik gelişmelerin hız kazanması, ulaşım olanaklarının artması ve küresel etkileşimin yoğunlaşmasıyla birlikte hızla büyüyen ve ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasında önemli rol oynayan bir alan haline gelmiştir. Bireylerin ekonomik durumlarındaki iyileşme ve boş zaman olanaklarının artması, farklı destinasyonlara yönelik seyahat eğilimlerini artırmış; bu durum turizmin toplumun tüm kesimlerine yayılan bir faaliyet biçimi olarak yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Turizm faaliyetleri döviz girdisi sağlaması, istihdam yaratması ve gelir dağılımının iyileştirilmesine katkı sunmasıyla ekonomik kalkınmayı desteklerken aynı zamanda kültürel etkileşimi artırmakta ve çevresel farkındalık düzeyini yükseltmektedir. Ancak turist yoğunluğunun yüksek olduğu destinasyonlarda çeşitli çevresel ve toplumsal olumsuzlukların da ortaya çıkabildiği görülmektedir. Bu nedenle turizmin sürdürülebilirliği açısından yerel halkın ve diğer paydaşların turizme ilişkin algıları ve tutumları büyük önem taşımaktadır. Özellikle yoğun turizm hareketliliğine sahip bölgelerde gerçekleştirilen araştırmalar turizmin yerel halkın yaşamı üzerindeki etkilerini daha somut bir şekilde ortaya koyma açısından önemli bulgular sunmaktadır (Keleş, 2021).

Bu çalışmada Afyonkarahisar iline bağlı Ayazini Köyünde ikamet eden yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algısının, yaşam kaliteleri ve duygusal dayanışma düzeyleri üzerindeki etkilerini kapsamlı bir biçimde ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonuçları, bölgedeki demografik ve sosyoekonomik yapının turizmle olan ilişkisini yaşam kalitelerine ve duygusal dayanışma düzeylerine etkileri bağlamında çok boyutlu bir şekilde ortaya koymaktadır. Araştırmada elde edilen temel sonuçlar şunlardır:

a) Yerel halkın bölgedeki turizm gelişimi algılarının yaşam kalitelerini anlamlı bir şekilde etkilediği, turizm gelişimi algılarının alt boyutları olan ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler bakımından da yaşam kalitelerinin etkilendiği ortaya çıkmıştır.

b) Yerel halkın bölgedeki turizm gelişimi algılarının duygusal dayanışma düzeylerini sadece sosyal etkiler bakımından anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir.

c) Turizm gelişim algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin, bazı eğitim düzeyinde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

d) Turizm gelişim algısının duygusal dayanışma üzerindeki etkisinin, bazı yaşama süresi grupları arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Yerel halkın bölgedeki turizm gelişimi algılarının yaşam kalitelerini anlamlı bir şekilde etkilediği, turizm gelişimi algılarının alt boyutları olan ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler bakımından da yaşam kalitelerinin etkilendiği sonucunda yerel halkın bölgedeki turizm gelişimine ilişkin algılarının yaşam kaliteleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bu etki turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları açısından da ifade edilebilir. Bu durum turizmin çok boyutlu etkilerinin yalnızca destinasyonların ekonomik yapısı üzerinde değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler, çevresel bilinç ve bireylerin genel yaşam memnuniyeti üzerinde de önemli yansımaları olduğunu göstermektedir. Liu & Var (1986) turizm gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkiler yaratabileceğini savunurken; Jurowski & Gursoy (2004) yerel halkın algılarının büyük ölçüde turizmin bölgeye sağladığı ekonomik faydalar ve sosyal olarak etkilediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Kim vd. (2013) tarafından yapılan araştırmada, turizm faaliyetlerinin ekonomik getirilerinin yanı sıra toplumsal bütünlük, kültürel etkileşim ve çevre bilincine de katkı sunduğu ve bu unsurların yaşam kalitesi algısını doğrudan etkilediği vurgulanmıştır.

Çalışmanın bulguları, özellikle Ayazini Köyü gibi küçük ölçekli kırsal destinasyonlarda, turizmin çok boyutlu etkilerinin daha görünür hale geldiğini göstermektedir. Bu noktada, turizmden elde edilen gelirlerin artırılması kadar, sosyal etkileşimin güçlendirilmesi ve çevresel değerlerin korunmasına yönelik çabaların da yerel halkın yaşam kalitesine katkı sunduğu söylenebilir. Dolayısıyla yerel halkın turizme yönelik algılarının şekillenmesinde yalnızca ekonomik kazanç değil; sosyal kabul, kültürel aidiyet ve çevresel sürdürülebilirlik de belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır (Woosnam, 2012; Stylidis, 2018). Bu bulgular aynı zamanda, sürdürülebilir turizm planlamasının yalnızca turist deneyimini değil, yerel halkın yaşam standartlarını da gözetmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (UNWTO, 2025).

Çalışmadan elde edilen bir diğer bulgu ise, Ayazini Köyü özelinde yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının duygusal dayanışmayı yalnızca sosyal etkiler boyutunda anlamlı düzeyde etkilediğini ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle, ekonomik

ya da çevresel algılar, halkın turistlerle duygusal bağ kurmasında belirleyici olmamıştır. Bu durum, duygusal dayanışmanın yapısal değil, ilişkisel bir temele dayandığını göstermektedir. Literatürde de bu yönde benzer bulgular yer almaktadır. Örneğin, Woosnam (2008) & Woosnam vd. (2009), duygusal dayanışmanın ekonomik ya da çevresel etkilerden çok, yüz yüze etkileşim, kültürel benzerlik ve ortak toplumsal değerler gibi sosyal faktörler aracılığıyla geliştiğini belirtmiştir. Lai vd. (2020) Macau'da yürüttüğü çalışmada, turizmin yaşam kalitesine katkısının dolaylı olduğu, buna karşın sosyal etkileşimlerin duygusal dayanışma üzerinde doğrudan ve güçlü etkiler yarattığı görülmüştür. Benzer şekilde Hasani vd. (2016) Malezya kırsalında gerçekleştirdiği çalışmada da, ekonomik fayda beklentilerinin yalnızca turizme destek tutumlarını etkilediği; duygusal dayanışmanın ise ancak misafirperverlik gibi sosyal faktörlerle kurulduğu saptanmıştır. Sümbül ve Erdem (2022) tarafından yapılan çalışmada da, duygusal dayanışmanın sosyal bağlamda ve kültürel benzerliklere dayalı olarak geliştiği ortaya konmuştur. Alanya'da yapılan bir başka araştırmada ise (Düşmezkalender vd., 2024), duygusal yakınlık düzeyinin zayıf kaldığı; buna karşın doğrudan sosyal etkileşimle ilgili olan misafirperverlik faktörünün daha etkili olduğu saptanmıştır.

Ayazini Köyü bağlamında bu sonuçlar daha da anlam kazanmaktadır. Köyde turizm faaliyetleri henüz butik ve küçük ölçeklidir; büyük yatırımlar, sürekli istihdam alanları ya da belirgin çevresel dönüşümler söz konusu değildir. Turistlerin büyük çoğunluğu günübirlik ziyaretçi profiline sahip olup harcamaları sınırlıdır. Bu nedenle, birçok hane turizmden doğrudan ekonomik kazanç elde etmemektedir. Ayrıca çevresel değişim de halkın gündelik yaşamını dönüştürecek ölçekte hissedilmemektedir. Buna karşılık, ziyaretçilerin köy meydanında kahvede oturup halkla sohbet etmesi, yöresel ürünlerin satıldığı dükkanlarda birebir etkileşime girmesi ya da köy evlerinde yapılan yöresel ikramlar sayesinde oluşan sosyal temaslar, halkın turistlerle empati, anlayış ve misafirperverlik temelli duygusal bağlar kurmasını kolaylaştırmaktadır. Sosyal değişim teorisi açısından değerlendirildiğinde de, bireyler ilişkilerinde karşılıklı sosyal faydayı esas almakta; doğrudan ve anlamlı sosyal temaslar ise bu fayda algısını pekiştirmektedir (Woosnam, 2012; Ge vd., 2022). Bu nedenle, Ayazini örneğinde duygusal dayanışmanın sadece sosyal boyutla anlamlı ilişki göstermesi, hem yapısal koşullar hem de ilişkisel dinamiklerle açıklanabilecek tutarlı bir bulgu olduğu anlaşılmaktadır.

Bu araştırma sonucunda, Ayazini Köyü özelinde yerel halkın turizm gelişimine ilişkin algılarının yaşam kalitesi üzerinde ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda anlamlı etkiler yarattığı; ancak duygusal dayanışma düzeyleri üzerinde yalnızca sosyal etkiler bağlamında anlamlı bir ilişki kurduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bulguları doğrultusunda Ayazini Köyü'nün turizm gelişimi ve sürdürülebilirliği için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Turistlerle yerel halk arasında doğrudan sosyal temasları artıracak etkileşim temelli turizm faaliyetleri desteklenmelidir.
- Yerel rehberlik uygulamaları, geleneksel el sanatları atölyeleri, köy yaşamını tanıtan etkinlikler gibi faaliyetler teşvik edilmelidir.
- Turizm gelirlerinden halkın daha fazla faydalanabilmesi için yerel girişimler teşvik edilmelidir .
- Turistik ürün çeşitliliği artırılmalı ve kooperatif temelli katılımcı modeller yaygınlaştırılmalıdır.
- Çevresel etkilerin düşük algılanmasını gidermek için çevre bilincini artırıcı eğitim programları düzenlenmelidir.
- Eko-turizm uygulamaları ve doğal miras koruma projeleri geliştirilmeli, hem yerel halk hem de ziyaretçiler sürece dahil edilmelidir.
- Yerel kimliği güçlendirmek amacıyla kültürel miras korunarak turizm faaliyetlerine entegre edilmelidir.
- Geleneksel değerlerin ve yaşam biçimlerinin turizme uyumlu şekilde tanıtılması sağlanmalıdır.
- Yerel halkın karar alma süreçlerine aktif katılımı sağlanmalı, turizm planlaması şeffaf ve kapsayıcı olmalıdır.
- Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve kalkınma aktörleriyle iş birliği yapılarak çok paydaşlı bir turizm yönetim modeli benimsenmelidir.
- Farklı destinasyonlarda benzer araştırmalar yapılmalı ve uzun dönemli izleme çalışmaları yürütülmelidir.

Bu sayede turizmin yerel topluluklar üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilecek, daha kapsayıcı politikaların geliştirilmesine katkı sağlanacaktır.

Araştırma, yalnızca Ayazini Köyü'nde yürütülmüş olup elde edilen bulguların genellenebilirliği sınırlıdır. Veriler, anket yöntemiyle belirli bir zaman diliminde toplanmıştır; bu nedenle sonuçlar, zamanla değişebilecek algı ve tutumları tam olarak yansıtmayabilir. Ayrıca, araştırma daha çok yerel halkın algılarına odaklandığından, turistlerin bakış açısı çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu sınırlılıklar, gelecekte yapılacak araştırmalar için farklı destinasyonların karşılaştırmalı olarak ele alınması ve hem yerel halk hem de turistlerin algılarının birlikte değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırma, literatüre özellikle turizm–yaşam kalitesi ilişkisini yerel halkın bakış açısıyla ele alması bakımından önemli bir katkı sağlamaktadır. Elde edilen bulgular, bölgedeki turizm planlamalarına ve yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine yol gösterici niteliktedir. Araştırma sonuçları, turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yerel halkla ilişkilerini geliştirmelerine, katılımcı ve sürdürülebilir turizm modelleri oluşturmalarına destek sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, hem akademik literatür hem de uygulama alanı için yol gösterici bir kaynak niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Agarwal, S. (2002). Restructuring Seaside Tourism: The Resort Life Cycle. *Annals of Tourism Research, 29*(1), 25–55.

Airey, D. (1978). Tourism and Balance of Payment. *Tourism International Research, 3*, 1-12.

Allen, L. R., Hafer, H. R., O'Leary, J. T. & Perdue, R. R. (1993). Rural Residents' Attitudes Toward Tourism Development. *Journal of Travel Research, 31*(4), 27-33.

Andereck, K. L. & Jurowski, C. (2006). Tourism and Quality of Life.; *Tourism and Quality of Life: An Inquiry Into Their Relationship* (Ed: M. Uysal ve D. R. Fesenmaier), (ss. 57-73).

Andereck, K. L. & Nyaupane, G. P. (2011). Exploring the Relationship between Residents' Attitudes toward Tourism and Their Quality of Life Perceptions. *Journal of Travel Research, 50*(3), 245-255.

Andereck, K. L. & Vogt, C.A. (2000). The Relationship between Residents' Attitudes Toward Tourism and Tourism Development Options. *Journal of Travel Research, 39*(1), 27-36.

Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C. & Vogt, C. A. (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research, 32*(4), 1056-1076.

Andereck, K. L., Valentine, K. M., Vogt, C. A. & Knopf, R. C. (2007). A Cross-Cultural Analysis of Tourism and Quality of Life Perceptions. *Journal of Sustainable Tourism, 15*(5), 483-502.

Andrews, F. M. & Withey, S. B. (1976). *Social indicators of well-being: Americans' perceptions of quality of life*. New York: Plenum.

Ap, J. (1992). Residents' Perceptions on Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research, 19*(4), 665–690.

Ap, J. & Crompton, J. L. (1993). Residents' Strategies for Responding to Tourism Impacts. *Journal of Travel Research, 32*(1), 47–50.

Ap, J. & Crompton, J. L. (1998). Developing and Testing a Tourism Impact Scale. *Journal of Travel Research, 37*(2), 120-130.

Archer, B. & Fletcher, J. (1996). The Economic Impact of Tourism in the Seychelles. *Annals of Tourism Research, 23*(1), 32-47.

Aref, F. (2010). Residents' Attitudes Towards Tourism Impacts: A Case Study of Shiraz, Iran. *Tourism Analysis, 15*(2), 253–261.

Aref, F. (2011). The Effects of Tourism on Quality of Life: A Case Study of Shiraz, Iran. *Life Science Journal, 8*(2), 26-30.

Argyle, M. & Lu, L. (1990). The Happiness of Extraverts. *Personality and Individual Differences, 11*(10), 1011-1017.

Aspinall, A. J. (2006). *Communities in Change: Social Sustainability and Tourism Development*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of Waterloo, Applied Environmental Studies, Ontario.

Avcı, N. (2018). Turizmin Yöre Halkının Yaşam Kalitesine Etkileri: Çeşme İlçesi Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 29*(2), 164-174.

Avcıkurt, C. (2020). *Turizm Sosyolojisi Genel Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Aydıner Boylu, A. ve Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 137–150.

Bahar, O. ve Kozak, M. (2018). *Turizm Ekonomisi* (8. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Baker M. A. & Kim K. (2020). Dealing with Customer Incivility: The Effects of Managerial Support on Employee Psychological Well-Being and Quality-of-Life. *International Journal of Hospitality Management*, 87, 1-9.

Barcaccia, B., Esposito, G., Matarese, M., Bertolaso, M., Elvira, M. & De Marinis, M. G. (2013). Defining Quality of Life: A Wild-Goose Chase?. *Europe's Journal of Psychology*, *9*(1), 185-203.

Baretje, R. (1982). Tourism External Account and the Balance of Payments. *Annals of Tourism Research*, *9*(1), 57-67.

Belisle, F. J. & Hoy, D. R. (1980). The Perceived Impact of Tourism by Residents: A Case Study in Santa Marta, Colombia. *Annals of Tourism Research, 7*(1), 83-101.

Blau, P. M. (1968). Social Exchange. *International encyclopedia of the social sciences*, *7*, 452–457.

Boley, B. B., Strzelecka, M. & Woosnam, K. M. (2018). Resident Perceptions of the Economic Benefits of Tourism: Toward a Common Measure. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, *42*(8), 1295-1314.

Botkin, M. R., McGowan, M. L. & DiGrino, B. N. (1991). Rural Residents' Attitudes toward Tourism. *Tourism Management*, *12*(4), 269-275.

Brief, A. P., Butcher, A. H., George, J. M. & Link, K. E. (1993). Integrating Bottom-Up and Top-Down Theories of Subjective Well-Being: The Case of Health. *Journal of Personality and Social Psychology*, *64*(4), 646–653.

Bryden, J. M. (1974). *Tourism and Development: A Case Study of the Commonwealth Caribbean*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bubolz, M., Eicher, J., Evers, J. & Sontag, M. (1980). A Human Ecological Approach to Quality of Life: Conceptual Framework and Results of a Preliminary Study. *Social Indicators Research, 7*(2), 103–116.

Buckley, R. (2011). Tourism and Environment. *Annual Review of Environment and Resources*, *36*(1), 397-416.

Bull, A. (1992). *The Economics of Travel and Tourism* (2. Baskı). Melbourne: Longman.

Butler, R. W. (1980). The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer/Le Géographe canadien*, *24*(1), 5-12.

Campbell, A. (1976). Subjective Measures of Well-Being. *American Psychologist*, *31*(2), 117–124.

Campbell, A., Converse, P. E. & Rodgers, W. L. (1976). *The Quality of American life: Perceptions, Evaluations, and Satisfactions*. New York: Russell Sage Foundation.

Capistrano, R. C. G. & Weaver, A. (2018). That's What Friends Are for: Emotional Solidarity, Friendship and Social Interactions between First-Generation Immigrants and Their Visiting Friends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 57–66.

Ceylan, T. (2001). Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, *12*(2), 169-177.

Chong, K. L. (2020). The Side Effects of Mass Tourism: The Voices of Bali Islanders. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, *25*(2), 157–169.

Clement, H. G. (1967). The Impact of Tourist Expenditures. *Development Digest*, *5*(7), 70-81.

Cohen, E. (1988). Authenticity and Commoditization in Tourism. *Annals of Tourism Research, 15*(3), 371-386.

Cooper, C. & Hall, M. (2013). *Contemporary tourism: An international approach*. Oxford: Goodfellow Publishing.

Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. & Wanhill, S. (2008). *Tourism principles and practice* (4. Baskı). Harlow: Financial Times Prentice Hall.
Coşar, Y. (2014). Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, *25*(2), 226-240.
Croes R. (2016). Connecting Tourism Development with Small Island Destinations and with the Well-Being of the Island Residents. *Journal of Destination Marketing & Management*, *5*(1), 1–4.
Croes, R., Ridderstaat, J. & van Niekerk, M. (2018). Connecting Quality of Life, Tourism Specialization, and Economic Growth in Small Island Destinations: The Case of Malta. *Tourism Management*, 65, 212–223.
Crotts, J. S. & Holland, S. M. (1993). Objective Indicators of the Impact of Rural Tourism Development in the State of Florida. *Journal of Sustainable Tourism*, *1*(2), 112-120.
Cummins, R. A. (1997). The Domain of Life Satisfaction: An Attempt to Order Chaos. *Social Indicators Research*, *38*(3), 303–328.
Das, D. (2008). Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati. *Social Indicators Research*, *88*(2), 297-310.
Delibasic, R., Karlsson, P., Lorusso, A., Rodriguez, A. & Yliruusi, H. (2008). *Quality of Life and Tourism in Budečsko*.
Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, *95*(3), 542–575.
Diener, E. & Suh, E. (1997). Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators. *Social Indicators Research*, *40*(1–2), 189–216.
Diener, E., Lucas, R. E. & Scollon, C. N. (2006). Beyond The Hedonic Treadmill: Revising The Adaptation Theory of Well-Being. *American Psychologist*, *61*(4), 305-314.
Doğan, H. Z. (1989). Forms of Adjustment: Sociocultural Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*, *16*(2), 216-236.
Dolnicar, S., Lazarevski, K. & Yanamandram, V. (2012). Quality-of-life and travel motivations: Integrating the Two Concepts in the Grevillea Model. İçinde; *Handbook of tourism and quality-of-life research* (ss. 293-308). Dordrecht: Springer.
Doxey, G. V. (1975). A Causation Theory of Visitor–Resident Irritants: Methodology and research inferences. İçinde; *The Impact of Tourism: Sixth Annual Conference Proceedings of the Travel Research Association*.
Durkheim, E. (1995). *The Elementary Forms of the Religious Life*. Free Press.
Düşmezkalender, E., Seçilmiş, C., Yılmaz, V. ve Youssef, O. (2024). Duygusal Dayanışma ve Turizmin Turizm Gelişimine Destek Üzerindeki Etkisi: Sakinlerin Algısı. *Turizm Eğlence ve Misafirperverlik Dergisi*, *5*(2), 125–134.
Dwyer L. (2022). Destination Competitiveness and Resident Well-Being. *Tourism Management Perspectives*, *43*, 1-12.
Emerson, R. M. (1962). Power-Dependence Relations. *American Sociological Review*, *27*(1), 31–41.
Emerson, R. M. (1972). Exchange theory. İçinde; *Sociological theories in progress* (Ed: J. Berger, M. Zelditch Jr. ve B. Anderson), (Cilt. 2, ss. 58–87). Houghton Mifflin.
Emerson, R. M. (1976). Social Exchange Theory. *Annual Review of Sociology*, *2*(1), 335–362.
Epley, D. R. & Menon, M. (2008). A Method of Assembling Cross-Sectional Indicators into a Community Quality of Life Index. *Social Indicators Research*, *88*(2), 281-296.
Eraslan, H. (2023). *Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Tutumlarında Kültürel Duyarlılık Ve Duygusal Dayanışma İlişkisinin Rolü: Şanlıurfa Örneği*.

(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (eko)turizm*. Ankara: Erk Yayınları.

Eser, K., Çelik, N. ve Yıldız, O. (2018). Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri: Muğla-Akyaka Örneği. *Ekonomi Bilimleri Dergisi, 10*(2), 60–73.

Eser, S. ve Akgündüz, Y. (2021). Yerel Halkın Turizm Algısı ve Toplumsal Yaşam Kalitesi: İğneada Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23*(1), 347–369.

Ferizone, S., N. U. & Sanopaka, E. (2025). The Relationship between Community Participation in Tourism Development and the Quality of Life of the Community in Bintan Regency. *Jurnal Trias Politika, 9*(1), 55–68.

Flanagan, J. C. (1978). A Research Approach to Improving Our Quality of Life. *American Psychologist, 33*(2), 138–147.

Gartner, W. C. & Mihalič, T. (2013). The Social, Economic and Environmental Impacts of Tourism. İçinde; *Tourism and sustainable development* (Ed: W. C. Gartner ve T. Mihalič), (ss. 1-24). Routledge.

Ge, Q., Yang, J., Tang, F., Wang, Y., He, Q., Chen, H., Ji, Q., Ding, F., Jiang, Y. & Wang, Y. (2022). The Effects of Place Attachment and Emotional Solidarity on Residents' Attitudes Toward Glacier Tourism. *Land, 11*(11), 1-18.

Gerson, E. M. (1976). On "Quality of Life". *American Sociological Review, 41*(5), 793-806.

Giddens, A. (1979). *Emile Durkheim*. New York: Viking Press.

Gök, O. (2023). *Yöre Halkının Yaşam Kalitesi, Memnuniyet ve Turizm Gelişimini Destekleme Niyeti Kapsamında Turistik Festivallerin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Grimshaw, D. & Rubery, J. (2015). The Adjustment of Employment Structures in the Crisis: Varieties of Flexibility and the Resilience of the European Social Model. *Work, Employment and Society, 29*(4), 551–570.

Gronvold, R. L. (1988). Measuring Affectual Solidarity. İçinde; *Measurement of intergenerational relations* (Ed: D. J. Mangen, V. L. Bengtson ve P. H. Landry Jr.), (ss. 74-97). Sage Publications, Inc.

Grum, B. & Grum, D. K. (2020). Concepts of Social Sustainability Based on Social Infrastructure and Quality of Life. *Facilities, 38*(11/12), 783–800.

Grzeskowiak, S., Sirgy, M. J. & Widgery, R. (2003). Residents' Satisfaction with Community Services: Predictors and Outcomes. *Journal of Regional Analysis and Policy, 33*(2), 1-36.

Gunn, C. E. (1988). *Tourism planning*. New York: Taylor & Francis.

Gursoy, D., Chi, C. G. ve Dyer, P. (2010). Locals' Attitudes Toward Mass and Alternative Tourism: The Case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of Travel Research, 49*(3), 381-394.

Gursoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002). Resident Attitudes—A Structural Modeling Approach. *Annals of Tourism Research, 29*(1), 79-105.

Guzzo R. F., Wang X. & Abbott J. (2022). Corporate Social Responsibility and Individual Outcomes: The Mediating Role of Gratitude and Compassion at Work. *Cornell Hospitality Quarterly, 63*(3), 350–368.

Gürbüz, Z. (2022). *TRB1 Bölgesinde Yaşayan Yerel Halk Algısıyla Turizmin Etkilerinin Yaşam Kalitesi İle İlişkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)* (2. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Hair, J.F., Hult, G.T.M., Ringle, C.M. & Sarstedt, M. (2022). *A Premier on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)* (3. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Hammarström, G. (2005). The Construct of Intergenerational Solidarity in a Lineage Perspective: A Discussion on Underlying Theoretical Assumptions. *Journal of Aging Studies, 19*(1), 77-91.

Harrill, R. & Potts, T. D. (2003). Tourism Planning in Historic Districts: Attitudes Toward Tourism Development in Charleston. *Journal of the American Planning Association, 69*(3), 233–244.

Hasani, A., Moghavvemi, S. & Hamzah, A. (2016). The Impact of Emotional Solidarity on Residents' Attitude and Tourism Development. *PLoS ONE*, *11*(6), 1-17.

Haşıloğlu, S. B., Baran, T. ve Aydın, O. (2015). Pazarlama Araştırmalarındaki Potansiyel Problemlere Yönelik Bir Araştırma: Kolayda Örnekleme ve Sıklık İfadeli Ölçek Maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, *2*(1), 19-28.

Henseler, J., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2015). A New Criterion for Assessing Discriminant Validity in Variance-Based Structural Equation Modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science, 43*(1), 115–135.

Homans, G. (1961). *Social Behaviour: Its Elementary Forms*. London: Routledge and Kegan Paul.

Inskeep, E. (1991). *Tourist Trade*. New York: Van Nostrand Reinhold.

International Labour Office. (2016). *Non-Standard Employment around the World: Understanding Challenges, Shaping Prospects*.

İçöz, O. ve Kozak, M. (1998). *Turizm ekonomisi* (1. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.

Jacobs, S. & Allen, R. T. (Ed.). (2005). *Emotion, Reason, and Tradition: Essays on the Social, Political and Economic Thought of Michael Polanyi*. Ashgate.

Jepson A, Stadler R & Spencer N (2019) Making Positive Family Memories Together and Improving Quality-of-Life Through Thick Sociality and Bonding at Local Community Festivals and Events. *Tourism Management, 75*(1), 34–50.

Johnson, J. D., Snepenger, D. J. & Akis, S. (1994). Residents' Perceptions toward Tourism Development. *Tourism Management, 15*(2), 137-147.

Joo, D., Tasci, A. D. A., Woosnam, K. M., Maruyama, N. U. & Hollas, C. R. (2018). Residents' Attitude towards Domestic Tourists Explained by Contact, Emotional Solidarity and Social Distance. *Tourism Management, 64*, 245–257.

Jurowski, C., Uysal, M. & Williams, D. R. (1997). A Theoretical Analysis of Host Community Residents' Attitudes toward Tourism. *Journal of Travel Research, 36*(2), 3-11.

Kadanalı, E. ve Yazgan, Ş. (2012). Kırsal Turizmin Ekonomik- Sosyal ve Çevresel Etkileri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2, 97-100.

Kara, D., Uysal, M., Sirgy, M. & Lee, G. (2013). The Effects of Leadership Style on Employee Well-Being in Hospitality. *International Journal of Hospitality Management*, 34, 9–18.

Kaşlı, M., Yılmazdoğan, O. C. ve Kılıç, İ. (2015). Turizmin çevresel etkileri ile yaşam kalitesi ilişkisi: Eskişehir örneği. İçinde; *I. Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends and Indicators* (ss. 617–627). Selçuk Üniversitesi.

Kavaklı, E. ve Karakaş, A. (2022). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Bir İnceleme. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14*(33), 13-25.

Keleş, H. (2021). *Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi, Memnuniyeti ve Turizme Desteği Üzerindeki Etkileri: Manavgat Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kim, H. L., Kim, Y. G. & Woo, E. (2020). Examining the Impacts of Touristification on Quality of Life (QOL): The Application of the Bottom-Up Spillover Theory. *The Service Industries Journal*, *41*(11–12), 787–802.

Kim, K. (2002). *The Effects of the Tourism Impacts upon Quality of life of Residents in the Community*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg.

Kim, K., Uysal, M. & Sirgy, M. J. (2013). How Does Tourism in a Community Impact the Quality of Life of Community Residents? *Tourism Management*, 36, 527–540.

Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. The Guilford Press.

Koçak, A. (2018). *Donanımlı dalış turizminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkileri: Kaş halkının algıları üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Köklü, A. (1976). *Makro iktisat* (2. Baskı). Ankara: Sevinç Matbaası.

Krupinski, J. (1980). Health and Quality of Life. *Social Science & Medicine, 14A*, 203–211.

Lai, H. K., Pinto, P. & Pintassilgo, P. (2020). Overtourism: Impacts on residents' quality of life—Evidence from Macau. İçinde; *Managing sustainable tourism resources* (Ed: C. N. Silva), (ss. 91–115).

Lane, B. & Kastenholz, E. (2015). Rural Tourism: The Evolution of Practice and Research Approaches–towards a New Generation Concept? *Journal of Sustainable Tourism*, *23*(8–9), 1133–1156.

Lane, R. E. (1991). *The Market Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.

Laws, E. (1995). *Tourist Destination Management: Issues, Analysis and Policies*. London: Routledge.

Lee, C. C., Chen, M.-P. & Xing, W. (2021). The Impacts of ICTs on Tourism Development: International Evidence Based on a Panel Quantile Approach. *Information Technology & Tourism*, *23*(4), 509–547.

Lee, D.-J., Sirgy, M. J., Larsen, V. & Wright, N. D. (2002). Developing a Subjective Measure of Consumer Well-Being. *Journal of Macromarketing*, *22*(2), 158–169.

Li, X. ve Wan, Y. K. P. (2017). Residents' Emotional Solidarity with Festivals for Support: The Moderating Role of Integration. *Journal of Sustainable Tourism*, *25*(4), 517-535.

Liu, J. C. & Var, T. (1986). Resident Attitudes toward Tourism Development in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, *13*(2), 193-214.

Lucas, R. E. (2007). Adaptation and the Set-Point Model of Subjective Well-Being: Does Happiness Change After Major Life Events? *Current Directions in Psychological Science*, *16*(2), 75–79.

Maddox, G. L. & Douglass, E. B. (1973). Self-Assessment of Health: A Longitudinal Study of Elderly Subjects. *Journal of Health and Social Behavior*, *14*(1), 87–92.

Madrigal, R. (1995). Residents' Perceptions and the Role of Government. *Annals of Tourism Research*, *22*(1), 86-102.

Mason, P. & Cheyne, J. (2000). Residents' Attitudes to Proposed Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, *27*(2), 391-411.

Mathieson, A. & Wall, G. (1982). *Tourism economic, physical and social impacts*. Londra, New York: Longman.
Mbaiwa, J. E. (2005). The Socio-Cultural Impacts of Tourism Development in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of Tourism and Cultural Change*, *2*(3), 163-185.
McCool, S. F. & Martin, S. R. (1994). Community Attachment and Attitudes toward Tourism Development. *Journal of Travel Research*, *32*(3), 29-34.
McGehee, N. G. & Andereck, K. L. (2004). Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism. *Journal of Travel Research, 43*(2), 131–140.
Moghavvemi S., Woosnam K. M., Paramanathan T., Musa G. & Hamzah A. (2017). The Effect of Residents' Personality, Emotional Solidarity, and Community Commitment on Support for Tourism Development. *Tourism Management*, 63, 242–254.
Moscardo, G. (2009). Tourism and Quality of Life: Towards a More Critical Approach. *Tourism and Hospitality Research, 9*(2), 159-170.
Neal, J. D., Sirgy, M. J. & Uysal, M. (1999). The Role of Satisfaction with Leisure Travel/Tourism Services and Experience in Satisfaction with Leisure Life and Overall Life. *Journal of Business Research, 44*(3), 153-163.
Netemeyer, R. G., Bearden, W. O. & Sharma, S. (2003). *Scaling Procedures: Issues and Applications*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
Olalı, H. ve Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık Şti.
Özdemir, M. ve Kervankıran, İ. (2013). Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, *28*, 24-35.
Özer, Ö. ve Ataman, D. (2020). Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Mardin Örneği. *Journal of New Tourism Trends*, *1*(1), 55–63.
Özyurt, P. M. (2018). *Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Bireysel ve Toplumsal Yaşam Kalitesi Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
Özyurt, P. M. ve Gülmez, M. (2020). Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Bireysel ve Toplumsal Yaşam Kalitesine Etkileri. *Anadolu: Turizm Araştırmaları Dergisi*, *31*(1), 52–62.
Pekin, T. (1988). *Makro Ekonomi, Para, Milli Gelir, İstihdam*. İzmir: Bilgehan Basımevi.
Perdue, R. R., Long, P. T. & Allen, L. (1987). Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes. *Annals of Tourism Research, 14*(3), 420–429.
Perdue, R. R., Long, P. T. & Allen, L. (1990). Resident Support for Tourism Development. *Annals of Tourism Research, 17*(4), 586–599.
Perdue, R. R., Long, P. T. & Gustke, L. D. (1991). The Effects of Tourism Development on Objective Indicators of Local Quality of Life. İçinde; *Travel and Tourism Association 22nd Annual Proceedings* (ss. 191–201).
Perdue, R. R., Long, P. T. & Kang, Y. S. (1999). Boomtown Tourism and Resident Quality of Life: The Marketing of Gaming to Host Community Residents. *Journal of Business Research, 44*(3), 165-177.
Pırnar, I. ve Günlü, E. (2012). Destination Management and Quality-of-Life. İçinde; *Handbook of tourism and quality-of-life research* (Ed: M. Uysal, R. Perdue ve M. J. Sirgy), (ss. 529-545). Dordrecht, Netherlands: Springer.
Pizam, A. (1978). Tourism's Impacts: The Social Costs to the Destination Community as Perceived by its Residents. *Journal of Travel Research, 16*(4), 8-12.

Pratt, S. (2014). Potential Economic Contribution of Regional Tourism Development in Fiji: A Computable General Equilibrium Analysis. *Tourism Economics*, *20*(3), 521–547.

Raphael, D., Renwick, R., Brown, I. & Rootman, I. (1996). Quality of Life Indicators and Health: Current Status and Emerging Conceptions. *Social Indicators Research*, *39*(1), 65–88.

Reisinger, Y. (1994). Tourist-Host Contact as a Part of Cultural Tourism. *World Leisure & Recreation*, *36*(2), 24–28.

Ribeiro, M. A., Woosnam, K. M., Pinto, P. & Silva, J. A. (2018). Tourists' Destination Loyalty Through Emotional Solidarity with Residents: An Integrative Moderated Mediation Model. *Journal of Travel Research*, *57*(3), 279–295.

Ryan, C., Scotland, A. & Montgomery, D. (1998). Resident Attitudes to Tourism Development—a Comparative Study between the Rangitikei, New Zealand and Bakewell, United Kingdom. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, *4*(2), 115-130.

Sarstedt, M., Hair, J. F., Cheah, J.-H., Becker, J.-M. & Ringle, C. M. (2019). How to Specify, Estimate, and Validate Higher-Order Constructs in PLS-SEM. *Australasian Marketing Journal*, *27*(3), 197–211.

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures. *Methods of Psychological Research Online*, *8*(2), 23-74.

Sharma, R. (2016). Evaluating Total Carrying Capacity of Tourism Using Impact Indicators. *Global Journal of Environmental Science and Management*, *2*(2), 187–196.

Sirgy, M. J. (2001). *Handbook of Quality-of-Life Research: An Ethical Marketing Perspective* (8.baskı). Springer Science & Business Media.

Sirgy, M. J. (2002). *The Psychology of Quality of Life* (12.baskı). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Sirgy, M. J. & Cornwell, T. (2001). Further Validation of the Sirgy Et Al.'s Measure of Community Quality of Life. *Social Indicators Research*, *56*(2), 125-143.

Sirgy, M. J., Gao, T. & Young, R. F. (2008). How Does Residents' Satisfaction with Community Services Influence Quality of Life (QOL) Outcomes? *Applied Research in Quality of Life*, *3*(2), 81–105.

Sirgy, M. J., Meadow, H. L. & Samli, A. C. (1995). Past, Present, and Future: An Overview of Quality of Life Research in Marketing. İçinde; *New dimensions in marketing/quality-of-life research* (ss. 335–364).

Sirgy, M. J., Michalos, A. C., Ferriss, A. L., Easterlin, R. A., Pavot, W. & Patrick, D. (2006). The Quality-of-Life (QOL) Research Movement: Past, Present, and Future. *Social Indicators Research*, *76*(3), 343–466.

Sirgy, M. J., Widgery, R. N., Lee, D. J. & Yu G. B. (2010). Developing a Measure of Community Well-Being Based on Perceptions of Impact in Various Life Domains. *Social Indicator Research*, *96*, 295–311.

Smith, V. L. (Ed.). (1989). *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism* (2. Baskı). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Stylidis, D. (2018). Residents' Place Image: a Cluster Analysis and its Links to Place Attachment and Support for Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, *26*(6), 1007–1026.

Su, L. & Swanson, S. R. (2019). Perceived Corporate Social Responsibility's Impact on the Well-Being and Supportive Green Behaviors of Hotel Employees: The Mediating Role of the Employee–Corporate Relationship. *Tourism Management*, *72*, 437–450.

Sümbül, G. ve Erdem, B. (2022). Turist-Yerel Halk Etkileşimi Açısından Duygusal Dayanışma Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, *6*(4), 1199–1216.

Thibault, J. & Kelley, H. H. (1959). Evaluation of the Dyad. *The Social Psychology of Groups*. New Brunswick, New Jersey, Transaction Publishers.

Timur, A. (1979). Turizmde Yatırım ve İstihdam Çarpanları. *Turizm İşletmeciliği Dergisi*, *1*(1), 155-170.

Toprak, L. ve Abedtalas, M. (2017). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Tuzgöl Dost, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türker, G. Ö. ve Türker, A. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği. *EJovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, *4*(1), 81-98.

Türker, N., Selçuk, Ş. ve Özyıldırım, A. (2016). Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Safranbolu Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *6*(1), 1–13.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Hanehalkı yurt içi turizm, IV. çeyrek: Ekim–Aralık, 2023*. https://biruni.tuik.gov.tr/medas/ (Erişim Tarihi: 11.08.2024).

United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2024). *Tourism and employment: Trends and outlook*. https://www.unwto.org/ (Erişim Tarihi: 11.08.2024).

Uysal M. ve Sirgy M. J. (2019). Quality-of-Life Indicators as Performance Measures. *Annals of Tourism Research, 76,* 291–300.

Uysal, M. ve Baloğlu, Ş. (1994). Destinasyonun Yaşam Süresi ile Taşıma Kapasitesi Arasındaki İlişki. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 36-42.

Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E. & Kim, H.L. (2016). Quality of Life (QOL) and Wellbeing Research in Tourism. *Tourism Management*, *53*, 244–261.

Uysal, M., Woo, E. & Singal, M. (2012). The Tourist Area Life Cycle (TALC) and Its Effect on the Quality-of-Life (QOL) of Destination Community. İçinde; *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research* (Ed: M. Uysal, R. Perdue, M. Sirgy), (ss. 423-444). Netherlands: Springer.

Varley, R. C. (1978). *Tourism in Fiji: Some Economic and Social Problems*. Banger: University of Wales Press.

Veenhoven, R. (1991). Is Happiness Relative? *Social Indicators Research*, *24*(1), 1–34.

Veenhoven, R. (2005). Return of Inequality in Modern Society? Test by Dispersion of Life-Satisfaction Across Time and Nations. *Journal of Happiness Studies*, *6*(4), 457-487.

Wall, G. & Mathieson, A. (2006). *Tourism: Change, Impacts, and Opportunities*. Londra: Pearson Education.

Wallace, R. A. & Wolf, A. (2006). *Contemporary Sociological Theory: Expanding the Classical Tradition* (6. Baskı). Upper Saddle River, N.J: Prentice Hall.

Wang, J., Huang, X., Gong, Z. & Cao, K. (2020). Dynamic Assessment of Tourism Carrying Capacity and its Impacts on Tourism Economic Growth in Urban Tourism Destinations in China. *Journal of Destination Marketing and Management*, 15, 1-12.

Wetzels, M., Odekerken-Schröder, G. & Van Oppen, C. (2009). Using PLS Path Modeling for Assessing Hierarchical Construct Models: Guidelines and Empirical Illustration. *MIS Quarterly*, *33*(1), 177-195.

Woo, E., Kim, H. & Uysal, M. (2015). Life Satisfaction and Support for Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 50, 84-97.

Woo, E., Kim, H. & Uysal, M. (2016). A Measure of Quality of Life in Elderly Tourists. *Applied Research in Quality of Life*, 11, 65–82.

Woosnam, K. M. (2008). *Identifiying with Tourists: Examining the Emotional Solidarity Residents of Beaufort Country, South Caroline Have with Tourists in Their Community*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Clemson University, Clemson.

Woosnam, K. M. (2011). Testing a Model of Durkheim's Theory of Emotional Solidarity Among Residents of a Tourism Community. *Journal of Travel Research, 50*(5), 546-558.

Woosnam, K. M. (2012). Using Emotional Solidarity to Explain Residents' Attitudes about Tourism and Tourism Development. *Journal of Travel Research, 51*(3), 315-327.

Woosnam, K. M. & Aleshinloye, K. D. (2013). Can Tourists Experience Emotional Solidarity with Residents? Testing Durkheim's Model from a New Perspective. *Journal of Travel Research*, *52*(4), 494-505.

Woosnam, K. M. & Aleshinloye, K. D. (2015). Residents' Emotional Solidarity with Tourists: Explaining Perceived Impacts of a Cultural Heritage Festival. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, *40*(10), 1187-1207.

Woosnam, K. M. & Norman, W. C. (2010). Measuring Residents' Emotional Solidarity with Tourists: Scale Development of Durkheim's Theoretical Constructs. *Journal of Travel Research*, *49*(3), 365-380.

Woosnam, K. M., Norman, W. C. & Ying, T. (2009). Exploring the Theoretical Framework of Emotional Solidarity between Residents and Tourists. *Journal of Travel Research*, *48*(2), 245-258.

Woosnam, K. M., Shafer, C. S., Scott, D. & Timothy, D. J. (2015). Tourists' Perceived Safety Through Emotional Solidarity with Residents in Two Mexico–United States Border Regions. *Tourism Management*, 46, 263–273.

World Health Organization. Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse. (1997). *WHOQOL: Measuring Quality of Life*. World Health Organization.

Young, G. (1973). *Tourism; Blessing or Blight?*. Harmondsworth, England: Penguin Books.

Yüksek Seçim Kurulu. (2024). *Sandık Sonuç Tutanakları ve Sayım Döküm Cetvelleri*. https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu

Zhuang, X., Yao, Y. & Li, J. (2019). Sociocultural Impacts of Tourism on Residents of World Cultural Heritage Sites in China. *Sustainability, 11*(3), 1-19.

EKLER

Ek 1: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kararı

Ek 2: Araştırmada Uygulanan Anket Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.05.2025-364316

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI

TOPLANTI SAYISI:05	KARAR TARİHİ: 21.05.2025

KARAR 2025/211

Üniversitemiz Turizm Fakültesi öğretim elemanı Doç. Dr. Ali AVAN tarafından yürütülen (Diğer Araştırmacılar: Yüksek Lisans Öğrencisi Soner DURĞUT), "Yerel Halkın Turizm Gelişim Algısının Yaşam Kalitesi ve Duygusal Dayanışma Düzeyine Etkisi: Afyonkarahisar Ayazini Köyü Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında yapılan başvuruda yer alan veri toplama araçlarının, etik açıdan sakıncalı olmadığına, katılanların oy birliği ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak Doğrulaması https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5381&eD=BSV653R8U7&eS=364316 adresinden yapılabilir.

Değerli Katılımcı,

Bu anket ile elde edilen veriler Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programı çerçevesinde yürütülen bir tez çalışması kapsamında bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Anket ile **yerel halkın turizm gelişim algısının yaşam kalitesi ve duygusal dayanışma düzeyini** ne oranda etkilediğini ortaya çıkartmak amaçlanmaktadır. Cevaplar yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup; anketi yanıtlayan kişilerin kimliği gizli tutulacaktır. Ankete vereceğiniz samimi ve içten cevaplar ve araştırmaya yapacağınız katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali AVAN

Yüksek Lisans Öğrencisi
Soner DURĞUT

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz ☐Kadın ☐Erkek
2. Yaşınız ……..
3. Eğitim Durumunuz ☐İlköğretim ☐Lise ☐Üniversite (Önlisans) ☐Üniversite (Lisans) ☐Lisansüstü
4. Mesleğiniz ☐Kamu ☐Özel Sektör ☐Emekli ☐Çiftçi ☐Ev Hanımı ☐Diğer
5. Kaç Yıldır Ayazini'de Yaşıyorsunuz? …….
6. Hangi sıklıkla turistlerle etkileşim halindesiniz? ☐Hiç ☐Nadiren ☐Ara sıra ☐Sıklıkla ☐Her zaman
7. Turizmden Doğrudan Gelir Elde Ediyor musunuz? ☐Evet ☐Hayır

Lütfen anketin bu bölümünde turizmin gelişime ilişkin ifadelere katılma derecenizi, aşağıda verilen puanlamaya göre sizin için en uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz. 1=Kesinlikle Katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum4=Katılıyorum 5=Kesinlikle Katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
TURİZM GELİŞİM ÖLÇEĞİ						
1	Turizm daha fazla istihdam sağlar.	1	2	3	4	5
2	Turizm yatırım ve harcama potansiyeli çeker.	1	2	3	4	5
3	Turizm yaşam standardını önemli ölçüde arttırır.	1	2	3	4	5
4	Turizm nedeniyle Ayazini'de fiyatlar artar.	1	2	3	4	5
5	Turizm bölgedeki dar bir zümreye fayda sağlar.	1	2	3	4	5
6	Dünyanın dört bir yanından gelen turistlerle tanışmak, benim için değerli bir deneyim olur.	1	2	3	4	5
7	Turizm rekreasyonel olanakların artmasını sağlar.	1	2	3	4	5
8	Yüksek düzeyde harcama yapan turistler, yaşam tarzımızı	1	2	3	4	5

	olumsuz etkileyebilir.					
9	Turizm Ayazini'de geleneksel kültürü değiştirir.	1	2	3	4	5
10	Yerel halk Ayazini'de yaşamaktan dolayı bazı zorluklar çekebilir.	1	2	3	4	5
11	Turizm, tarihi yapıların ve doğal kaynakların restorasyonu için teşvikler sağlar.	1	2	3	4	5
12	Turizm sayesinde Ayazini'de yollar ve diğer kamu hizmetleri yüksek standartlara kavuşur.	1	2	3	4	5
13	Turizm sayesinde daha fazla park ve diğer rekreasyon alanları oluşur.	1	2	3	4	5
14	Turizm, Ayazini'de patikaların, parkların ve diğer açık hava alanlarının aşırı kalabalıklaşmasına neden olur.	1	2	3	4	5
15	Turizm Ayazini'de trafik sıkışıklığını, gürültüyü ve kirliliği büyük ölçüde artırır.	1	2	3	4	5
16	Turizmin genel faydaları, maliyetlerden daha fazladır.	1	2	3	4	5
YAŞAM KALİTESİ ÖLÇEĞİ						
17	Evimin/arazimin değeri yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
18	Mal ve hizmet fiyatları yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
19	Ayazini'de yeterli miktarda iş imkânı olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
20	Ayazini'de güçlü ve çok yönlü bir ekonominin olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
21	Vergi gelirlerinin (satış vergisi, konaklama vergisi) artması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
22	Ayazini'de çok sayıda dükkân ve restoranın açılması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
23	Yerel halkın sahip olduğu dükkân ve restoranların sayısının artması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
24	Turizm, kişisel yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
25	Ayazini'de kendimi güvende hissetmem yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
26	Belediyecilik hizmetlerinin iyileştirilmesi yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
27	Ayazini'de altyapı imkânlarının iyileşmesi yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
28	Yaşam tarzımın korunması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
29	Ayazini'de kaliteli rekreasyon olanaklarının olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
30	Ayazini halkı olarak gururumuzun artması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
31	Ayazini'de istikrarlı bir siyasi ortam olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
32	Ayazini'de yaşayan yerel halkın imajı yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
33	Yaşadığım topluma ait olma hissi yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
34	Ayazini'deki yaşam tarzıma saygı duyan turistlerin olması, yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
35	Ayazini'de farklı kültürlere saygı duyulması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
36	Ayazini'de yaşayan halkın yerel yönetime katılımı, yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
37	Ayazini'de doğal ve kültürel miras bilincinin artması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
38	Toplu taşıma imkânlarının artması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
39	Ayazini'de festivaller, fuarların düzenlenmesi ve müzelerin	1	2	3	4	5

	varlığı yaşam kalitemi etkiler.					
40	Turistlerin yerel kültüre katılma imkânının olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
41	Ayazini'de izlenecek canlı etkinliklerin olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
42	Ayazini'de temiz hava ve suyun olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
43	Ayazini'de huzurlu ve sessiz bir ortamın olması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
44	Ayazini'de Doğal alanların korunması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
45	Yaşadığım topluluğun güzelliği yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
46	Ayazini'de yaban hayatının doğal ortamının korunması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
47	Ayazini'de kültürel/tarihi alanların korunması yaşam kalitemi etkiler.	1	2	3	4	5
DUYGUSAL DAYANIŞMA ÖLÇEĞİ						
48	Ayazini'de tanıştığım bazı ziyaretçilere duygusal açıdan kendimi yakın hissediyorum.	1	2	3	4	5
49	Ayazini'de bazı ziyaretçilerle arkadaş oldum.	1	2	3	4	5
50	Kendimi Ayazini'deki ziyaretçiler gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
51	Ziyaretçilerle pek çok ortak yönüm var.	1	2	3	4	5
52	Ziyaretçilere karşı bir sevgi hissediyorum.	1	2	3	4	5
53	Ziyaretçilerin hislerini anlıyorum.	1	2	3	4	5
54	Ayazini'nin ziyaret edilmesi bana gurur veriyor.	1	2	3	4	5
55	Yerel halkın, ziyaretçilerin gelmesinden fayda sağladığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
56	Ziyaretçilerin, yerel ekonomiye sağladıkları katkılardan dolayı mutluluk duyuyorum.	1	2	3	4	5
57	Ziyaretçilere adil davranırım.	1	2	3	4	5